

Tîrroj

Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî

Sal: 9 Hejmar: 51 • Tirmeh-Gelawêj (Temmuz-Agustos) 2011 • 5 TL

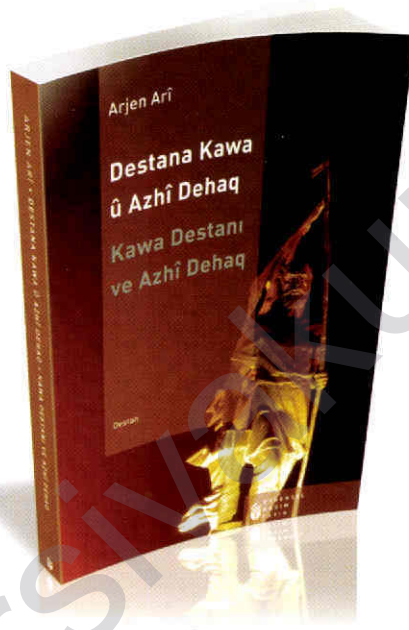
www.arsivakurdî.org

ARJEN ARÎ

DESTANA KAWA Û AZHÎ DEHAQ KAWA DESTANI ve AZHÎ DEHAQ

Destan

Kitêba di destê we de 'Destana Kawa û Azhî Dehaq' yek ji berhamên şairê kurd ê hemdem a Arjen Arî ye.. Arî, di vê berhema ya ku di nava berhemên wî de xwediyê cihêkî cuda ye de, bi zimanê xwe yê taybet, bi ferhenga xwe ya ferewan û şeweyeke nû; wekî Kawa'yê serî li zilma Dehaq hildayî, peyvên zimanekî ji hesin, daniye ser sindan, bi kar û karkeriyeke çak, ji kevne-goyekê şewevogotîneke helbestî anîye pê...

Elinizdeki kitap, Kürtçenin yaşayan en önemli çağdaş şairlerinden Arjen Arî'nin, Kawa epopesini kendine has dili, sözlüğü ve düşlemleriyle yeniden biçimlendirdiği "Destana Kawa"sının Türkçe çevirisidir ve yine bu kitap, Arî'nin de şiir kitapları arasında özel bir yere sahiptir. Şair de, tıpkı Dehaq'ın zulmüne başkaldıran Kawa gibi, yok sayılmış bir dilin demirden sözcüklerini döverek, bir güzel işleyerek onları, elindeki kalıt-malzemedeni yeni bir şiirsel anlatım olanağı yaratmayı başarmıştır.

EVRENSEL BASIM YAYIN

TARLABAŞI BLV. KAMERHATUN MH. ALHATUN SK. NO.25 BEYOĞLU İSTANBUL
T: +90 212 255 25 46 Pbx - F: +90 212 255 25 87 - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

Devrim utandırmasın – <i>Şoreş bila nede şermê – Sezai Sarioğlu</i>	2
'Bin yıllık kardeşlik' mi dediniz? – <i>We got 'biratiya hezar salan'?</i> – <i>Remziye Arslan</i>	6
Selmet Guler: Şanoger, sînemager û peykertiraş jî ji wêneyan sûde bigirin – <i>Çiya Mazi</i>	8
Ji nexweşiyê, ji mirinê? – <i>Hastalîktan, Ölümden?</i> – <i>Arjen Arî</i>	12
Kürt sorununda game over alarmı! – <i>Di pirsgirêka kurd de game over!</i> – <i>Bülent Falakaoğlu</i>	14
'17. Yıldız' Kürtler ve Aleviler – <i>'Sedsala 17'an', Kurd û Elewî – Mehmet Bayrak</i>	18
Wergere tirk ku Manifestoya Komünist wergerand tirkî – <i>Manifestoyu Kürtçeye çeviren Türk çevirmen – Cemil Andok</i>	22
Aşîret bağları çözüldürken... – <i>Di dema ku têkiliyên eşîrî têk dicing de...</i> – <i>Handan Çağlayan</i>	24
Dosya: Seçimler... Kürt Sorunu... Blok	27-40
<i>Ayşegül Devecioğlu, İhsan Çaralan, Osman Ergin, Altan Tan, Gaye Yılmaz, Vahap Coşkun, Ahmet Yaşaroğlu, Faik Bulut</i>	
Bûbê Eser: Ji bo min jiyaneke bê nivîs, wekî mirovekî bê rih e – Benim için yazısız hayat ruhsuz insan gibidir.....	41
Oyunaltı – Binlistik – Cuma Boynukara.....	44
Operasyonlar yolları 'izler'! – <i>Operasyon 'çav li rê ne' – Nevzat Onaran</i>	47
Fawaz Husên: Parisabadê nameyeke ku ez ji bavê xwe re dişînim – <i>Parisabad bir mektuptur babama gönderiyorum</i>	50
Erdem Yörük: Blok, sınıf siyaseti ile daha da güçlenecek.....	53
Destana temen 'Ax Lê Ciwaniyê' – <i>Yaşam destanı 'Ah Gençlik' – Dr. Ömer Uluçay</i>	58
Berhemdarên Klasîka Kurdî-3: <i>Ahmedê Xanî (1651-1706) – Fehim Işık</i>	61
Teneffüs – <i>Bariş Avşar</i>	62
'Her cure filmên bi kurdî jî tene çekirin' – <i>'Her çeşit Kürt filmi çekiliyor' – Cemil Oguz</i>	64
Suya, ateşe, ağaca 'kızılbaş'ça bakmak... – <i>Bi 'qizilbaşî' nêrîna li av, agir û dare – Güler Yıldız</i>	66
Bir 'mazlum Şahmaran' portresi – <i>Portreye 'şahmarana mezlûm' – Sennur Sezer</i>	70
Xaçepirs – <i>Bulmaca – Dawud Rêbiwar</i>	72
Helbest – Şiir: Mihemed Avşar, Arjen Arî, Misto Tasin, Zübeyde Eliaçık, Mesud Serfiraz	
Karikatürler: <i>Halil İncesu</i>	
Kapak Fotoğrafı: <i>Ferhat Arslan</i>	

TÎR J

Sal: 9 Hejmar: 51 / Tirmeh - Gelawêj 2011 Yıl: 9 Sayı: 51 / Temmuz - Ağustos 2011

Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi

Li Ser Navê Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. adına

Xwedi: Songül Özkan Sahibi: Songül Özkan

Berpîrsê Nivîseran: Bülent Ulus Yazışleri Müdürü: Bülent Ulus

Navnîşan (Adres) Tarlabası Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul Telefon 0212 255 25 46 Faks 0212 255 25 87

Nüneriya Diyarbekir / Diyarbakır Temsilçiliği: İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 2 D: 9 Yayın Türü: Yerel Süreli

web: www.tiroj.net • e-mail: tirojdersisi@gmail.com, info@tiroj.net Çapxane / Baskı: Ezgi Matbaacılık Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 14 Çobançesme / Yenibosna-İSTANBUL

Abone Koşulları: 6 sayı: 25 TL. 12 sayı: 50 TL.

Posta Çeki Hesabı: Songül Özkan, 666 748/Sirkeci-İstanbul • Banka Hesabı: Songül Özkan, İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0174908

DEVİRİM UTANDIRMASIN TARİH TAMAMINA ERDİRSİN...

SEZÂİ SARIOĞLU

Bir çocuğa, tarih tarafından seçim ödevi verildi. Çocuk, önce şair Haydar Ergülen'in "*Kırk şair birden olsam, yazamam bir hevesi*" cümlesiyle nazlandı. Sonrasında, devrim ödevidir, düş başa düştü diyerek, notlarını tarihe serpiştirdi...

1965'lerdeki TİP deneyimi, 12 Eylül 1980 öncesindeki Fatsa, Diyarbakır, 1990'ların başından itibaren seçim, blok deneyimlerini kıymetsizleştirmeden ilk cümle şöyle kuruldu: "*Su bizi taşırsa, sallarsa, uyutursa ve annemizi bize geri verirse*", seçimlerde tarih suyu, politikanın teknesinde bizi salladı, yoğurdu ve "*eski biz*"den "*yeni biz*"e taşınmamızın eşliğine getirdi. Seçimler, "*Efradını cami, ağyarını mani*" şeklindeki "*tarifin tarifi*" gereğince, üç temel dinamiğin; küresel sermayenin yeni yardım-yatakcısı dinsel aklın taşıyıcısı AKP, milliyetçi-şoven CHP ve MHP, enternasyonalist Emek, Demokrasi ve Özgürlük Blok'u ayrışmasına tanıklık etti.

Çocuk, bizim mahallenin halini, Ahmet Mithat Efendi'nin "*1850'lerde Beyoğlu'ne Kürtler inerti*" cümlesiyle ilişkilendirip okudu: İnkâr'a karşı kendi olmayı ilân eden Kürtler'in, sosyalistlerle birlikte tarihe ve coğrafyaya inerek bir başarıya imza atmaları egemenlere yeni bir korku nedeni oldu. Hilelerle azaltılan "azınlıkların!" ve tüm halkların dilleriyle tarihe inmeleri, sosyalistlerin yeni kendilerine taşınmalarını, *Kürde kuşa yem olacağız*, cümlesiyle, Kürt kapını kurarak engelleme çabaları yürürlüğe sokuldu.

Seçimlerden önce ve sonra, "oy" üzerinden yapılan hileli oy'unlar, *Osmanlı'da oyun çok*, cümlesini hatırlattı. Dilleri ve halkları zorla iskanla kurulan,

muvazzaf ve "sivil" alkışlarla yaşatılmaya çalışılan Cumhuriyet geri kalmadı. Cumhuriyet'te de oyun çoktu. Osmanlı'dan "*rol çalmayı*" hüner sananların cebren ve hileyle milletvekilliklerimizi çalması karşısında çocuk, tarihteki "*çalma*" geleneklerin, hatırlayarak nakletti: Abdülhamid, Avrupa'da sürgündeki Türk, Kürt ve Ermeni muhaliflerin yayınlarını ilginç hilelerle engelledi. Bir muhbir, Kürt ve Türk diliyle gazete çıkarmak isteyen ama hurufatı ve mürettibi olmayan Abdurrahman Bey'in, hurufatı Manchester'den, mürettibi Marsilya'daki Ermeni gazetesinden getirtmeye çalıştığını yazdıktan sonra padişaha şunu önermişti: "*Kulunuz min gayri had ve liyakat efendimizden bir emir alacak olursam hurufatının satışını tehir ettirim. Yazuları birbirine karıştırıp nerede olduğunu iijice bilirim (...)*" Çocuk, dahası var, diye ekledi: Fransa'da yayımlanırken Abdülhamit'in hileleriyle İsviçre'ye nakleden Meşveret, hızını-hırsını alamayan "*dahi*" padişahın dahiyane bir yöntemleri ve emriyle basıldığı matbaadaki Türkçe/Osmanlıca harfleri adamlarına satın aldirarak engellendi.

Hileli oy ve hileli oy'undan ibaret rezalet içinde, egemenlerin hileli dillerini de aşarak bij'i'm çocuklardan 36'sının milletvekili seçilmesi arasıcak bir "*devrim*"di. Duayenlerimizden Lenin'in, "*Parlamento burjuvazinin ahurıdır*" mecazına Cemal Süreya'nın "*Bir ahırın içinde gezdirilen gül kokusu*" dizesi eklendi. Halkların, dillerin, devlet ipliğiyle zorla yanlış iliklendiği yama tutmayan elbise "*anayasa*"nın tarihin çöp sepetine atılıp "*kurucuyasa*" yapılması ise reform niteliğinde devrim, devrim niteliğinde reform'du...

"Nesneler, imgeler gibi şairlere verilmişse", tarih de bizim mahallenin çocuklarına verildi. "Sosyalizm öldü" demegojilerine karşın zamanın ruhu bizden yanaydı. Bu tarihi görevi başarmamız oyunu bozmamız mümkün ve gerekliydi. Biji'm mahallenin çocukları seçimlerde, "Bir kaldırım taşı/ hiç gülmüş müdür?" dizesini cevaplayarak, Paris Komünü'nden beri gülmeyi unutmayan kaldırım taşlarının yüzünü güldürdü. Çocuk, heves edip, "taşın yaşını büyütme / bir eli(nde) taş bir eli(nde) limon / maskeli çocuklara nasipmiş / o gün taş'tan yana taraf/ çocuk'tan yana taş oldum/ taş'tan yana çocuk / taşla çocuk çocukla taş/ devrimden bir taş daha/ taştan bir devrim daha/ aldım/ (...) herkesin attığı kendisiydi/ bildim / her taş yerinde / devrim / (...) anladım ki/ taşı atan korkuyu geçmiş / (...) / bildim/ taş yerinel/ herkesin attığı kendisi(ydi) / görüyordum/ tekrar gördüm/ taşı atan sınırı geçmiş" diye dizeler mırıldandı.

Bali marka ayakkabıları seven, İstanbul'a ve halklara tepeden bakan Yahya Kemal Beyatlı ayakkabısı eskidiğinde karton kağıtlara ayak kalıbını çizer, Paris'te yaşayan Fatma Sultan'a gönderir, Sultan da bunları çerçeveletip duvarına asardı. Heval Hatip Dicle'nin milletvekilliğinin düşürülmesinin ıslak imzası kurumadan, Oya Eronat'ın mazbatasını alıp medyanın endam aynası önünde dillenmesiyle, gözü ve sözü kapalı hükümet cazgırı yazarların ve gazetecilerin mazbatanın fotokopilerini çerçeveletip hatıra olarak duvarlarına astıkları görüldü. Kişilere, *alma mazlum ahını çıkar aheste aheste*, cümlesi hatırlatıldı... Çocuk, işaretlere bakıp, Gürcüce söyleyip Türkçe meal düşen babasından yadigar "Allahım! Ölmeden canımı alma yarabbi!" cümlesini devrimin farzı olarak tartışmaya dahil etti...

Seçimler boyunca, her meşrepten devlet çöpünü çeken aydınlar Can Yücel'in, "Cümlemiz cümle değildir, / Çoğumuz bir kelime bile etmez, / Ümmîdirler kendileri, / Bakmayın aydından saydıklarına!" şeklindeki "Ümmilik" şiirini görmezlikten gelmekle kalmadı... "Normal" dönemlerde hızlı "sosyalist", düzen tehlikeye düşünce kelimeyi şahadet veya kelimeyi saadet getirerek Nutuk'a veya Kuran'a el basanların milliyetçi-Kemalist, kindar-dindar olma huyu sürdü...

Türkiye, Kürtçe'nin ve başka dillerin özgürlüğünü reddeden şairler ülkesi olma özelliğini sürdürdü. Kürtçe eğitim dili olduğunda ağızındaki dilin yok olacağını zanneden, aynaya koşup dilini kontrol eden yazarlar Anıt Kabir, Eyüp Sultan gibi kutsal mekanlarda hatıra fotoğrafı çekti. Bazen, mahsusuktan cümle içinde kullandıkları Can Yücel bu zevatı "Atasözü" şiiriyle teşhir etti: "Bütün solaki ve salaki tilkiler/ Döne döne dolaşıp/ Tıptış tıptış gelirler sonunda/ Kemalizm dükkanına/ Ve siroz olurlar."

Kişi başına düşen devlet miktarının talim-terbiye ettirildiği ülkede, seçim boyunca kişi başına düşen milliyetçilik-ırkçılık miktarı arttı. Bu musibete karşın, devrim ve sosyalizm çöpünü çeken enternasyonalistler doğru zamanda doğru yerde durarak halkların vicdanına geçmeyi başardı... Ece Ayhan'ın "Giderler harçlıklarına eserse/ Haliç vapurlarıyla Zap Suyu'na" dizesinden kıssadan hisse, harçlıklar birleştirerek, birbirimizin karasularına gidildi...

Dil, memleket ve mekan sürgünü Cemal Süreya, mezarından, "Ağrı'da on gün mü, on beş gün mü kaldım? (...) Yarım kalmış bir bina vardı. Tam da tümenin karşısında. Tümen iki katlı. Adam kendi yapısının özlediği üst katlarını çıkamamış. Tümen'den yüksek bina olur mu? Hem de tam karşısında!" yazılı kısa bir meptup gönderdi. Mektubu okuyan devlet çöpünü ve sözünü çeken edebiyatçılar, mektup dikkatlice okundu, rahmetli şairin ne demek istediği anlaşılamadı, diye zabıt tuttu.

Bizim mahallede, Türkçe'nin yerleşik düzenini yıkma ustası Can Yücel'in "anayasak" dediği "Anayasa"yı içerik ve sözcük olarak değiştirme hazırlıkları başladı. Yasanın "ana"ya gönderme yapmasının, "ana"dan kinaye adlandırılmasının, "Anayasa"nın değiştirilemezliğine, kutsala gönderme olduğunun altı çizildi. Milliyetçi, militarist ve erkek egemen cinsiyetçi bir metne "anayasa" demenin, dilin, "anne ve kadın" imgesinin ve hakikatinin kirletilmesi olduğu, anayasa yerine, "Kurucuyasa" sözcüğünün hemen şimdi dilimize yerleştirilmesi karar altına alındı...

Seçim sonrasında "Aritmetik iyi, kuşlar pekiyi..." diye sevinirken, YSK üzerinden yeni bir hileli oyun daha yürürlüğe sokuldu. Altı arkadaşımızın, milletvekilliği düşürülmekle kalmayıp, protesto hakkını kullananlar, "orantısız güç kullanımı!" ile cezalandırıldı. Sıcak takibi ve sıcak teması seven devlete/ devletsilere fiilen, sloganlarla, şiirlerle direnmek devrimin emri olarak yürürlüğe girdi...

İpli oy, veya oyun nereye atılacağına ip çekilerek hesaplanması bir icat olarak tarihe geçti. Bölgede, hangi adaya kimin oy vereceğinin belirlenmesi, adayın yerinin seçim pusulasında saptanıp ölçülmesi, değişik uzunlukta ipler hazırlanarak ipli ölçümün uygulamalı olarak seçmenlere anlatılması, Kürt seçmenlerin seçim günü muhtelif ve muhalif iplerle sokaklarda zuhur etmesi kısa metraj çekilerek seçimlerin sinemasal yanını oluşturdu...

Öldükleri/öldürüldükleri halde "faaliyet halindeki ölenlerimiz" de seçim çalışmalarına katıldı. Berlin'de Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in yattığı mezarlıktaki anıtta yazılı "Ölülerimiz bizi uyarıyor" cümlesindeki sorulu ve cevaplı uyarıları yanibaşımızda oldu. Rosa'nın "Anılara gözlerimizi kapattığımız an, hepimizin öldüğü andır" cümlesi aklımızdan hiç çıkmadı.

Can Yücel'in "Öyle bir gül atıcam ki size gelecek maçta! Âdem abim bilem tutamaz elleri yanar" dizelerinin gereği düşünüldü. Halkların çocukları, "ama" özürlü anayasanın yüzüne karşı; "Öyle ama'sız bir gül-oy atacağız ki tarihin kalesine, devlet bile tutamayacak!" diyerek resmi kalenin tozunu almakla kalmadı, tozunu attırdı, Tarihin kalesine atılan gül'ü halklar alkışladı. 'Kokusunu savunan gül', Muş-Tatvan yolundaki güller bizleri utandırmadı...

Şairin, "Tarihe bak anlarsın" cümlesinden, "Amed'e ve karpuzla bak anlarsın" sloganı türetildi. Blok heveskarları şair Önder Kızılkaya'nın "(...) ki bir karpuz sımsıkı sarılmış bir kadın ve bir erkekten ibarettir bilinmez çocuklar çıkar karpuzların içinden böyle kartpostallar gelir diyarbakır'dan kutlar

bayramınızı vedat aydın'dır gelen öper gözlerinizden kayıpların gözbebekleri karpuz çekirdekleri açın zarflarınızı karpuz çekirdekleri göreceksiniz karpuzlar kırmızıdır diyarbakır kesinlikle kırmızı kan sızmıştır toprağa karpuzlar çok kırmızı ve bu yüzden kesmece kan çıkmazsa para yok karpuzlar çok kırmızı" dizelerini iki yazılama arasında ezberledi. Elde var karpuz ve elde var Amed, cümlesini diline dolayan üstü başı tarih bir masalcı, az sayı ile çıkılan bildiri dağıtımı sonrası mecburen bir hikaye anlattı: Köprülü Mehmet Paşa, vali Köse Ahmet Paşa'ya genç bir "serdar"ın öldürülmesi için fermanı göndermiş. Amacı, emrin merkezi olan İstanbul'a gerekçe göstererek idamı engellemek olan Köse, serdara, "Bana gelirken hep kalabalık gel" demişse de serdar zamanla durumu kanıksamış, tembihi unut-

muş, huzura tek başına çıkmış. Vali de suçsuz ama tedbirsiz genci, kalabalık gelmediği için boğdurmak zorunda kalmış! Bu hikayeyi dinledikten sonra herkes çalışmalara çok kırmızı ve çok kalabalık geldi. Karpuzların içinden manalı çocuklar çıktı. Karpuz tarihe düşmüşse, karpuzun içinden saklı çocuklar kalabalık çıkmışsa, madde manaya, kavram mesele, barış coğrafyaya, dil dile daha yakın, dendi...

Uzun zamandır, suçsuz bir anlam gibi salt kendi içinde, kendi mahallesinde kendi sokaklarında gezmekten yorulanlar, ortak bir akıl üretip, "Bu kadar tarih yeter!" deyip sokakları ve birbirlerini anlamak için içlerinden dışlarına çıktı. Birbirlerinden karşıya geçti. Hangi yoldaşın, hangi rengin, hangi halkın, hangi işçinin kalbi tıklansa evdelerdi. Dillere uğrandı; herkes birbirinden harf alıp harf, anlam alıp anlam verdi. Bulamadıklarının kapısının önüne, "Geldik... Sizi evde bulamadık" anlamına gelen "Evde bulamadık dalcığı" bırakıldı. Devrimin ziyaretine gidildi; sosyalistleri göresim gelmişti, demeyi ihmal etmedi. Sustuklarımız konuşuldu, dünyaya iyi sözler söylendi. Herkes Amed, Hopa ve aşkıya oldu...

Ceplerine taş yerine taş gibi bildiri doldurup dağıtan dağbastı bir çocuk "dil karın doyurmaz" diyenlere, bildirisine tarih eki olarak dilini şerh düşüdü... İçimizden biri dildağ çocuğun kulağına, Hafız'ın "Eğer bahçe derinsel Sen çocuktaki kirazi gör" dizelerini fısladı...

Ödül köşesi yaptırmak için marangoz çağıran, Kürt marangoz gelince, Türkçe'den başka kuş tanımam, dilini dışarıda bırakmadan eve girmek yok, diyen diline resmi tarih bağlamış şaire, şiir kızıldı, dil kızıldı ve devrim kızıldı. Başına tez vakit Kürtçe, yasaklı diller ve şiir düşşün, diye yüzüne karşı konuşuldu...

Seçimleri üç dizeyle özetleme cezasına çarptırılan biri; Can Yücel'in 'Bana bir varmış... del! Bir Varmış Bir Yokmuş... demel! İçime dokunuyor...' ('Ji min re bibêje, hebû! Lê nebêje, hebû tunebû! Kezeba min dîperite...') dizelerini iki dille okuduktan sonra, devletin ve resmi tarihin yıllardır "bir yokmuş" dediği Sosyalistlere ve Kürtler'e, bereketini kaçırmayın diye sıkıca tembih etmeyi unutmadı.

İçimizden biri, bizim mahallenin çocukları arasında hazırdan yeme, sevincimize yenilme, birbirimizden devrim yapmak yerine birbirimize devlet olma, birbirimizden zarar etmenin en eski ve en yeni huyumuz olduğunu hatırlatarak sol hesap hatası yapmamak gerektiğini sokak sokak gezerek anlattı...

Ece Ayhan, seçim sonrasında ne yapmamız gerektiğini soranlara, insanlığın çok katmanlı deneyimlerini içeren tarihsel, mitolojik ve teolojik metinlerini okumayı Devlet ve İhtilal'e dahil edin, dedikten sonra uzunca bir hikâye anlattı: "Çocukları ortaya alırlar. Anadan doğma çirliçiplak soyar-

lar. 'Külhancı' bir büyük gömlek getirir. Bunun adı 'Layhar'ın Kefeni'dir. Gömlek iki yakalıdır. 'Destebaşı' iki çocuğu yanyana getirir. Bu gömleği çocukların başından geçirir. Sağ yakada 'eski çocuk!', sol yakada 'yeni çocuk!' Sağdaki çocuk gömleğinin koluna sağ elini, soldaki çocuk sol elini sokar. Yani bir gömlek içinde iki çıplak çocuk! Dışardansa iki başla iki el görülür. Külhancı ocağın ağızına doğru iki dizi üstüne oturur, ellerini dizlerinin üzerine koyar ve kardeşlik töreninin duasını okur: 'Ey Layhar'ın evlatları! Burası baba yurdu. Burada senin benim yoktur. Burada herkes kardeş. Bir anadan doğanlar, bir babadan olanlar birbirlerini boğazlayabilir. Oysa Layhar'ın evlatları birbirlerini bir vücut bilirler. Kardeşlerine birisi bir iğne batır-sa acısını kendi vücutlarında duyarlar. Bu kefene sağlığında girenler ölünceye kadar birbirlerini ayrı görmezler. Bu ikilikte birliktir. Bu senin sağ elindir. Sen de bunun sol elisin. Vücudunuz birdir. Başlarımız ikidir. Biriniz sağımızı, biriniz solumuzu görürsünüz. Ömrünüzün sonuna kadar birbirinizi görür, gözetirsiniz. Her gün kazancınızı buraya getirirsiniz. Burada bu senindir, bu benimdir yoktur. Az çoğu attırır, çok hepimizi besler. Kazan birdir, hepimizi doyurur...' Külhancı ellerini kaldırır, Layhar'ın ruhuna bir fatiha okur. Sonra oradakiler de gelip birer birer gömlekttekileri 'hoşgeldin yeni kardeş' diye öperler. Ve o gece iki çocuk küllerde bir gömlek içinde uyur." Hikayeyi tarih kulağıyla dinleyenler, halklara ve birbirlerine, "Biz Leyhar'ın Gömleği'ni giydik... Bu gömleği çıkarmak yok" diyerek devrimci sözü verenler ise, bu cümlelerin takipçisi ve devrimcisi olmak için söz tazeledi...

Resmi ve sivil şüpheli bulutlar üstümüze geldi. Kötülükleri arkasına takıp devriye gezenleri görüldü. Devrim vaktimizi ne güzel aldı, dedikten sonra; bu dünyada en iyi ve güzel şey devrim(c) olmak, deyip sevinildi. Tarihin kapı deliğinden bakmayı düşünürken, tarih bizi içeri buyur etti. Dil kırmadan ayak kırıp oturuldu. Tarihin endam aynasında kendimize bakıldı. Eşyanın tabiatına bakmayı öğrenmenin görgüsüyle, birbirimize ve tarihe gazoz ısmarlandı. Ben büyüyünce dil olacağım, diye çocuğa şaştık! Şaşkınlığımız geçmeden, dağdilli olacağım, deyince dağdağa verip tenha ve esmer bir dilde ağladık. Biz sokak aralarında koştururken kitap arasında rastladığımız Hafız Şirazi "Bütün bahçeler sende toplanmış, gül müsin nesin" diye seslendi. Bütün hevesler, bahtlar, diller, halklar ve aşklar bizde toplanmış devrim miyiz neyiz, diyerek birlikte şımarıldı. Kırk gül, kırk gün böyle geçti. Kırk heves... Şimdi, devrim bahçesinde gül tarih gül...

Devrim ve Sosyalizm utandırmasın...

Tarih tamamına erdirsin... ✨

'BİN YILLIK KARDEŞLİK' Mİ DEDİNİZ?

REMZİYE ARSLAN

Kardeşlik, sıcak çağrışımları olan bir kelime; ortaklık, sevgi, barış ve fedakârlık gibi yan anlamlarla yüklü. Tüm insanların kardeşliği gibi soyutlamalarla da idealize edilebilen bir ilişki biçimi. Bir yuvada toplanmış aile bireyleri... Kanın yapıştırıcılığını kutsayan bir "kan kardeşliği" olduğu ölçüde, mecburi ve buyurgan. Yani talep etme, yasaklama ve yargılama hakkını kullanabilen bir mevki... Çok şey söylenebilir kardeşlik için. Ama, kardeş katli hikâyelerini de kuşaktan kuşağa taşımış olan bir insanlık tarihi, kardeşliğe günahsızlık payesini bahşetme şansını çoktan yitirmiştir. Çünkü bir masumiyet makamı değildir kardeşlik; ne adaleti garantiler, ne de barışı. Kişisel yaşamlarda geçerli olan bu gerçeğin, toplumsal yaşamda da bir tür anlam genleşmesine uğrayarak hükmünü sürdürdüğünden, kimsenin şüphesi olmasın; bugün siyasetin dilinde olduğu gibi. Tabii burada kastedilen, bezirgân siyasetçilerin temsil ettiği bir siyaset dilidir.

Kardeşlik, bir kavram olarak, "din kardeşliği", "milli kardeşlik" anlamlarında, milliyetçi - muha-

fazakâr siyasi söylemlerde öteden beri itibar görür. Siyaseten bu şekilde anlamlandırılmış bir kardeşlik vurgusu, her türlü -sınıfsal, kültürel, etnik- sömürü ve eşitsizliği perdeleme imkânını verebilmektedir. Çünkü, kardeşlik kavramının toplumun kolektif bilincinde yerleşik olan pozitif anlamı, onu siyasi manipülasyona elverişli kılar. Aslında, milliyetçi, muhafazakâr, otoriter siyasetçinin dilinde kardeşlik, sosyal ve sınıfsal farklılıkları öteleyen hayali bir eşitlik algısı üretmeye hizmet eder; sözümona her insan, bir "bütünün" farksız bir parçasıdır ve bundan mutluluk duymalıdır!

Dışlayarak içerme ırkçılığı!

Kardeşlik metaforunun, bazı siyasi oluşumlarca, Kürt sorunu bağlamında bir siyasi belagat malzemesi olarak kullanıldığını görüyoruz. Bunun son örneklerinden birini, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Diyarbakır konuşmasında gösterdi. *Bin yıllık Kürt - Türk kardeşliğinden* dem vuran Bahçeli, *Türk milletinin hiçbir evladının bu ülkenin zencisi olmadığını*

da ilan etti (!) Kürtlere atfen, "... Siz bu devletin asıl sahiplerindensiniz (...) Siz, Türk milletinin eşit, onurlu, yeri doldurulamaz birer mensubusunuz..." dedi. Ancak, Bahçeli'nin konuşmasındaki en "veciz" ifade ise belki de şuydu: "...Biz siziz, siz bizsiniz..." ve ekledi: "...Bin yıllık kardeşliği ayakta tutmak ve yaşatmak için geldim..." !

Söz konusu konuşmada, hümanizmle ambalajlanmış Türk milliyetçiliği, "biz" in Türklüğe, "siz" in Kürtlüğe işaret ettiği belli olan bir belagata gizlenmiş olarak dinleyenleri selamlıyordu. Kürtlere: Varsınız; fakat aslında yoksunuz demenin dolambaçlı yollarına sapsmış bir konuşmayı şahit olduğumuz. Konuşmanın arka planını oluşturan zihniyet, her türlü farklılığı, Türklüğe eşitlenen "biz" e yönelik bir tehdit olarak algıyordu belli ki. Kürtlere hitaben, "Siz zenci değilsiniz" demek, zenci olmadığımız için bize dahilsiniz demektir. Bu tutum, pozitif bir içermeyen çok, onları Türklüğe dahil bir unsur sayarak kabul etmek; yani bir bakıma negatif bir içermeyi dile getirir. Bir tür, dışlayarak içermeye...

Bu söylemde dile getirilen siyasi algının özlemi birliktelik değil; teklik anlamındaki birliktir.

Bu algı, "bütünlük" denen varsayımın fanatikçe yüceltilmesine dayanır. İlginçtir; aynılığa vurgu yapan bu söylem, ayrılığı esas alan apartheidle taban tabana zıt görünürken, başka yollardan ilerleyip onunla aynı istasyonda buluşmaktadır. Hatırlamak gerekirse apartheid, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, 1994'e kadar uygulanan ırkçılık politikasıydı. Siyahi nüfusla beyaz nüfus arasındaki ırksal ayrılık temel alınıyor, ayrımcılık resmi olarak uygulanıyordu. Apartheid siyahileri, siyah olmalarından dolayı pek çok haktan mahrum kılıyordu. Siyahinin varlığının negatif kabulüne dayalı bir dışlama pratiği idi apartheid. Türk milliyetçiliği olarak tanımlanan siyasi yaklaşımın ise bir çeşit kültürel ırkçılığa tekabül ettiği söylenebilir. Bu durumda, farklı bir etnik grubun kabulü, kültürel ve tarihsel olarak yüceltilen Türklüğe dahil oldukları ölçüde mümkündür. Yani, sosyo kültürel anlamda Türkleşmedir esas olan. ırksal aşağılamaya dayalı ayrımcı siyasetle, belli bir etnik grubun -Türklüğün- yüceltilmesine dayalı tekçi birlik siyasetinin aynı dışlayıcılıkta buluşması kaçınılmazdır. Apartheid, ayrımcı politikaları yürürlüğe koyabilmek için siyahinin farklılığını vurgularken, mevcut Türk milliyetçiliği, varlığını tanımamak için, Türk olmayanın farklılığını reddeder. Her iki durumda ortak olan şey, egemen etnik / kültürel bir grubun, kendisinden farklı olan bir başka grubun eşit var olma hakkına karşı geliştirdiği redci tutumdur.

'Bin yıl' önce mi, 'bin yıl' sonra mı?!

Aslına bakılırsa, Türk milliyetçiliğinin kullandığı kardeşlik retoriği, mantıksal çelişkinin içinde taşır.

Çünkü kardeşlik, farklı bireylerin varlığına işaret eder. Kardeşlik, bir özdeşlik ilişkisi değildir. "Biz siziz, siz bizsiniz" sloganındaki özdeşlik vurgusu, kendini farklılıkla tanımlayan Kürt kimliğinin reddini ima eden bir dil oyunudur yalnızca.

Oysa, farklı varoluşların gönül rızasıyla kabullenilmesinden doğan bir kardeşliğin kime, ne zararı var?

İdealize edilen Türk milli kimliğinin etno / kültürel türdeşlik şartına bağlanması, Cumhuriyetin kurucu ideolojisinden günümüze miras kalan ve aslında miadını doldurmuş olan bir formüldür. Bu eski formülün günümüzde, kardeşlik gibi bir kavramla sarmalanması, buyurgan ataerkil aile kültürü ile otoriter -buyurgan devlet geleneği arasındaki terminolojik ortaklığı gösterir. Kardeşlik, milletin büyük aile olduğu ön kabulüyle, devletçi- otoriter bir siyasi geleneğin repertuarında, propagandif bir araç olarak işlev görüyor. Bu aracı, siyasi söyleminin merkezine yerleştirmiş olan siyasi gelenek(ler), sık sık tarihsel referanslara da göndermelerde bulunuyorlar. Bu bağlamda altı çizilen "bin yıl" ifadesi, kardeşlik kavramının çağrışımlarını güçlendirmeyi hedefliyor besbelli. Oysa tarihe baktığımızda ne göreceğiz, hangi pencereden baktığımızda bağlıdır. Bin yıl vurgusunun işaret ettiği şeyin, resmi tarihe göre 1071 Malazgirt savaşı olduğu bilinir. Hatırlamak için, kanlı bir ağustos (26Ağustos) gününe kadar geri gitmemiz gerekiyor. Bu anlatıya göre, Türklerle Kürtlerin kardeşliği, Malazgirt ovasında başladı. Bizans ordusuyla karşı karşıya gelen Selçuklu Sultanı Alparslan'ın komutasındaki Türk ordusuna zafer kazandıran desteği veren Kürtler, bu işbirliğinin, yüzyıllar sonraki torunlarının omuzlarını çökerteceğini bilmiyorlardı tabii. Çünkü, Alparslan'ın şimdiki soydaşlarından bir kısmı, bu ağır hatıradan yararlanıp Kürtlerin karşısına ceberrut bir "ağabey", -hak sahibi büyük kardeş- dikmeye kararlı görünüyor.

Zamanın gerçeği karşısında başını kuma gömerek, tarihte referanslar arayarak, hak eşitliğini gerektiren kardeşlikten; bu kardeşliğin sağlayacağı barıştan köşe bucak kaçan bir siyasi söylemin, siyaseti toplumsal sorunların çözüm yöntemi kılmaya niyeti var mıdır?

Bu dilin, Kürt sorunu gibi kangrenleşmeye müsait bir sorunu, ateş topu halinde toplumun en yaralı kesimlerinin kucağına atmaktan çekinmediğini, ibretle görüyoruz.

"Bin yıllık kardeşliği yaşa ve yaşat" sloganıyla özetlenen bir kardeşlik belagatinin arkasına gizlenen bir çözümsüzlük siyasetidir bu. Paradoksal olarak, söz konusu siyasetin benimsediği hamaset dilinin yol açabileceği yangından en zor kurtarılacak olan şey ise, o "kardeşliğin"

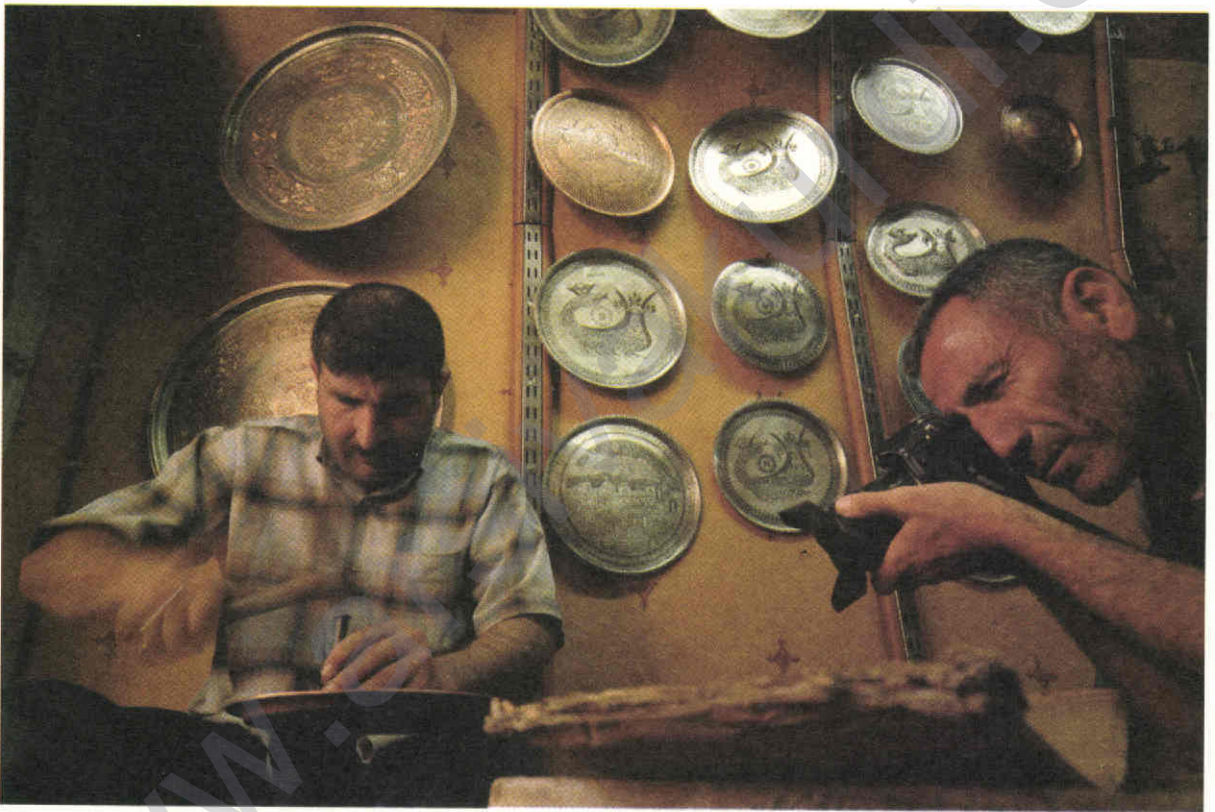
kendisi olacaktır belki de!... ✨

Wênêkêşê kurd Selmet Guler li ser wênêkêşiyê dibêje:

ŞANOGER, SÎNEMAGER Û PEYKERTIRAŞ JÎ DIKARIN JI WÊNEVAN SÛDE BIGIRIN

ÇIYA MAZÎ

Selmet Guler kurdekî wênêkêş e û ji Mêrdînê ye. Ew li gelek deverên dinyayê ji alî wênehezan ve tê nasîn. Lê li nava kurdan pirsêk e. Min xwest hinekî wê pirsê bibersivînim. Selmet, di sala 1965'an de li gundê Newala Bûnîsra li Hopê ku bi ser Nisêbînê ve ye hatiye dinyayê. Em bi wê hevpeyvîna wî ketin nava dîrok û erdnîgariya ku ji kurdan re mîrate maye û me gelek wêne derbasî nivîsê kirin.

Birêz Selmet Guler, ev demek dirêj e ku ez, wênêyên te dibînim di kovar, rojname û pêşengehan de. Gelo Selmet Gulerê Wênêkêş, dê çawa xwe bi me bide naskirin anîha? Wênêkêşî, ji bo çi? Çi hûn kişand wê qadê?

Ez dikarim bêjim ez mirovekî fotoxrafkêş im. Tiştinan ez kişandim nava wê hunerê, ji xwe. Serê pêşî ji bo tiştên veşarî yên ku her kesî nikaribû wan bibîne. Paşê xweşkarî û hêzbûna wan tiştên veşarî yên ku di nava qerkeşûnên demê de hatibûn jibîrkirin û nedikaribûn xwe bidin nasîn. Lê min tu caran ji bo xweşkariya fotoxrafekî bi tenê, pê li dengleşora

mekîna xwe nekir. Helbet bi tena serê xwe jî tiştin jê pir balkêş in. Hin jê mijar wan balkêş dike, hinek jê jî ronî, yanê lîstika roniyê yan jî xweza wan balkêş dike. Dîsa jî ez neketim xefka wan û ez li pey fotoxrafekî negeriyam. Behtirîn ez li pey mijaran geriyam. Çêdibe ku fotoxrafek bi tene serê xwe jî pir tiştan bêje. Lê tu fotoxraf ne wekî mijarê dikare bi berfirehî pir tiştan vebêje.

Perwerdehiya we çawa çêbû ji bo wêneyan?

Xwe bi xwe, min xwe perwerdeyî kêşandina fotoxrafvan kir. Ne ku fersend hebû û ez neçûm ciyên

ku mirov lê perwerde dibe. Pêşî min pir dixwest. Lê paşê ku ez xwe bi xwe fêrî kêşandina fotoxfrafvan bûm, min got baş bû ku min fersend nedî ku ez herim. Çinkî perwerdahiya hunerê mîna dareke bi şax û per ku tu çiqilên wê bibire, mirovan dixê bejneke û di yek çeviyê de dihêlê ku mirov li hunerê binêre. Belkî bi hin kesan ecêb were lê ez nebawer im ku kes bi perwerdahiye bûbe hunermend û bibin hunermend. Tenê kesê ku hunermendî di nava wî de hebe dibêjim dibe hunermend.

Di nava hunera kurd de cihek, parek ji wêneyan re heye an na? Kurd çawa li wênekêşiyê dinêrin? Rûmeta vê cure hunerê çiqas heye di nava kurdan de?

Xwaziya hebûya, lê mixabin. Ji bo ku nizanin, hunerên din jî baş pêk naynin. Eger Şanogerekî zanibûya bi fotoxfrafê, wê şanogeriya wî çêtir bûya... Çinkî wê ronî, qadraj, çarçova û leptên xweyî di çarçoveyê de çêtir pêk anibûya. Ji bo ku fotoxfraf bingeha sînemayê ye, sînemagerekî ku ji fotoxfrafvanî fam bike wê baştir sînemayê pêk bîne. Peykertraş, wê baştir peykeriyê pêk bîne. Çinkî ji bo ku peykerî ji sedî sed li ser karê portre pêk tê. Bila şaş neyê famkirin, ez qala wan kesên ku fotoxfrafan datînin pêşberî xwe û dibêjin "em wênan çêdikin" nakim. Ji xwe li gorî min karê ku bi vî awayî tê kirin, ji karê kopya pê ve ne tişteki din e. Çinkî huner divê ji bîra baweriyê, ji kûr-xefokên xeyalan ku pirên caran hunermend bi xwe jî nizane bê li ku derê rastî wan tê û divê zanebûna wî pêk bê.

Ji bo tiştê ku li jor hatin jimartin bingeha wan bi wezn û fasal, bi reng û roniyê re girêdayî ye. Divê li dîmenên baş binêrin û çima baş in bizanibin. Çêdibe ku her kes dîmenên baş û nebaş ji hev derxe û wan ji hev binase. Dema mirov li fotoxfrafekî nêrî ya girîng, divê mirov xwediyê zanîstiyekê be, zanîstiyekê ku mirov bêje, "gelo çima dîmennîgara wî fotoxfrafi baş e an nebaş e, yan çilo baş dibe û çawa baş nabe?"

Mixabin di nava kurdan de kesên ku ji fotoxfrafvan fam dikin pir kêman in. Loma mirov nikare bêje kurd ji fotoxfraf û hunera fotoxfrafê hez dikin. Çinkî dema kesek ji tişteki fam neke, yan tişteki nenase, mirov nikare bêje, ew kes hez ji wî tiştî dike. Eger bi awayekî jî hez bike û qedr bidinê mirov dikare bêje, hezkirineke ezber an jî derewîn e. Yan jî qedrekî ne ji dil e. Tiştên ezber, derewîn û ne ji dil, kesî û kesan nagihênin tu deran.

Ji bo ku ev mijar baş bê famkirin, ji ber ku, ji bo min pir girîng e ez ê mînakekê bidim. Di festîvala 2008'an ya Qoserê de pêşengeha min ya bi navê "Sê qêrînên heftrengî" ya ku ne tenê fotoxfraf, ya ku êş û kulên jinên êzîdî, filehê suryanî û koçeran, bi zimanekî wêjeyî pê ve hatibû pençekirin û ya fotoxfrafvan Husemettin Bahçe bi navê "Êzîdî" hebû. Mirov hatin û lê nêrîn. Lê ne tenê mirovan, ew kesên

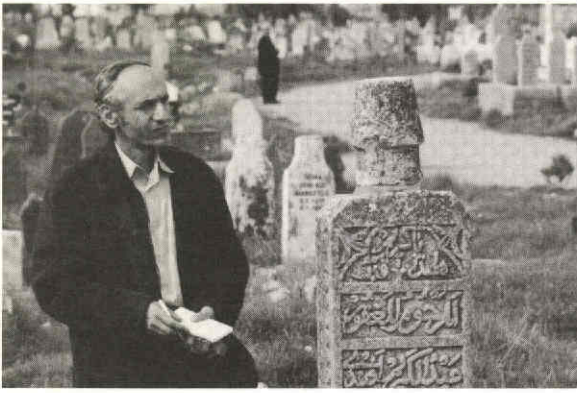
ku digotin û hêj jî dibêjin; "Êzîdî bingeha me ne, koçer jiyana me ya borî ye, yanê em bi xwe ne û file êşên dil û fêtiya rûyê me ne" Nêrîn û nedîtîn. Xwendin û fam nekirin. Ji loma kesî negot, "hûn kî ne û ev tiştên ku we kişandine çi ne?" û di tu rojname û televîzyonan de bi gel re nehate parvekirin. Ji bo ku şaş neyê famkirin, divê ez vê jî vebêjim; ne ku nedîtina kesan û nefamkirina wan ji nehêjayiya fotoxfrafan bû. Hevalê min brêz Husamettîn, sê salên xwe dabû vê pêşengaha ku em behsa wê dikin û me bi hev re çêkir, bi dehên caran rihê xwe xistibû kefa mîsta xwe û berê xwe dabû Şingalê û Geliyê Laleşê, heta ku ev pêşengeh pêk anibû. Û dema ku li Stenbolê vekiribû kesên di nava wan tiştan de ew bi tiliyan nîşanî hev kiribûn. Min jî pênc salên xwe dabûyê, heta ku min ev pêşengeh pêk anibû. Ya min jî ne ji ber nehêjabûnê bû, dibêjim. Çinkî pêşengeheke welê bû ku mirovên biyan û dewletê, ji min lave kiribûn û xwe dabûn ber mesrafa min û ya pêşengehê, ji bo ku ez wê bibim li New Yorkê di pêşengeha Yekîtiya Netewan de wê vekim. Lê ji bo hin tiştên ji min re û ji doza min re bi min ne rast hatibûn, min gotibû "na".

Erê... bi rastî gelek balkêş e tiştê hûn dibêjin. Ji xwe wêneyên ku di pêşengehên we de bi giştî xuya dibin; jiyana êzîdiyan, ya sûryaniyan û piranî jî ya koçeran. Ez bi rêzê bîpirsim çima êzîdî?

Dema bi tesedufî ez çûm gundekî êzîdiyan hindikbûna zarok û pîrbûna kalên êzîdî bala min kişandibû. Piştî çend çûyîn û hatinên min, min fam kir ku di demeke nêz de wê êzîdî, lê bi rastî ne êzîdî tenê ola wan û kevneşopiyên wan ku em kurd dibêjin "kevneşopiyên bav û kalên me ne" wê di vê xakê de bi dawî bibe. Çinkî her bi vî ve diçû. Eger keç bûya bi bûkanî, eger xort bûya bi zavati, berê xwe didan dewletên Ewropî û hew vedigeriyan. Yê kal jî berê wan her ber bi gorê bû. Vê pir bandor li ser min kir û ez pir êşandim. Her bi vî çû êşa min zêde bû. Çinkî sal bi sal hejmara gundê ku ez li ser dixebitîm kêman dibû. Loma roj bi roj girîngiya xebata min ya li ser gundê êzîdiyan, bi min girîngtir dibû. Çinkî dema xort û qîzên wan dibûn bûk an zava, an jî kalên wan dimirin û bi tenê fotoxfrafên wan di destê min de diman, min bêtir famdikir ku ez ne tenê fotoxfrafên wan, ez belgeyên ku wê di pêşerojê de bi tena serê xwe bi awayekî sêwî di destê min de, di destê me de bimînim dikişînim.

Lê filehên Sûryanî?

Dema Ez çûm nava filehên sûryanî, yê Torê û min berê nîskoka lensa xwe da çavên wan û min fotoxfrafên wan kişand û ez hayî melûliya çavên extiyarên wan bûm, min famkir ku ez ne wan, lê ez dewsxencera kalên xwe dikêşim. Piştî van hêsan loma min nedikaribû wan nekişînim.

Û Koçer...?

Erê... û koçer: Nevbera hebûn û tunebûnê, navbera îro û sibê. Koçer, jiyaneke çiyayî, jiyaneke ku em kurd tev dikarin xwe di mirêka jiyana wan de bibînin û xwe binasin. Lê mixabin koçer û jiyana koçerî ber bi bajarên de ye êdî. Rastî êş û derdekî du alî ye jiyana koçerî. Dema mirov diçe nik wan û di bin konên wan de rûdine, mirov dixwaze ku jiyana koçerî her û her bidome. Lê gava çavên mirov li zarokên wan ên ku li serên çiyên ji her tiştê wî zemanî bêpar in, dikeve, mirov li gotina xwe poşman dibe. Lê ne poşmaniyeke ku mirov tê venegere. Poşmaniyeke ku serê kêliyê mirov dibe û tîne.

Ji bo wêneyên wan hûn dibêjin; "ez gelek rojan di nava wan de mam û çûm û hatim" bi vê çûn û hatinê û mayîna li nava wan, we zimanê kurdî çawa his kir zimanê wan resen e an ew jî hatine pişavtin?

Ji sedî sed mirov dikare bêje, berî niha bi sed salî, bav û kalên me çawa diaxivîn îro jî kesên koçer wiha diaxivîn. Çendî ku li serên çiya bin jî, êdî îro malbata ku zarokên wan neçin dibistanê ez dikarim bêjim nîn in. Çendî ku wan derfet nebe ku zarokên xwe hemûyan bişînin dibistana jî, ji malê zaroyek an jî du zarok diçin dibistanê. Û ya herî girîng ji bêderfetî tevayê malbatên koçer zarokên xwe dişînin dibistanên leyliyê (yatilî). Pêşeroja wan dê çawa be mirov nizane. Lê dema mirov dûr mêzîne û kûr bifikire mirov ê tiştinan bibîne û fam bike.

Di wêneyên koçeran de, tevgera kurdîtiya berê jî xuya dibe. Mînak dema ku behsa dîrokê tê kirin koçer tene bira mirov. Ev jiyana wan çi qas bandor li te kir?

Ne ya koçeran tenê ya êzîdî, filehan jî pir bandor li min kir û ez dikarim bêjim bandora wan ya li ser min, ya ku her yekî ji hêlekê ve tamedê da rihê fotoxrafkêşîya min, ez anîm vê qadê.

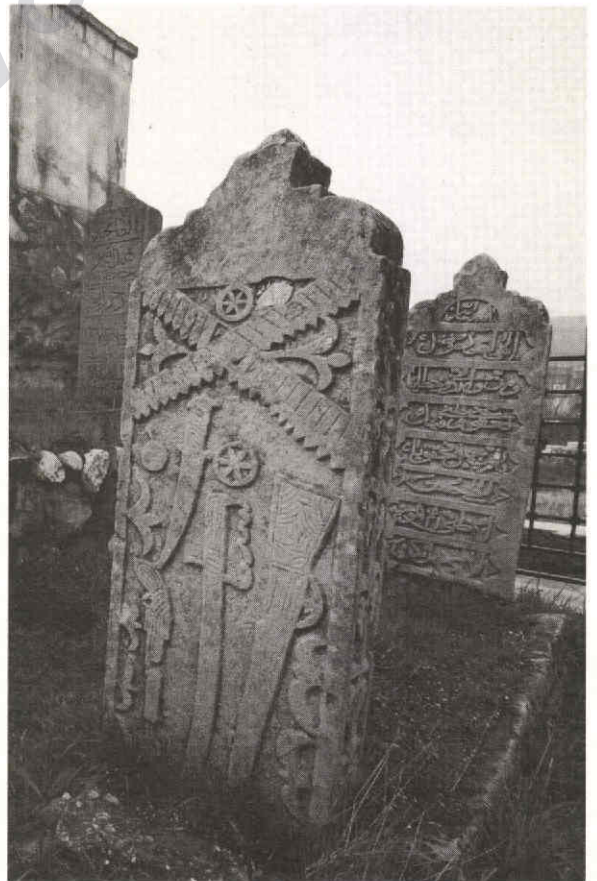
Ji alî derûnî de we koçer çawa dîtin, dilxweş in an na?

Ji me yên binecîhî dilxweştir in û ji me bêtir girê-

dayî xwezayê û jiyane ne. Lê êdî ew jî hin bi hin nêzî bajarên dibin.

Di heman demê de hûn wênekêşekî National Geographic in jî. Ev jî we digihîne dinyayê. Îjar ev yek, wê ji bo pêşeroja kurdan û Mezopotamya bibe sûdeyek çawa?

Dema mirov bi tiştê mezin û tégihîştî re dixebite, çarçoveya dîtina mirov ya dinê kûr û mezin dibe. Mirov dikare ji bo pêşerojê kûr û dûr bifikire. Ew dîtina çavbal û destdirêj dibe bi qedr û qîmet dibe. Lê ne bi tenê. Çinkî dem ne dema bi tenêbûnê ye. Di şert û mercên îro de mirov bi tena serê xwe nedikare tiştê bike. Çinkî dem dema kolektîfîyê ye, pirdengiyê ye êdî. Loma ji bo ku em bigihîjin gelên dinê, divê em pir bibin û pirdeng bibin. Di nava kurdan de huner û hunermendî kêm e, yê hene jî nayê zanîn. Ez nabêjim hemû, lê nivê hunermendên kurd ji bo ku bîna nasîn xwe didin ber siya gunê xelkê. Ez nabêjim mafdar in, lê rastiyeke jî heye, gelê kurd stêrikên asîmanê xwe nabînin, lê belê eynî stêrk ku bi ger û fetlên dinê re derbasî asîmanê biyaniyan dibe hê nû li cem wan bi qedr û qîmet dibe. Lê bila bê zanîn ku stêrên asîmanê xelkê nikarin di tariya şevan de rêberiya karwanê gelên xwe bikin û wan ji kort û reşikên şevan xelas bikin. Çendî pir ronîbin jî ronîya wan têrî birêvebira karwanê wan neke.

Wekî tê zanîn hûn bi kurdî kurteçîrokan jî dinivîsin. Çîroka we çiqasî bandorê ji wêneyê digire?

Ne ku ez kurteçîrokan dinivîsim, fotoxfraf, kurteçîrokên xwe bi min didin nivîsîn. Eger ne ji fotoxfrafan bûya ez bawerim ku minê nikaribûya tu kurteçîrok binivîsanda. Çinkî dema mirov dest avêt nivîsa kurteçîrokan an jî romanê, divê pêşî mirov tiştê ku li ser nivîsê baş zanibe. Çand, ol, mijar û herêma ku tu li ser binivîse, divê tu di nav de jiyabî ku tu karibî bi zanistî binivîsî. Ya herî girîng divê tiştê ku tu li ser binivîse tu pê êşiyabî. Loma di vê hêlê de ez xwe nejêhatî, lê bi xêra fotoxfrafkêşiyê xwe bi şens dibînim.

We heta niha çend pêşengeh vekirin?

Rastî hejmara vekirina pêşengehan ji min re ne giring e. Û xweziya yên ku heya niha min vekirine jî min venekiriba. Çinkî hejmara wan ji bo hunermendekî ne tê weta qelîteyê. Yekî ku bi sedan pêşengehên wî vebûbin çêdibe ku ne hunermendekî baş be. Ji hunermendekî re ne hejmara pêşengehan e, behtirîn ji vê yekê pêşengehên wî li ku dêrê hatine vekirin e, dibêjim.

Xebatên we di vî warî de wê çawa bidomin? Hûn difikirin ku albulan derxin?

Bi rastî kesên hunermed, ne di destên xwe de ne. Ji ber ku dema mirov dest bi hunerê dike ne ji dilxwazî ye, ev aqilê mirov e dibêjim. Ji aqil bêhtir siya rihê nava mirov e. Loma birêvebirina hunera mirov pirê caran ne di destê mirov de ye, lê di meyla rihê mirov de ye. Helbet derfet û lihevhatin, ne tiştê hindik in. Lê bi tena serê xwe ne tiştêkin jî.

Ji bo ku kes, tiştên ku min kirine binasin, helbet wekî her kesî ez jî li ser albumên fotoxfrafan difikirim. Çinkî fotoxfraf wekî dibêjin ne ew kêliya bi tenê ye. Heger wisa bûya, dê min ê çawa dewsxencerên bavpîrên xwe, di reşikên çavên jinên sûryanî de binasiya? Min ê çima dabûya dût kevneşopiyên jinên êzîdî û roja Cejna Batizmî, li ber êvarê, dema ku bi hêdî hêdî reş dikeve erdê, li ber ronahiya qandîlan fotoxfrafên wan bikişanda? Û minê çima giyanê xwe bikira destê xwe û newal bi newal, çiya bi çiya li pey koçeran bigeriyama? Çinkî li gorî min di wê kêliyê de demên çûyî û yên nehatî veşartî ne. Loma dixwazim fotoxfrafên xwe bi kesan parvekim, da ku tiştên ku min kişandine, yan tiştên ku wan xwe bi min dane kişandin, di bîraninên gelê kurd de cî bigirin û bigihêjin encamên xwe.

Belê gelê kurd... gelo çiqasî haya we ji wênavanê perçeyên din yên welatên kurdan heye? Têkiliyên we çawa ne, di mijara wêneyan de?

Mixabin tune ye. Û ev kêmasiyek e. Lê kêmasiyeke dualî ye. Yek jê ya hunermend e, ya din jî ya sazî û tevgerên kurd e dibêjim. ❀

SEQEMA GOTINÊ

Ezê heyfa te ji şînên bê bersiv
Kazibên bagerînok û ji rêwiyên teoriyê qehpik
Ê ramûsanên xwînmij bistînim.

Ezê dilê xwe ji te ra jê kim
Bavêjim ber derî da ku zanibî
Barxane tû yî bar tu yî

Sah bike koçan dest pê kir ji xewnan çûn
Ez jî bar dikim ber bi tevan tîm
Şiyar im bi şiyarî bin pê dikim serpehatiyên xwe

Ji pîroz pîroztira min diherikim şeva dilop dilop
Dixeniqim di bersivê kazibê bagerînok de

Tovê beyarek rojhilatî me
Bi salan hatime veşartin ji seqemê ji sirrê
teksta şanoyek bê welat im
Kenekî çirmisî me

Ezê heyfa te ji bê çareyiyê bistînim
Di navbera ken û şînê de di seqema gotinê de
Ezê heyfa te ji kazibê bê bersiv
Ji peyva dawî a bê xatir bitsînim.

Mihemed Afşar

JI NEXWEŞIYÊ, JI MIRINÊ?

ARJEN ARI

Nexweşî...
Çiqasî pir in!
Zikêşî, serêşî, mahde,
şekir, dil...welhasil bi sedan
sivik, giran nexweşiyên ku bi
pêşîra mirov digirin û nema ber-
didin!

Di nava vê civaka bi nexweşiya nexweşekî
ketî, nenivîsim nexweş im, binivîsim di çavên
hinekan de (ne)xweş im.
Ya rast; ez jî nexweşek im.
Lê ez ji nexweşiya xwe hez dikim. Ji ber ku hez jî
nexweşiyek e, nivîs jî...

Carinan bi helbestekê bi ser dermanê ve nexweşiya xwe ve bim
jî, mîna nexweşê ku êdî 'şirûb û hebik' têrî nekin, dixwazim 'şiringa
gotarekê' an jî a 'çîrokeke kurt' li damara hestên xwe bidim, û bibêjim,
'de...bikewin, de bihewin!'

Wekî Xwedê, piştî qedandina her helbestê bi qasî zarokek şîre, ku ji pêşîrên
dêya xwe têr têr vexwe, û pê re serî bixile bi ser xewa şîrîn de, ez jî piştî her nivîsê
di xewlegha wê kêlikê de bi ser aramiyeke Xudayî ve dibim.

Lê carinan...carinan ku xulqê min teng dibe û ditengijim, tu teqerofê têxî cênîka
mîn, ne destê min diçe pêûs, ne jî pêûs diçe ber bi kaxizê ve...

Jixwe her nivîs dişibe aveke ku ji nû ve ji kahniyeke nû bizê!
Lê carinan ku dil ji nivîsê sil dibe û nivîs jî ku ji kêleka min mirûsê xwe dike û
radibe, ez dibim mîna masiyekî di nava aveke şolî de, ku hima bixwaze xwe li qeraxa
bejahiyê bide û xwe bikuje!

Dibe ku bi serê we de hatibe; wekî ku niha diqewime; hin caran mijarek dibe
geremolek û ecacokeke ku li gundekî beriyê rabe! De were...û ji navê derkeve!

Gotine ya, 'rovî nediçû kuna xwe, hejek bi dûvê xwe ve kir.'

Me çî bi xwe kir ku me navê nivîskariyê bi pey xwe ve kir!

Sih sal e min hemaltî bikira ne çêtir bû?

Yan jî daketima qada siyasetê û min zend û bend li hev badana û li ser navê wî
gelê bindest, û bêmêjk û bêhest bibûma şaremînê navçeyekê, bajarekî...?

Lê ka...ka ew ceğer, ka ew wêrekî?

Dîsa jî, baş e ku hin bêmêjî dilê xwe dibijînin halê min!

Mala minê, yê ku nizanibe dê bibêje qesr û qonax lê kirine!

Hene gelo? Ji yên ku hûn nas dikin, ji derdora we an ji dûr ve?

Mîna ku hinek bixwazî nivîskar bi birçîbûnê bi terbiye bikin, birçîtiya zik ne bes
e, dixwazî ji zimanê xwe jî birçî be. Yanî bi gotina fesihî, ji nivîskar re dixwazî
bibêjin, 'mêze mêze... ne lingê xwe ne zimanê xwe dirêj meke!'

Ê hûn jî dizanî; nivîskarê ku ne 'nahtorê werzê hinekan' be û çavên xwe ber-
nedabe zebes û petîxinin girover- mînak wekî ku nav û nasnameya nivîskariyê têrî
dostine me nake, li ser navê 'xizmet û xulamtiya' vî zimanî, vê wêjeyê, çavên xwe
berdane fetha kelehên mîrektiya botan- divê bi berhema xwe ya hûnerî derkeve pêş,
ne ku bejna xwe bide ber bejnîne bilind, û piştî xwe bispêrê hêtê sazî û dar û deviyên
Çiyakê Mazî...

Lê na; wekî hinekê ji vê ciwaka duqûnî û 'serî tişteke bînî tişteke', nivîskar jî hem li nal bixe hem li mîx, Xweda mu`înê vî gelî be!

Xweda di Qurana ezîm de gotiye, 'bîrewer û zaneyên li pêşberî zilmê, zordariyê neheqiyê deng nekin, heftê carî ji şeytên şeytantir in'.

Ma ne, em bûn yên ku ji ber bédengî, deynekirî û milayimtiya kesên wekî Yaşar Kemal, çi nema me ji wan re negot û hindik mabû ku latên çiyê di wan werkin?

Gotine 'dinya bi dorê ye, ne bi zorê'!

Me jî got 'de dor e', û em rojekê rabûn, di nivîsa xwe ya bi sernavê "Seffartî"yê de me got, "hinek dikan hinek dixwin", çi nema bû xanimek xwe biwestîne were heta devê derî, û sed û yek bavê me şanî me bide!

Xwedê hebîna, ma gava ku bibêjim, "hinek dikan hinek dixwin", dê çima li telê "xure" û "xurekan" bikeve, û vê peyvê bînin ser xwe û mîna marê ku bixwaze bi hinekan vede, kufîniyê bi xwe bixînin?

Xanima ji nivîsa min keribî, çi gotiye, hûn zanin?

Gotiye "ma kurdên reben û belengaz, yên ku nanê ceh(!) jî bi destê wan nakeve bila rabin beqlaweyê bidin Cegerxwîn?

Na bavo, Cegerxwîn û beqlawe?

Hûn têr bixwin, wekî jinika jinebî ku ji sêwiyên xwe re gotiye, "dêya we bi qurbana we be, hûn têr bixwin, diya we bila birçî be" ez jî dibêjim na bavo, na...hûn têr bixwin, bila şair di mala xwe de ji birçiyên bimrin!

Lê, ji kerama xwe; piştî mirinê wan mekin rûmeta xwe û pê li termê wan mekin! ☀

KÜRT SORUNUNDA GAME OVER ALARMI!

BÜLENT FALAKAOĞLU

İngilizce bir kelime olan ve genellikle bilgisayar oyunlarında kullanılan "game over", *oyun bitti* anlamına gelir. Oyundaki haklarınızın tükendiğini anlatan bu kelime, her ne kadar "*oyun bitti*" anlamında olsa da çoğu kez "*kaybettin salak*" duygusunu uyandırır.

Araştırma şirketi KONDA'nın geçtiğimiz ay içerisinde kamuoyuna yansıyan bir raporu da tam bir "game over" duygusu uyandıracak nitelikte. Çünkü söz konusu rapor, sözde toplumu bölmek adına imha ve inkâr politikalarını hayata geçirenlerin toplumu öyle bir böldüklerini ortaya koyuyordu ki, bu durum karşısında "*kaybettin salak*" dememek imkânsız. KONDA'nın "*Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler*" başlıklı araştırmasına göre, öyle bir noktaya gelmiş ki, Türklerin yüzde 47'si (yani yarıya yakını), Kürt komşu, Kürt ortak, Kürt gelin veya damat istemiyor.

Bu meselede hiçbir mesafe alınmaması ve de şiddet dilinin aynı şekilde sürmesi halinde, çok değil, iki üç yıl içinde oranın yüzde 67'ye ulaşacağına dikkat çeken KONDA Genel Müdürü Bekir Ağırır, "*Türkiye alarm veriyor*" diye uyarıyor...

Bu rapor artık sorunun başka bir noktaya geldiğini gösteriyor. Bildiğimiz, gördüğümüz, tanık olduğumuz bir gerçeği rakamlarla ortaya koyuyor. Cumhuriyetin kuruluşundan beri var olan ve son 30 yılda yakıcılığını artıran sorun, artık başka bir evreye geçmiş; devletin "dışlayıcılığından", toplumsal ayrışma ve dışlanma evresine...

Biliyoruz ki Kürtler, devlet tarafından bugüne kadar ekonomik, sosyal, siyasal olarak hep dışlandılar... "*Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler*" raporunda yer alan sosyo ekonomik gelişmişlik endeksi de ekonomik ve sosyal dışlanmışlığı tüm çarpıcılığıyla ortaya koyuyor. Doğu ve Güneydoğu'da bulunan 31 kentin, Gaziantep hariç, tümü eksilerde dolaşiyor.

Muş, Ağrı, Hakkari, Bitlis, Şırnak, Bingöl, Van ve Ardahan gibi iller 'perişan' durumda. Uluslararası kriterlere göre yüzde 23'ü açlık, yüzde 30'u ise yoksulluk sınırında yaşayan Kürtlerin, toplumun en yoksul kesimini oluşturması tesadüf değil elbette. Planlı bir ayrımcılığın sonucu... Meclis'te siyasal temsiliyet konusunda, "bağımsız adaylar" formülüyle aşılsa da, engel oluşturan düzenlemelerin tümü hala uygulamada... Kısacası, ekonomiden sosyal alana, etnik kimlikten siyasal temsiliyete uzanan sürekli bir dışlanma hali... Her biri bir bütünün parçası... Devletin, Kürtlerin kara kaşını, kara gözünü sevmemesiyle ilgili değil, inkâr ve imha anlayışının bir sonucu...

Dün olmayan bugün var artık

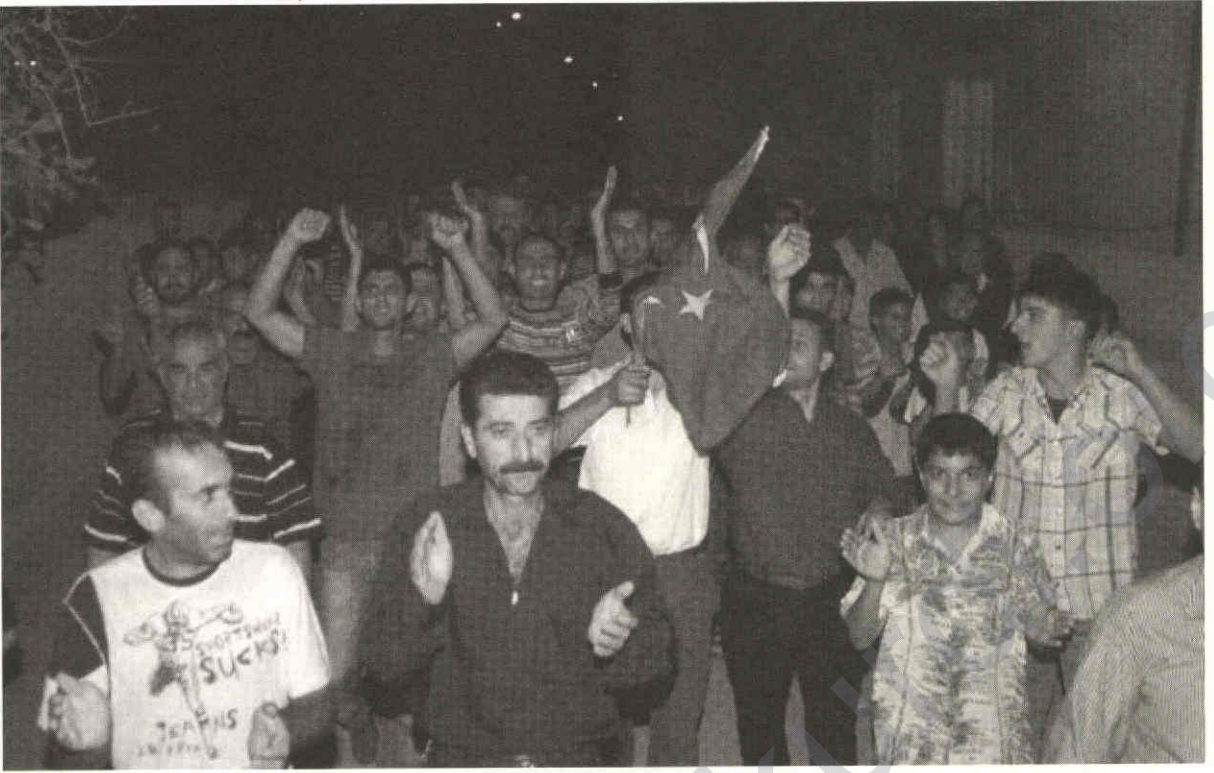
Bugüne kadar hep devletti dışlayan. Çatışmaların en yoğun olduğu, ölümlerin en çok yaşandığı dönemlerde bile halklar bir birini dışlama içerisine girmemişti. Türklerin ve diğer halkların gözünde suçlu, "PKK'ydi", "dış güçlerdi", "Devletti" ama asla topyekûn Kürtler değildi.

Çatışma ve ölümlerin yoğunlukla yaşandığı 1990'lı yıllarda, İstanbul'da belediye otobüsleri durdurulup kimlik kontrolleri yapılırken, nüfus cüzdanlarında Diyarbakır, Tunceli vs. bölge illerinden biri yazanlara potansiyel suçlu muamelesi yapılıyordu. Benim kimliğimde Rize yazdığı için 'geç' denilip, kimliğimde 'Diyarbakır' yazana 'sen dur, in otobüsten' denilmesi karşısında, "*Kimseyi kimliğinde yazan ilden dolayı suçlu ilan edemezsiniz*" şeklindeki itirazım otobüsteki Türklerin çoğunun da desteğini alırdı (Aksi olduğu nadir durumlarda ise başım 'belaya' girerdi zaten).

Şimdi teknoloji değişti. Polis sizi durduruyor. Kimliğinizi alıyor. Elindeki bir cihazla "GBT" nize bakıyor. Bunu istediği her yerde yapabiliyor. İki ay öncesi, böylesi bir rutin kontrolde polis beni durdurdu. Kimliğimde sadece vatandaşlık numarama baktı ve elindeki cihaza giriş yaptı. Evrensel gazetesinde sorumlu yazı işleri müdürlüğü yaptığım dönemden kalma, hakkımdaki bir dolu davayı gördü. Cep telefonumu istedi. Vermedim... Gazeteci olduğumu, telefonumu alma hakkı olmadığını, kesinlikle veremeyeceğimi söylediğimde, "*nerelisin?*" diye sordu polis. "*Rizeliyim*" dediğimde aldığım cevap teknolojinin değiştiğini ama polisin ve devletin tutumunun değişmediğini tüm çarpıklığıyla ortaya koydu: "*Ya hemşerim, terörle mücadeleden davan olduğunu görünce, telefonunda Kuzey Irak'a kayıtlı numara var mı diye bakacaktım. Tamam, gerek kalmadı geç!*"

Devletin tutumu aynı... Değişen, en hayati toplumsal sorun olan Kürt sorununa dair toplumun algısı... Bu algı ve Kürt'ten uzaklaşma ruh hali her türlü teması reddetmeye vardığında, ortalığın yangın yerine döneceğinden hiç kimsenin şüphesi yok! Yersiz değildi, Temmuz 2010'da Taksim Hill Otel'de yapılan "*Denenmeyen tek yol kaldı: Barış*" çağrısını yapan aydınlar arasında olan Türk Tabipleri Birliği eski başkanı Gencay Gürsoy'un, "*Cehennemden önceki son durağa yaklaşıyoruz*" çığlığı.

Ege bölgesinde bulunan ve "*aydın bir yer*" olarak tanımlanan bir ilde görevli dış hekimi arkadaşının 'Kürt' olmasından dolayı muayenehanesini kapatmak zorunda kalması örneğinin artık istisnai bir

durum olmadığını ifade eden Gürsoy, insanların yaşadıkları bölgelerden etnik kimliklerinden ötürü göç etmeye başladıklarına dikkat çekmişti. O, bunlara dikkat çektiği saatlerde, Kürt fındık işçilerinin Karadeniz'e sokulmaması kararının alındığı haberi geldi. Söz konusu etkinliğin ve çığılığın üzerinden bir hafta geçmeden Bursa İnegöl'de Kürtlere yönelik o kitlesel saldırılar geldi.

Çatışmanın sokağa ineceğinin sinyalleri öncesinden de vardı. 2008 Ağustos'unda Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Altınova beldesinde ölümle sonuçlanan çatışma, söz konusu sinyalin en sarsıcı örneği idi... Sokaktaki adli bir kavga kısa sürede etnik bir meseleğe dönmüş, kitlesel bir şekilde harekete geçen (ya da bazı 'derin güçler' tarafından geçirilen) belde halkı, Kürtlerin işyerlerini, evlerini tahrip etmişti. Kürtlere ait araçlar devrilip ateşe verilmişti.

Bu olumsuz sürecin ilerlediğini gösteren birçok örnek yaşandı. Denilebilir ki artık, "Dün olmayan tehlike bugün var."

Kürtler içe kapandı...

Söz konusu çatışma örnekleri halklar arasında açılan mesafenin göstergesi olduğu kadar, aynı zamanda, rant ve ekonomik çatışmaların da başladığının göstergesiydi. Bursa'nın en büyük ilçesi İnegöl'de minibüs hattı üzerindeki rant nedeniyle çıkan olaylar birden bire Kürtlere yönelik linç dönüşmüştü. Nitekim olay sonrası Kürtlerin yoğun olduğu hatların sayısı azaltıldı.

Altınova'da da adli bir vakanın Kürtlere kitlesel saldırıya dönüşmesinin temelinde, Kürtlerin beldede ekonomik statü sağlamış olması yatıyordu. Saldırıya uğrayanların çoğu, 20 yıldan fazladır Altınova'da yaşayan esnaftı. Tarımdan beslenilemez oldukça, ekonomik kriz karşısında yoksullaştıkça, "yabancı" görülene saldırılması ilk refleks oluyor.

Sınıfsal bilincin örgütlenilmediği her yerde, dünyanın her köşesinde bu böyle. Avrupa'da yabancı düşmanlığının artması, milliyetçi partilerin yükseliyor olması da söz konusu ilkel refleksin sonucu, Kazakistan'da Türk işçilerin linç edilmesi de...

Tarımsal çözülüşün, yoksulluğun her geçen gün arttığı Türkiye'de de, zorunlu göçe tabi tutuldukları için dört bir yana dağılan Kürtler, hem uygulanan savaş politikası, hem de ekonomik sürecin sonucu olarak kolaylıkla bu ülkenin 'yabancı' olarak görülebiliyor, linç edilebiliyorlar.

Süreç Kürtleri içe kapatıyor. Türk-Kürt mahalleleri ayrışması yaşanıyor. Kürtler ancak birbirleriyle iş yapmaya başlıyor, dışlanma ve güvenlik kaygısıyla, birbirlerinin yaşadıkları mahallelerde oturma zorunluluğu duyuyorlar ve giderek talihsiz bir ayrışma, gruplaşma doğuyor. Son 5 yıldaki istatistikî veriler Güneydoğu'nun artık göç vermediğini gösteriyor. Güneydoğu'da nüfus azalmasının yerini artışa bırakmış olmasında, Batıdaki geçim zorluğu kadar, Kürt kimliğine karşı "milliyetçi mahalle baskıları"nın etkisi de çok büyük. Göstergelere baktığımızda işsizlik artmış; tescilli yoksul insan sayısı artmış; kamu

yatırımları azalmış; kişi başına eğitim harcamaları ve kişi başına sağlık harcamaları düşmüş. Hiçbir refah göstergesi yok. Ama açlık, sefaletle rağmen insanlar göç etmiyorlar, kendi bölgelerine kapanıyorlar artık.

Hatta az da olsa Batı'dan geri dönüşler oluyor bölgeye. Tam bir içe kapanma meselesi...

Yine de 'komşuluk' ısrarı...

Her sorun kendi çözüm olanaklarıyla birlikte ortaya çıkar. Bu en zor koşullarda, en kaygı verici haller içinde bile umudu diriltecek, tutunacak büyük bir olanak var. Bu olanağın ne olduğunun cevabını KONDA'nın araştırmasından verelim:

"Her beş Kürt'ten biri, son otuz yıldaki çatışmanın doğrudan veya dolaylı etkisiyle göç ettiğini söylüyor. Üstelik her 100 Kürt'ten 14,3'ü, yaşadığı yerlerdeki insanlardan kötü muamele gördüğünü vurguluyor. Aynı zamanda yaklaşık her 10 Türk'ten ve her 5 Kürt'ten biri de son otuz yılda ailesinden veya tanıdıklarından çatışma sonucunda ölen veya yaralanan olduğunu söylüyor. Bu rakamlar dehşete kapılmayı gerektirecek kadar yüksektir ve dünyanın birçok yerinde sıradan insanlar arasında kanlı çatışmalara yol açardı. Türkiye'de buna rağmen Türkleri ve Kürtleri içeren sorunların şu ana kadar nispeten sınırlı kalmış olmasını büyük bir nimet olarak görmek ve toplumun sağduyusunun, bir arada yaşama iradesinin en büyük göstergesi olarak yorumlamak gerekir."

Ama hemen belirtelim ki, duyarlılığın asıl sahibi Kürtler. Çünkü on yıllardır süren inkâr, aşağılama, devlet terörüyle bastırma, kontrgerilla yöntemleriyle halkı sindirme, toplu linç, KCK operasyonu gibi siyasi linç, cezaevlerini tıka basa doldurma, ekonomik olarak geri bırakma ve saire rağmen, Kürtlerde Türklere mesafe koyma oranı çok daha düşük. KONDA'nın araştırma sonucuna göre, Türk komşu istemeyen Kürtlerin oranı yüzde 22,1... Türklerin yüzde 47'sinin çok altında bir oran bu. Ve bu oran Kürtlerin her şeye rağmen birlikte, kardeşçe yaşama eğiliminin güçlü olduğunu göstermeye yeter de artar.

Doğru tercih yolları

Çözüm, Kürtlerin söz konusu eğiliminden güç bulur. Kürtlerin boyun eğmeden uzattığı eldir tutunulacak dal. Yarın geç olabilir. Çünkü KONDA'nın araştırması, savaş politikasının ve "ülke bölünmesin" bakış açısının geçerliliğini yitirdiğini ortaya koyuyor. Psikolojik, siyasi ve kültürel olarak zaten bölünmeye başlamış bir ülkede olduğumuzu hatırlatıyor. İnsanlar bölünüyorsa, mahalleler bölünüyorsa haritadaki sınırların bir önemi yoktur artık. Ama barış içinde birleşmek için hala yollar açıktır.

Araştırma bize bu yolları da gösteriyor.

Birinci yol, meselenin "terör sorunu" olarak ele alınmasından vazgeçilmesidir. Çünkü araştırmaya göre, her beş Kürt'ten biri, bir yakınına çatışmalarda yitirmiş. Böyle bir gerçekliğin olduğu yerde, meseleyi bir "terör sorunu" olarak tanımlamak anlamını yitiriyor. Toplumsal tabanı olan ulusal bir isyandır yaşanan.

İkinci yol, bu meselenin ekonomik kalkınmayla halledileceğinin düşünülmesinden vazgeçilmesidir. Araştırma bu gerçeği gözümüze bir kez daha sokuyor: "Çözüm, 'ekonomik kalkınma ve eğitimde' diyen Kürtlerin oranı sadece yüzde 19 iken, yüzde 65'i 'çözümün demokratik uzlaşmadan geçtiğini' öngörmektedir." Yoksulluktan kırılan Kürtlerin çoğunluğu, çözümü demokraside, kimliklerinin tanınmasında arıyor, "para vererek çözemezsiniz" diyor... 'Eşit' kimlik 'şart' diyor. Kürtlerin, Türklerle bir arada eşit haklarla donatılmış olarak yaşamalarının önündeki, başta hukuki engeller olmak üzere (Anayasa da bu kapsamda değerlendirilmelidir), tüm engeller kaldırılmalıdır.

Üçüncü yol, medyaya, siyasete, eğitime egemen olan zehirli dilin, söylemin değiştirilmesidir. "Sözde vatandaş" söyleminin bir dönem linçlerde ne kadar etkili olduğunu hatırlamak gerekir. "Ya sev ya terk" söyleminin kamu kurumlarında dahi yer almasının yaralayıcılığını öngörmek gerekir. Ve bu "zehirli" dili terk ederek, Türke Kürdü anlatmak, Türkün Kürdü, haklarıyla, 'eşit' kimlik talebiyle içselleştirmesini sağlamak gerekir.

Toplumun ortak yaşama iradesini doğrudan etkileyip, ülkedeki birçok sorunun kaynağında yatıyor, Kürt meselesi... On yıllardır kanayan bir yara durumunda. Cumhuriyetin kuruluşundan beri var olan, son 30 yılda derinleşen ve

KONDA yöneticilerinin deyimiyle şimdi 'alarm' verme evresine geçen sorunun artık yeni bir kavrayış modeli ile ele alınması, çözülebilmesi için yeni bir siyasi anlayışa gerek duyuluyor.

Tam da bu noktada, Meclis'e 36 milletvekili sokan Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku önemli bir olanak, umut ve siyasi özne değil mi? Ne dersiniz? ✨

PELEK ÇILO!

ARJEN ARÎ

pelek çilo me!
pelek wilo:
hişk, û hola
û tenha:
mame li şûna daristanên qirbûyî!

xewlecî xewlecî xewlecî me...
li bayê felekê qewimîme!
di xwêsiya siharê de dilopek girî,
ji dareke berû, enfalbûyî
ez filitîme!

pelek çilo me!
pelek wilo:
hişk... û hola:
li van bestan, li van dola
mame li şûna mendalên koçber
û
azadiyek jicîbûyî!

'17. YILDIZ'

KÜRTLER VE ALEVİLER (2)

MEHMET BAYRAK

4- Kızılbaşlık ve Şiilik

İran'a Anadolu'dan mı geldi?

İlahiyatçı Hasan Onat, "Safevi devletinin kuruluşunun İslam ve Türkiye tarihinde gerçekten önemli bir hadise" olduğunu belirttikten sonra Faruk Sümer'in, "Bu hadisenin en mühim neticesi, İslam âleminin merkezinde yeni bir âlemin meydana gelmiş olmasıdır. Başlıca vasfı Şiilik olan ve İran'ı içine alan bu âlem, varlığını, bilindiği gibi zamanımıza kadar devam ettirmiştir. Bu konunun en dikkate değer tarafı, Şiiliğin İran'a Anadolu'dan getirilmiş olmasıdır. Şiiliği İran'a getiren unsur da, Safevi devletini kuran ve Kızılbaş adı ile anılan Anadolu Türkleri'dir." sözlerini aktararak, şöyle diyor: "Bu ifadelerde tartışılmayacak husus, bugün İran olarak bilinen bölgenin Safevi devleti ile birlikte bütünüyle Şiileşmiş olduğu hususudur." (agy)

Burada kastedilenin "Kızılbaşlık" mı, yoksa "Şiilik"

mi olduğu tam olarak anlayamıyoruz. Bu nedenle yazar, "XVI. Asra kadar, Anadolu'da Şiilikten veya Şiileşmeden söz etmenin pek mümkün olmadığını ortaya koymuştur" diyerek, kuşkusunu ortaya koymaktadır.

Gerçekten de, Şiilikle "Ali yandaşlığı" amaçlanıyorsa, bunun en yoğun temsilcisi Abbasi devletidir ki, İslam muhalifi diğer din ve inançların katkısıyla oluşturulan bu yönetimin ana merkezi de İran coğrafyasıdır ve Kürt kökenli devlet adamı ve komutan Ebu Müslim-i Horasanî tarafından kurulmuştur. Yok, amaçlanan Kızılbaşlık ve türevleriye, bunun ana kaynaklarını da Mezopotamya ve Arya coğrafyasında aramak gerekir. En eski kaynaklarda bile, "dış görünüşü Ehlibeyt'e muhabbet, iç yüzü İslama aykırı" olarak nitelendirilen ve bir bütün olarak Batnîlik olarak adlandırılan Kızılbaşlık/Alevilik türü inançların Horasan'da Talimiye, Mülhidlik ve Meymunîyye; İran'da Zerdüştilik, Mazdekçilik ve İsmaililik; Acemistan'da Babilik; Irak'ta Karmatilik; Mısır'da Ubeydilik; Şam ve çevresinde Nusayrilik, Dürzilik ve Tayamine; Filistin'de Bahailik; Yemen'de Yamiyye; Kürdistan'da Alevilik ve Türkler arasında Kızılbaşlık ve Bektaşilik olarak yaşadığı bildirilmektedir. (Bkz. M. Hammadi'nin Batınîler'in ve Karmatîler'in İçyüzü adlı eserine, Diyanet İşleri Başkanı A.H. Akseki'nin yazdığı önsöz, DİB yay. Ank. 1948).

Kızılbaşlar, kızıl bayraklılar anlamındaki Muhammira'nın, daha Mazdekçiler ve Hurremiler'den beri var olduğunu daha önce vurgulamıştık. Nitekim Kürdistan, İran ve Mezopotamya coğrafyasında Yaresanlık (Yarsanizm) olarak da geçen Alevilik çevresinde, salt 8-13. yüzyıllar arasında 30'u aşkın Yaresan- Kürt şairi yetişmiştir. Bunların 10'dan fazlası kadın şairlerdir ki, yarısı bir tanbur eşliğinde eserlerini terennüm etmektedir. Bilinen ilk Alevi-Türk şairin 13. Yüzyılda yaşayan Yunus Emre olduğu gözönüne alınırsa, sanırım Aleviliğin Türklerden önceki kaynakları daha iyi anlaşılır.

Bu nedenle biz, Türkler'in Anadolu'ya geldikten sonra Babailik adıyla Kızılbaşlaştıklarını ve Işık Taifesi olarak anıldıklarını düşünüyoruz. 13. Yüzyılda Anadolu'da gerçekleştirilen Babailer hareketinin liderleri Baba İlyas, Baba İshak ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin; yine Aleviliğin bir türevi olan Wefaiyye tarikatının kuramcısı olan Ebu'l- Wefa-yı Kürdi'nin halifeleri olduğu ise, bizzat Baba İlyas'ın torunu tarafından ifade edilmektedir. (Bu konuda ayrıca Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak'ın çalışmalarına bakılabilir).

Hz. Ali

Öte yandan, Şah İsmail'in, Ali'nin uluhiyetine vurgu yapan şiirlerinin de, eski "Tanrı- İnsan" inancıyla ilintili bir "Ali" kültüründen kaynaklandığına inanıyoruz.

Bu arada, Şah İsmail'in (Şah Hatayi), incelemede verilen şu Tevhid'i de, Şah İsmail'in en eski atalarından Şeyh Safi'nin, inançtaki rolüne ve konumuna vurgu yaptığı gibi Kızılbaşlığın Ali ve Ehlibeyt kültürüyle nasıl emiştiğini ve nasıl evrildiğini ortaya koymaktadır:

*Evvel ol Allah'ın adı söylenir
Cümle ibadetin başıdır tevhid
Pirim Şeyh Safi'den bize kalmıştır
Sofî kardeşlerin kânudır tevhid*

...
*Can Hatayi'm, Tevhid derya denizdir
Tevhid etmeyenler bizim nemizdir
Pirim Şeyh Safi'den sermayemizdir
Oniki İmam'ın erkânı tevhid.*

Yedi büyük Alevi ozanından biri kabul edilen Kul Himmət de, "Şah-ı Erdebil" olarak nitelendirdiği Şeyh Safi'ye bağlılığını şiirlerinde dile getirir.

Yukardanberi anlattıklarımız; Onat'ın, „*Safevi devleti bir Türk devletidir. Bu devleti kuran Kızılbaşlar da, başta Şah İsmail olmak üzere Türktürler. (...) Safevi devletinin kuruluş süreci, bize Kızılbaşlığın Türklere özgü olduğu gerçeğini düşündürmektedir. Elbette, tarihsel akış içinde Kürt olanlar da Kızılbaş kategorisinde yer almış olabilirler. Ancak herhangi bir spekülasyona yol açmayacak kadar belirgin olan husus şudur: Kızılbaşlıkta en temel ortak payda Türklüktür.*“

Çankırılı Sünni-Türk bir kökenden gelen Prof. Hasan Onat'ın; yukarda anlattığımız tarihsel gerçekler karşısında, bilimsellik adına resmi ideolojinin bu bilim dışı tezlerini bu kadar rahatlıkla sahiplenmesini ve savunmasını nasıl değerlendirmek gerekir acaba?..

Onat'ın, eleştiriye açık ve düzeltilmeye muhtaç daha birçok maddi ve ideolojik yanlışı bulunuyor. Referanslarından biri, Şıxhasan aşiretinden olup, Kürtlüğünü inkâr eden ve giderek Kürtler'in Alevi olamayacağını söyleyecek kadar şaşkınlaşan Cemal Şener'dir. Şimdi hayatta olmayan ve hayattayken birçok kez eleştirdiğimiz Şener üstünde durmak istemiyoruz.

Hasan Onat da esasında onunla aynı görüşleri dile getirmektedir. Nitekim, "Kürt" lafı ağzını yakan resmi ideoloji güdümlü birçok Türk araştırmacı gibi

Onat da, bazı Alevi Türkler'in Osmanlı zulmü karşısında Kürtleştiklerini; Aleviliğin ve Dede'lik gibi Alevi kurumlarının Orta Asya kökenli ve Ahmet Yesevi'den kaynaklı olduğu gibi çeşitli bilim dışı resmi tezleri dillendirmektedir. Bu ve benzeri tezler, üstte cevabını bulduğu, kimi maddi yanlışlar ise konumu-

Baba İlyas

zu doğrudan ilgilendirmedeği için ayrıntıya girmek istemiyoruz.

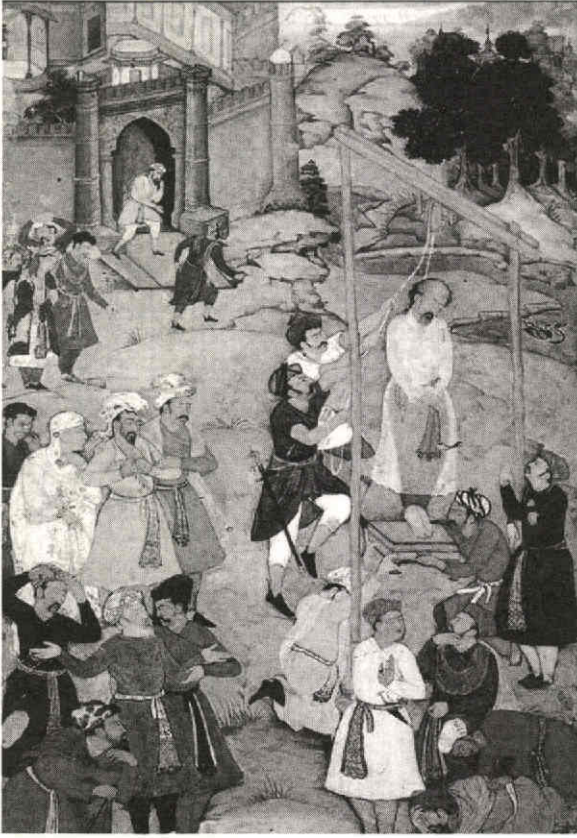
5- Alevilik bir İslamî yorum mu, yoksa ayrı bir din mi?

Prof. Onat, Kızılbaşlığın siyasal, kültürel, inançsal ve edebi önderi niteliğindeki Hallac-ı Mansur, Ebu'l-Wefa-yı Kürdi, Seyyid Nesimi, Pir Sultan Abdal ve daha nice erenlerin, bizzat İslam halifeleri ve hem-paları tarafından katledildiğine bakmaksızın Aleviliği de, İslâmın merkezine oturtmaya çalışmaktadır...

Gerek Osmanlılar'ın, gerekse Safeviler'in birbirlerine üstünlük sağlamak için dini ya da dinin referanslarını kullandıkları bir gerçektir. Ancak, kullanılan referanslardan başlayarak özellikle Osmanlı yöneticilerince yapılan suçlamalar, kimi köklü farklılıkları da ortaya koymaktadır. Bu fetvalarda; Kızılbaşlar, kitap sahibi gayrimüslimlerden çok daha fazla suçlanmaktadır. Üstelik salt iki ülke arasındaki kavgayla da ilgisi bulunmayan dönemlerde, sözgelimi 18. yüzyılda Afyon'un Emre köyünde, tüm köy halkı tekkeye doldurularak ateşe verilmiştir. Yine 19. yüzyılda Osmanlı yönetiminin izniyle yayımlanan bir broşür, "*Elsine-i Nasda Kızılbaş Demekle Maruf Taife-i Rezilenin Hezeyanlarını Mübeyyin Bir Risale*" adını taşımakta ve tıpkı Şeyhülislam fetvalarındaki gibi Kızılbaşlar'ı suçlamaktadır (Bkz. M. Bayrak: *Ortaçağ'dan Modern Çağa Alevilik*. Özge yay. Ank. 2004).

II. Mahmud'un Bektaşiliğe, II. Abdülhamid'in özellikle Dersim Kızılbaşlarına dönük asimilasyon politikalarını bir yana bırakırsak; özellikle II. Meşrutiyet'in 1912'de başlayan ikinci evresinden sonra bir "*etno-dinsel arındırma, tek-tipleştirme ve Türk-İslamlaştırma*" politikası başlatılmış ve bu politika bugüne kadar devam ettirilmiştir. Başta Koçgiri ve Dersim katliamları olmak üzere Cumhuriyet dönemindeki tüm Alevi katliamları bu politikanın sonucudur.

Geçmişte birçok Kızılbaş katliamında kullanılan Yeniçeri Ocağı'nın salt Saray'a itaatsizliği değil; üç

Bektaşî Baba'sının 1789 Fransız Burjuva Devrimi öncesinde, devrimin ideologlarıyla görüşmesi Osmanlı yöneticilerini ürküttüğü içindir ki, Bektaşî tekkeleri dağıtılmış ve birçok Bektaşî babası katledilmiştir.

İttihad ve Terakki yönetimi, bu konuda bir dönemeçtir. Onat'ın kaynak olarak kullandığı, Dağıstanlı Çerkez kökenli İttihadçı Baha Said de, bu tek-tipleştirme politikanın dinsel ayağında yer alan mimarlardan biridir. Kızılbaşlığı, tıpkı Arap-Şiiliğindeki Aleviyye'ye yani Aleviliğe dönüştürüp, "Türk Müslümanlığı" olarak İslam içinde eritmeye çalışan politikanın baş mimarlarından. Kürtler'i yoksayıp "Dağ Türkü" olarak sunan raporun sahibi ise Arnavut kökenli İttihadçı Naci İsmail (Pelister)dir.

İttihadçılığın devamı niteliğindeki Kemalist hareket, öncekilerin yarım bıraktığı politikayı hayata geçirmeye çalışmıştır. Nitekim, Alevilik 1925'te *Tekke ve Zaviyeler Kanunu* ile ilk kez resmen yasaklanmıştır... Baha Said'in, 1926'da Türk Yurdu mecmuasında çıkan konuya ilişkin yazıları da, geçmişte hazırladığı asimilasyon raporundan kesitlerdir.

Alevilik, Onat'ın iddia ettiği gibi bir mezhep veya tarikat değil; bir doğal ve felsefi dindir. Devlet, resmi söylemde bunu red ve inkâr etse de, gizli planda itiraf etmektedir. Nitekim, 1925'ten itibaren bizzat Mustafa Kemal'in yetkilendirmesiyle devlet organlarına etno-politik araştırma raporları hazırlayan Türk ve Sünnî kökenli Prof. Hasan Reşit Tankut da;

Bektaşîlik'in bir tarikat, *Aleviliğin ise asla Şiilikle karıştırılmaması gereken ayrı bir din olduğunu* söylemektedir (Bkz. M. Bayrak: *Kürdoloji Belgeleri-I*, Özge yay. Ank. 1994).

Şunu da ayrıca vurgulamalıyız ki; Aleviler İslam'ın herhangi bir şartına uymakla kendilerini yükümlü görmedikleri gibi, Amentü duasında ifadesini bulan "İslamın temel iman esasları"na da inanmazlar. Zaten, Tankut'un da gizli raporlarında vurguladığı gibi; Aleviliği özümsemiş gerçek Aleviler, semavi kitapların tümünü "mahluk" yani kişiler tarafından yazılmış kabul ederler. Aslında, "tek-tip toplum" uğruna Aleviliği yasaklayan Atatürk de, aynı görüştedir. O, manevi kızı Prof. Dr. Afet İnan'a yazdırdığı *Medeni Bilgiler* kitabında; "Kuran'ın, Muhammed'in düşüncelerinin ürünü" olduğunu ve "Muhammed'in meleklerle ve Allah'la konuşmasının bir faraziyeden ibaret" olduğunu söylemektedir. (Bk. Atatürk'ün Elyazısıyla Allah ve Peygamber, Aydınlik gaz. 12 Temmuz 1993).

6- Sağlıklı bir tarih ve sağlıklı bir İslam anlayışı

Hasan Onat, "Geçmişin olumsuz etkilerinden kurtulabilmenin tek yolu, sağlıklı bir tarih bilinci ile geçmişi doğru anlamaktan geçmektedir. (...) Türkiye'nin ve dünyanın içinde bulunduğu koşullar, bizleri, tüm insanlığın yararına olacak sağlıklı bir İslam anlayışı üretme noktasında zorlamaktadır. (...) Bu noktada, mezheplerin ve tarikat oluşumlarının insan ürünü olduğu gerçeğinden hareketle, (mezhepler üstü) diyebileceğimiz bir yaklaşım tarzı, bize, büyük ölçüde yardımcı olacaktır diye düşünüyoruz. Bizi biz yapan temel ortak paydaları bilinçli olarak yakaladığımızda, farklılıklar zenginlik olacaktır." (agy)

Hemen belirtelim ki; sağlıklı bir tarih bilinci, her şeyden önce resmi ideolojiden ve resmi tarihçilikten arınmayı gerektirir. Bunun için de, resmi tarih tezlerinden kurtulmak ve farklı kaynaklara başvurarak bilimsel gerçekliği yakalamak gerekir. Bu noktada, "Türkiye'nin yüzde 99'u Müslümandır" diyen resmi söylemin mi, yoksa "Alevilik, kendine özgü alguları, değer yarguları, ritüelleri ve ibadet yeri olan ayrı bir dindir" diyen gizli plandaki itirafçı ve kabulcü söylem mi tarihsel ve toplumsal gerçekliği yansıtmaktadır?..

Başta İslâmın kutsal kitabı Kuran olmak üzere, dini kitapların tefsiri ve yorumu, öncelikle Müslümanları ilgilendiren bir husustur. Bizzat Devlet Başkanı Mustafa Kemal'in direktifiyle 1925'ten sonra Diyanet aracılığıyla "Hanefî Müslümanlığı" ekseninde ve "Türk-İslam geleneği" gözetilerek yaptırılan Kuran tefsirinin mi devam ettirileceği yoksa çağdaş veriler ışığında yeniden mi yorumlanacağı, Prof. Hasan Onat gibi ilahiyatçıların işi olmalıdır. Ancak onların işi, Aleviliği İslâm içinde eritmek olmamalıdır. Doğru

olan; Aleviliğin, dünya insanlığının yarından fazlasının inanıp bağlandığı diğer birçok dinler gibi doğal-felsefi dinlerden biri olduğunu kabullenip, saygı göstermektedir. Kaldı ki, din ve inanç özgürlüğü ile dinlere ve inançlara saygı, salt Osmanlı-Safevi ilişkilerine indirgenecek bir husus da değildir. Sadece son 40 yıl içinde

yaşanan Alevi katliamları bize bir ibret mesajı vermiyor mu? İran'da 1979'da İslam adına kurulan Molla rejimini eleştiriyor ve ayıplıyoruz. Ancak bu rejimden önce, "laik" ülkemizde faşistler ve aldatılmış yobazlar eliyle, devlet yönlendirmeli birçok Alevi katliamı yaşandığını bilmiyor muyuz?.. ❀

Bir Ek: Traji-komik bir anı ya da bir faşist-zübük komplosu...

Yıl 1986. Pol-Der üyesi eşim meslektan ihraç edilmiş, ben ise TRT muhabirliği görevinden Ulaştırma Bakanlığı uzmanlığına sürülmüşüm. Bu arada, son üç yılda üç kitap yayımlamışım, Halk Hareketleri, Eşkıya Türküleri ve Pir Sultan Abdal konularında. Resmi işlerimin yanısıra yoğun bir yazınsal çalışma içerisindeyim.

Bir gün, Avustralya Büyükelçiliği'nde Basın Danışmanı olarak çalışan bir arkadaşım heyecanla beni arıyor: "Yahu Mehmet, bugünkü Tercüman gazetesini gördün mü? Seninle ilgili ağır suçlamalar var, derhal gazeteyi al ve oku!". Hemen hizmetliyi gönderip bir gazete aldırtıyor ve okumaya koyuluyorum. Gözlerime inanamıyorum, çünkü Ankara Emniyet Müdürlüğü kaynaklı haber yenir-yutulur türden değil...

O sıralar, geçmişte toplanıp tutuklanan onbinler, belki de yüzbinlerce insanın ardından, bu kez özellikle Aleviler'e dönük son derece iğrenç bir operasyon yürütülmektedir... Devletin, Hürriyet gazetesi üzerinden yürüttüğü bu operasyonun belli ölçüde deşifre olması üzerine, bayrağı Tercüman gazetesi devralmıştır.

Kitaplarını yayımlayan Yorum Yayınlarının ve matbaasının sahibi Yılmaz Ateş'le birbirimize bakıp, acı acı gülüyoruz bu yayınlar karşısında. Olayın baş kahramanlarından biri, TRT'den tanıdığım İranlı Şii-Azeri kökenli bir Farsça mütercim. Eşinin MİT'te çalıştığı biliniyor; kendisinin de SAVAK ajanı olduğundan şüpheleniliyor. Bu özelliğinden dolayı hiç bir İranlı devrimci arkadaşı TRT'ye yaklaştırmıyor. Onlar da, kendisinin bu şaibeli özelliğini biliyor ve bize anlatıyorlar. Bu özelliklerinden dolayı, TRT'deki hiç bir devrimci-demokrat insan kendisine yüz vermiyor.

1979'daki İran İslam Devrimi (!) üzerine, - Farsça'ya biraz aşina olduğum için- kendisiyle, yeni atanan Büyükelçinin basın toplantısını izlemek üzere bu ülkenin Büyükelçiliği'ne gittik. Kendisi eski yönetimin adamı olduğu için, buraya nasıl kuşkuyla gittiğine bizzat tanık olmuştum.

İşte, 100 arkadaşımın birlikte ben TRT'den uzaklaştırıldıktan tam beş yıl sonra, Ali Kent adlı bu kişi, Alevilere ve solculara yönelik sözkonusu operasyonun baş aktörü olarak gazetelerde boy gösteriyordu.

Adı geçen şaibeli kişinin Emniyet'teki ifadesi, neredeyse olduğu gibi Tercüman gazetesinin haberi-

ne yansıdı. Meğer, Alevilerden ve komünistlerden oluşan ve Kırıkkale Silah Fabrikası, Elbistan Termik Santrali gibi kurumları havaya uçuracak bir gizli örgütün elemanlarını ben, Ali Kent'le tanıştırmışım... Yani Ali Kent de, Alevilerden ve solculardan oluşan bu illegal örgütün elemanıymış... Ben, illegal İhtilalcı İşçi-Köylü Partisi mensubuymuşum... Eşim de sık sık TRT'ye gelir ve hiç çekinmeden komünizm propagandası yaparmış...

Haberi yazana bakıyor ve hemen hatırlıyorum: Emin Pazarcı adlı bir faşist militan... O tarihte Tercüman gazetesi adına, eşimin de yönetiminde bulunduğu Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin (SHP) muhabiri olarak görev yapan bu kişi; tam 8 yıl önce 1978'de, yani CHP döneminde, solcu gençleri döverken eşim tarafından silahla yakalanmış ve mahkemece tutuklanmıştı. Sonradan öğrendiğimiz kadarıyla, TSK'nden bir subayın silahıyla yakalandığı halde, 45 gün tutuklu kalmış ve çıkmıştı.

Daha sonra, Anadolu Ajansı Genel Müdür Yardımcılığı'na getirilen bu Pazarcı, olaydan 8 yıl sonra bize bir komplo kuruyor ve Emniyet'e nüfuz ederek, bizi de Ali Kent'in suçlamalarına monte ediyordu... Arkadaşım haber vermese ve zamanında belgelerle müdahale etmesek, kim bilir ne hasarlarla karşılaşacaktık...

Gözaltına alınan ve tutuklanan bu Alevi ve sol kimlikli insanlara isnat edilen suç; Kızılbaşların ve komünistlerin, Ali Kent gibi Şiiilerle işbirliği yaparak, Türkiye'de, İran'daki Molla rejimi gibi bir rejim kurmak!..

Operasyonu Ankara Emniyeti adına yürüten Siyasi Şube Müdürü'ne şunu söylemiştim: *Türkiye'de, İran'daki gibi bir dini rejime en çok karşı çıkacak olanlar Aleviler ve Solcular'dır... Bunun tersini savunanlara, insanlar değil, kargalar bile güler!..*

Bundan üç yıl sonra, yazılarımdan dolayı iki kez tutuklandım ve birçok kez gözaltına alındım. Doğru bildiğim bir dava için bu sıkıntıları onurla göğüsledim. Ancak, karıştırılmak istediğim devlet organizeli üstteki Sünni-Şii ittifakını ve faşist-zübük komplosunu hiç bir zaman unutmadım... Tarihe not düşmek adına, tüm yukardan beri söylediklerime yeni bir pencere açar diye, özetle de olsa bu vesileyle bilince çıkarmak istedim...

WERGERÊ TÏRK KU MANÎFESTOYA KOMUNÎST WERGERANDIYE KURDÎ

CEMİL ANDOK

Tonguç Ok yek ji dehezaran girtiyên siyasî ye ku niha di girtîgeha Nimreya 2'yan a Tîpa F ya Kandiraya Kocaeliyê ye. Na, di vê nivîsê de meseleya me ne nivîseke siyasî li ser wî û girtiyan binivîsin e. Vê carê ji siyaseta wî, girtîbûna wî wêdetir emê qala wergerîya wî, qala "Manîfestoya Partiya Komunîst" ku wî wergerandiye kurdî bikin.

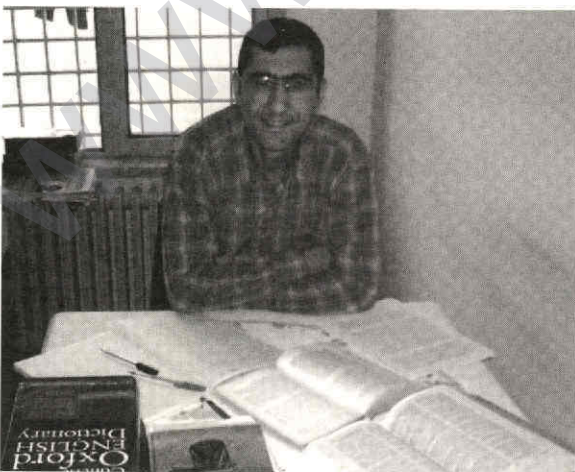
Bi qasî em dizanin Tonguç Ok yekemîn tirk e ku berhemekê werdigerîne kurdî. Tonguç Okî cezaya mûbetê girtiye. Wî, girtîgeh kiriye qada afirandinê. Ew niha pirtûkan werdigerîne kurdî, carinan çîrokan bi kurdî dinivîse ku hin ji wan me di hejmarê berê de di Tîrojê de weşandin.

Çîroka wî ya bi kurdî di girtîgehê de dest pê dike. Ew ji roja ku ketiye girtîgehê her diafirîne, paşê dest pê dike hînê zimanên biyanî dibe. Û rojekê li girtîgehê hevalekî wî bi awayekî dostane dipirse: "Tu ew qas zimanî hîn bûyî, te qet zimanê birayên xwe yên kurd meraq nekir?"

Çîroka wî ya bi kurdî wisa dest pê dike. Dest pê dike û li pirtûkên bi kurdî yên li ber dest heyî dinêre, notan digire, dixwîne, û pêre jî bi girtiyên kurd ku hejmareke mezin ji wan li girtîgehê ne re ye pratîkê dike; bi kurdî diaxive. Ew wisa dibêje; "Ji ber hevalên kurd pir bûn hînbûna kurdî ji bo min ne zehmet bû."

Çîroka jiyana û girtina Ok

Werger Ok di sala 1974'an de li Payasli ya girêdayî gundê Avşar a navçeya Pinarbaşıya Kayseriyê, wekî kurê dê û bavên mamoste hatiye dinê. Ew ji partiyeke çepgir hatiye girtin, ji sala 1997'an ve li girtîgehê ye û niha di heman demê de ji derve Zanîngeha Marmarayê Beşa Îngilîzî dixwîne. Ok, ciwanekî tirk e, hînê îngilîzî, îtalyanî û spanyolî bûye. Ew çîroka hînbûna kurdî wisa tîne ziman: "Ez şaş nebim sala 2006'an bû; em hê girtî bûn û em di hucereyê sê kesî de bûn. Li hucreyê kêlekê girtiyekî ji doza PKK'ê hebû. Di voltayên êvarê de em bi deng diaxivîyan û bi ser dîwar re me dikir dengê xwe bigihînin hev. Rojekê ji ziman mijar vebû, Nedimê (Yilmaz) hêja hinek jî bi henekî got, 'Lo heval Tonguç, tu bi

Tonguç Ok

îngilîzî dizanî, îtalyanî dizanî, spanyolî tu hîn bûyî, te qet kurdiya birayên xwe meraq nekir? Tiştêk ku ez bibêjim tune bû. Min tenê karî ji heval Nedim re bibêjim 'Ma te pirtûk şandin ku ez hîn nebûm?'. Wê çaxê min dest pê kir."

Ok dema li girtîgeha Gebze bûye xwestiyê kurdî hîn bibe lê çênebûye. Piştî vê axaftinê Nedim Yılmaz jêre pirtûka 'Dersên Zimanê Kurdî' ku gelek kevn e 'pakêt dîke' û bi 'rêya hewayê' (yanê bi ser dîwar re) dişîne û Ok dest pê dîke. Paşê pirtûkên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê "Kurdiya Nûjen", "Rêziman û Rastnivîsa" Samî Tan bi dest dixê û kurdiya xwe pêş dixê. Paşê dibe aboneyê rojnameya Azadiya Welat.

Wergêr Ok dibêje: "Zêdetir wî serê hevalên xwe Nedim Yılmaz, Faik Taç û Hamit Balik êşandiye ji bo hînbûnê, ew hûn mamosteyê min. Ez ji Nedim hîne gramer, ji Faik hîne wêje û ji Hamit hîne henekên kurdî bûm."

Piştî vê kêliyê Ok, Azadiya Welat dixwîne, kovarên wekî Zend, Tîroj û W'yê dişopîne, dûre jî bi taybetî ji Tîrojê, ji weşanan re nivîsên kurdî dişîne.

Bi qasî Manifestoyê wergerîne hîn dibe

Ew, niha bi Manifestoya Partiya Komunist a Karl Marks û Friedrich Engels ku wergerandiyê kurdî di rojevê de ye. Manifesto ku li gor gotinan piştî Încîlê li dinyayê pirtûka ku herî zêde hatiye çapkirin e bi kurdiya tirkekî derket pêşberî kurdan. Ji bo wergera pirtûkekê divê mirov hakimê zimanê jê werdigerîne û zimanê lê werdigerîne be. Û dema kurdî be wergerandina pirtûkeke wisa giran zehmetir dibe. Lê Tonguç Ok bi qasî ku vê wergerîne baş bi kurdî hîn dibe. Ew tirk e û tirkî jî baş dizane lê ji tirkî wernagerîne. Ji çapa 1888'an a ku Friedrich Engels edîtoriya wê kiriye werdigerîne.

Manifestoya ku ji Weşanên Evrensêlê derket îsal pêşî li Fûara Pirtûkan a Amedê de derket pêşberî xwendevanan û dûre li pirtûkfiroşan belav bû.

"Manifestoya Partiya Komunist" ku navê wê ye orjînal "Manifesto of the Communist Party" ye, bi wergera Tonguç Ok, bi redekteya kurdî Emin Gurban di nav pirtûkxaneyê kurdî de cih girt.

Destpêk û dawîya Manifestoyê

Manifesto bi van gotinan dest pê dîke: "Xeyaletek li Ewropayê digere: Xeyaleta Komunîzmê. Hemû desthilatdarên Ewropaya kevn -Papa û Çar, Metternîck û Guîzat, Radîkalên Fransîz û sîxurên polîsên Alman- di navbera xwe de tifaqeke pîroz çêkirin, da ku vê spēleyê biqewitînin" û herî dawî bi van gotinan jî bi dawî dibe: "Komunîst veşartina raman û armancên xwe nagirin. Bi eşkerayî diyar dikin ku ancax bi hilweşandina bi darê zorê ya hemû mercên heyê yê civakî ew dikarin bigihîjin mebestên xwe. Bila çînen serdest ji ber tirs û xofa

şoreşeke komunîst bilerizin. Ji xeynê zincîrên wan tiştêkî proleteran nîn e ku wînda bikin. Wan cîhanek heye ku bi dest bixin.

Karkerên hemû dinyayê bibin yek!"

Û çend agahiyên din li ser Tonguç Ok: Ew li girtîgehê ji bo xebatên xwe ji her alî ve zehmetiyê dikişîne. Ew bi kurdî dinivîse, lê rojname û kovarên bi kurdî yan nadin wî, yan jî piştî demeke dirêj digihên ber destên wî. Li girtîgehê kompîtur nîn e li ser binivîse, loma her qaxiz bikar tîne; dema tiştêk ji nû ve binivîse, yan redekte bike careke din ev yek lê dibe bar û demeke wî ya zêde pêre diçe. Daxwaza kompîterekê hê jî ji aliyê rêveberiya girtîgehê ve nehatiye qebûlkin.

Marx - Engels

Hin pirtûkên ku Ok wergerandine

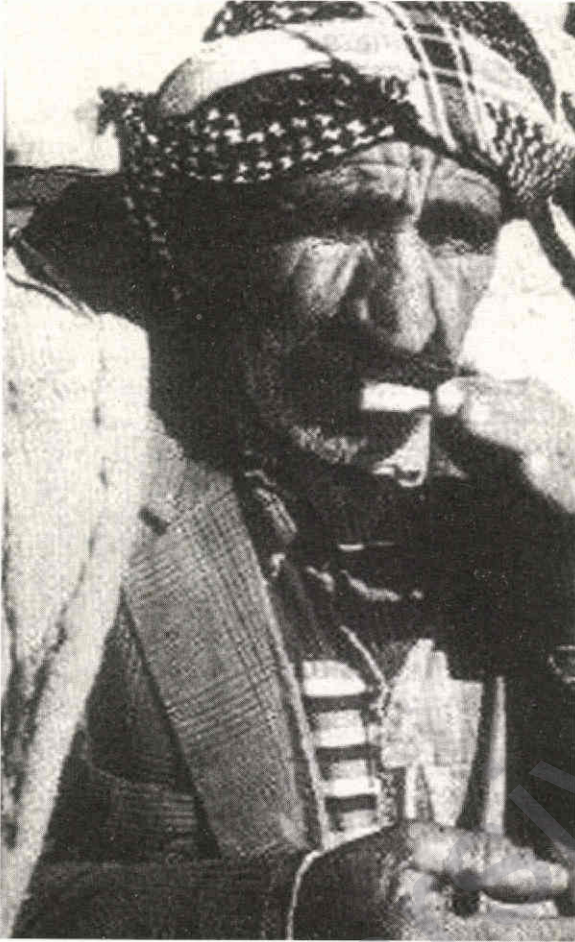
Tonguç Ok berî wergera Manifestoyê ya ji bo kurdî çend pirtûk ji îngilîzî ji bo tirkî wergerandine. Pirtûkên ku wî wergerandine ev in:

- *Tarihte Bilim 2* Cilt: J.D. Bernal (Wergera ji îngilîzî bo tirkî)
- *Pozitivizme ve Pragmatizme Karşı Felsefeyi Savunmak*: Maurice Cornforth (Wergera ji îngilîzî bo tirkî)
- *Marksizm ve Bilim*: J.D. Bernal (Wergera ji îngilîzî bo tirkî)
- *Müzik Üzerine Tartışmalar*: Derleme (Wergera ji îngilîzî bo tirkî)
- *Keynes'e Karşı Marx*: John Eaton (Wergera ji îngilîzî bo tirkî)
- *Manifesto*: Karl Marx-Friedrich Engels (Wergera ji îngilîzî û tirkî bo kurdî)

Her wiha "*Bilimin Toplumsal İşlevi*: J.D. Bernal" (Ji îngilîzî bo tirkî) û "*Ülkem Toprağım ve Halkım*: Pablo Miranda (ji Spanyolî bo tirkî)" niha li ber çapê ne. Di heman demê de wergereke wî ya din a ji bo kurdî jî bi navê "*Marksizm û Ziman*; J.V. Stalin" (Ji îngilîzî û tirkî ji bo kurdî) ji bo çapê tê amadekirin.☀

AŞİRET BAĞLARI ÇÖZÜLÜRKEN...

HANDAN ÇAĞLAYAN

12 Haziran seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) aday göstermediği aşiret liderleri Urfa, Diyarbakır gibi bölge illerinde bağımsız aday oldular ve seçilemediler. Bunun üzerine medyada "aşiretler çözülüyor mu" sorusu üzerine çeşitli yorumlar yer aldı.

Bunların bazılarında, aşiret adaylarını göstermemesinden hareketle, AKP'nin bölgede aşiretlerin siyaset üzerindeki etkisini kırmaya dönük bir çabaya sahip olduğu vurgulanıyordu.

Örneğin, 15 Haziran tarihli Akşam gazetesinin sorularını yanıtlayan bir akademisyen, aşiretlerin siyaset üzerindeki etkisinin kırılmasının bir olumluluk olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyor; göç, kentleşme, eğitim yoluyla zaten belirli bir aşamaya gelmiş olan kırılma sürecinin tamamlanmasında Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kadar AKP'nin de emeği olduğuna dikkat çekiyordu:

"Her iki partinin de bu konuda emeğini inkar etme-

meli. BDP'nin başlattığı sürece AKP sonradan katıldı ve bu seçimde aşiret adaylarını göstermedi."

Urfa'dan aday gösterilen eski Bakan Faruk Çelik'in 17 Haziran tarihli Radikal'e yaptığı yoruma göre de, bölgede önemli bir sorun tespit edip müdahalede bulunmuşlardı:

"Ankara, bölgede yıllarca aracılarla vatandaşın hal hatırını sormuş. Bazen aracılar iyi niyetli olmuşlar bazen başka hesaplara girmişler ve vatandaş burada devleti görmemiş. Görmeyince de aracılardan insiyatifinde mağdur olmuşsa, kendisi çıkış yolu aramış. Orada farklı bir takım güç odakları oluşmaya başlamış."

Bölgede aşiretlerin aslında aile birliği, dayanışması açısından sosyal anlamda faydalı olduğuna dikkat çeken Çelik ardından önemli bir saptamada da bulunarak;

"Ama bunu politize ettiğinizde, hatta bir aşireti devletin kolu haline dönüştürdüğünüzde güç den-

gesi bozuluyor," diyordu. Bu tabii ki çok önemli bir saptamaydı. Zira çok partili hayata geçildi geçilebilir bölgede işler tam da onun ifade ettiği gibi yürüdü. Çok partili hayata geçilmesinin ardından başta Demokrat Parti (DP) olmak üzere, bütün iktidar partileri ve tabii muhalefet de, bölgede aşiretler üzerinden örgütlenmeyi sürdürmüşler.

Eskinin büyük toprak sahibi egemenleri, hem iktisadi güçlerini hem de siyasi güçlerini arttıracak şekilde parlamentoya taşınıp durmuşlar. Tabii alışveriş tek yanlı değil. Bu patronaj ilişkisi, Ankara'yı bölgede bireyleşmenin getireceği politik risklerle uğraşmaktan kurtarmış ve böylece aşiret yapısı siyaseten ve iktisadi olarak sürekli yeniden üretilerek güçlendirilmiş.

Hatta sayın Çelik'in devletin kolu haline döndürüldüğünü ifade ettiği aşiretler sadece "politize" değil, 1990'lardan itibaren bir kısmı da koruculuk marifetiyle "militarize" edilmişler. Bunun anlamını, yani bir aşiretin aynı zamanda devlet tarafından silahlandırılmasının, bölge dengeleri açısından nasıl dehşetli sonuçlara yol açabileceğini Susurluk'tan, daha yakın tarihteyse Bilge Köyü katliamından iyi biliyoruz. Bu nedenle yeni Urfa vekilinin saptaması doğrudur; fazlası yoktur, eksigi vardır.

Peki, neden şimdi?

İyi de bu önemli saptama için koca bir "günaydın" demek gerekmez mi? Hadi bu "günaydın"dan Sayın Çelik'i tenzih edelim. Zira o Urfa'yı muhtemelen ilk kez bu kadar yakından gördü ve sahiden yeni idrak etti.

Bizim oralar, uzaktan bakıldığında hiç olduğu gibi görünmez ya, onu mazur görelim. Ama sayın Çelik'in mensubu olduğu partiye gelene değin, devlet aklının şu ya da bu ölçüde taşıyıcısı olan politik yapıların ve mekanizmaların bir idrak sorunları olması mümkün değil.

Bu gerçekliğin müsebbibi bizzat onlar. İlk değil, üçüncü kezdir seçimlere giren AKP ve AKP'nin içinden çıktığı siyasi parti geleneği bölgede hangi ilişki ağları üzerinden oy devşirmişlerdi ki? Öyleyse söz konusu yorumları nasıl değerlendirmeliyiz?

Bu soruyu belki başka bir soru eşliğinde düşünmek daha anlamlı. Diyelim ki 12 Haziran seçimlerinin ardından, iktidar partisi veya devlet aklını temsilen başka birileri kalkıp, "yüzde 10 barajını artık indirelim" dediğinde, "yüzde 10 barajının anti-demokratik niteliği, halkın iradesinin parlamentoya yansımaya engel olduğu anlaşıldı" diye değerlendirmek mümkün mü?

O barajın, zaten başından beri işlevi, halkın iradesinin parlamentoya yansımaya engel olmak değildi de neydi ki! Halk, iradesini parlamentoya yansıtmayı sağlayacak başka yollar yaratıp da 12

Haziran itibarıyla yüzde10 barajı işlevini enikonu yitirdikten sonra "barajı indirelim" demek, artık demokratlık olmaz. Olsa olsa işlevini yitiren bir kamburdan kurtulma zorunluluğu olur.

Aşiretlerin, artık başta iktidar partisi olmak üzere merkez partilerin gözünde itibar yitirmeleri de tam olarak böyle bir "artık işlevini yitiren kamburdan kurtulma" olgusundan başka bir şey değildir. Aday gösterilmeyenlerin, oyundan atılan şımarık çocuklar gibi davranıp bağımsız aday olmalarıysa, çok partili hayata geçildikten bu yana merkezle sürdürdükleri tatlı oyunun bittiğini henüz tam anlamamış olmalarındandır.

Aşiretlerin, mensuplarının oylarını blok olarak işaret ettikleri merkez partilere yönlendirme işlevini yitirmesinin, başka bir ifade ile oyunun bozulmasının ardındaysa, malum dinamikler var elbette.

Modernleşme, göç, eğitim gibi etkenler tabii ki önemli. Ama o etkenler yeni değil, 1950'lerden, 1960'lardan bu yana mevcut. Şimdi farklı olan, aşiret liderlerinin, merkezin sağladığı siyasi, iktisadi imtiyazlarla sürekli yeniden tahkim edilen güçlerini ve etkinliklerini çözecek, etkili bir toplumsal ve politik dinamiğin ortaya çıkmış olmasıdır.

Bu dinamik, 1960'lardaki Türkiye İşçi Partisi (TİP), Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) gibi deneyimleri unutmamak kaydıyla, 1980 sonrası Kürt hareketiyle ortaya çıktı. Daha 1980 öncesinde, Siverek'te, Hilvan'da, Viranşehir'de Batman'da, merkezle ilişkili olan aşiretler, "feodal komprador" niteliyesiyle hedef seçilmişti. Sonra doğrudan hedef alma durumu sona erse de, Kürt hareketinin yön verdiği toplumsal politik mobilizasyon, toplumsal güç dengelerini ve aşiret yapılarını etkilemeyi sürdürdü.

Bu durum Halkın Emek Partisi'nin (HEP) kuruluşuyla başlayıp BDP'ye değin devam eden siyasi parti geleneği ile birlikte siyasi parti düzlemine ve seçim süreçlerine de taşındı.

Kürt hareketinin içinden çıktığı ve bu partilerin de temel dayanağını oluşturan toplumsal taban, aşiret bağlarından, dinsel, mezhepsel bağlardan ve toplumu dikine kesen bilimüm iktidar ilişkilerinden azade ve bu iktidar ilişkilerini sarsacak bir güç haline geldi. Mevcut iktidar ilişkileri içinde iradeleri en fazla hiçleştirilen kesimlerden biri olan kadınlar da, söz konusu değişimi doğal olarak en heyecanlı karşılayanlar oldu.

'Baba'nın yasası' sarsılırken...

2000'lerin başlarında, aile içinde, erkekler, iktidar partisine ya da yerel güç dengelerine göre anlaşmaya varılan parti hangisi ise ona oy vermeyi sürdürürken, aynı aileden gençler ve kadınlar Halkın Demokrasi Partisi'ne (HADEP) oy vermeye başlamışlardı.

Gençler açıktan oylarının rengini belli ederken ve zaman zaman babayla karşı karşıya gelirken, kadınlar başta, tercihlerini sessizce uyguluyorlardı

Bazıları için HADEP'e oy vermek, bağımsız bir birey olarak heyecanla gerçekleştirdikleri ilk eylemleriydi. Sonra gizleme gereği duymadılar. Dahası oy verdikleri partiler için çalışmaya başladılar. Politika da, seçimler de, adaylar da onları ilgilendirmeye başladı. Bağımsız birer birey olarak değerli olduklarını hissettiler ve güçlerini gördüler. Sadece seçmen olmakla kalmadılar, seçilmeye, temsil de etmeye başladılar.

Bugün, büyük aileler için de benzer bir durum yaşanıyor. Baba'nın yasanın geçersiz hale geliyor. Her alanda. Baba'nın yasanın geçersiz hale gelmeye başlamasının, o yasanın iç içe geçmiş türlü bağlarıyla bağlanmış kadınlar açısından yeni sonuçlarının olması kaçınılmaz.

Toplumsal dönüşüm öyle birden bire olmuyor elbette. Ama nasıl ki Kürt hareketinin cinsiyet eşitlikçi söyleminin ve kadınların aktif katılımıyla siyasi

partilerdeki etkinliklerinin, dalga dalga toplum içinde kadınları güçlendirici etkisi olduysa, bu durumun da sonuçları olacaktır.

Her şeyden önce artık, ortada, liderleri ile pazarlık yapıldıktan sonra çantada keklik olarak görülen 50-60 binlik aşiret oyları olmayacak. Oy almak isteyen partiler, kadın ve erkek aşiret mensuplarını bağımsız bireyler olarak ikna etme zorunluluğu duyacaklar

Kafa sayısından ibaret olmadıklarını, yeni Urfa vekilinin, devletle bir kısım aşiret arasındaki mevcut güç dengelerini bozucu ilişkiyi fark edivermesi gibi, seçme iradesine sahip insanlar olduklarını fark(!) edecekler.

Üstelik bölgede teveccüh kazanmanın çıtası da hayli yükselmiş durumda. Bu durum, sadece oylarını istedikleri insanları değil, oylarına talep olanları da dönüştürme potansiyeline sahip yeni bir ilişki olacak. ✿

(BLA'dan alınmıştır.)

DOSYA

SEÇİMLER... KÜRT SORUNU... BLOK

- Ayşegül Devecioğlu
- İhsan Çaralan
- Osman Ergin
- Altan Tan
- Gaye Yılmaz
- Vahap Coşkun
- Ahmet Yaşaroğlu
- Faik Bulut

- 12 Haziran seçimleri, çalışmalardaki ana yaklaşımlar, kullanılan argümanlar ve nihayet sonuçlarıyla birlikte düşünüldüğünde, Kürt meselesi açısından nasıl bir geleceğe işaret ediyor?

- Bu gelecek açısından Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun ne gibi bir rolü olabilir? Kendisine atfedilen misyon ve işlevlere yanıt oluşturabilmesi için Blok'un örgütsel ve siyasal hat olarak nasıl şekillendirilmesi gerekiyor?

ÖRGÜT VE POLİTİKA YAPMA BİÇİMİNDE DEĞİŞİM İHTİYACI

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU

Dikkate alınması gereken birçok kamuoyu araştırması yeni anayasa konusundaki toplumsal mutabakatın, referandumun bu hayati talep üzerinde yarattığı kırılmaya rağmen oldukça yüksek olduğunu gösteriyor. Bunun, toplumdaki barış arzusunun da içerdiğini düşünüyorum.

Yeni anayasa ihtiyacını ortaya çıkaran şey, ülkenin toplumsal siyasal yapısındaki dönüşüm kuşkusuz. Ancak, referandum öncesini de içine alan bir zaman aralığı içinde anayasa tartışmalarının altında boğulan bir hakikat var. AKP'yi iktidara taşıyan süreç içinde, dikkatimizi, kimi kez yalnızca ülkedeki egemen sınıfların ihtiyaçlarına ve egemen sınıflar kompozisyonunun AKP'nin temsil ettiği ekonomik sınıfı, burjuvaziyi, bürokratik askeri vesayetini boyunduruğundan çıkarıp, iktidara taşıyacak şekilde yeniden oluşmasına veriyoruz.

Gözden kaçırmamız gereken...

Bunu yaptığımız ölçüde, toplumun, kuşkusuz geniş bir tarihi sosyal arka planı olan bu süreçte hangi sezgilerle hareket ettiğini, AB'nin demokratikleşme hedeflerine verdiği desteği, Kürtlerin, emekçilerin, kadınların ve sistemin dışarıda bıraktığı diğer kesimlerin, Alevilerin, bugün anadilinde eğitim talebiyle ortaya çıkan farklı kimlik gruplarının mücadelelerini gözden kaçırma tehlikesi ortaya çıkıyor.

TC'nin kuruluş ideolojisinin çözüldüğü bu otuz yıllık süre içinde toplumun hangi yönelimlerle bu süreci etkilediği, yarattığı ve beslediğine dikkat etmiyoruz. Bu da bizi, süreci yalnızca sistem partilerinin oy oranları ve anayasal vaatleri üzerinden değerlendirme yanlısına götürebilir. Bu büyük tarihsel sosyal dönüşüm içinde Kürt halkının mücadelesi eşsiz bir yer tutuyor. Bugün Kürt meselesi ekseninde kimlik,

anadili ve *değişmeyen maddeler* üzerinden ülkenin demokratikleşmesini tartışıyorsak, LGBT bireylerin, kadınların, emekçilerin hakları söz konusu edilebiliyorsa, askeri bürokratik elit ülke yönetimindeki merkezi rolünü terk etmek zorunda kaldıysa, burada verilen mücadelenin büyük ve hayati bir etkisi var. Önümüzdeki sürece bakarken, bu toplumsal dönüşümün farkına varmak ve adını koymak gerekiyor.

Dolayısıyla Blok'un, manzarayı *kim kaç oy* aldı meselesinden çok toplumun ana yönelimlerini sezerek, görerek değerlendirmesi elzem. Bize düşen kim kaç oy aldı hesabı yapmak değil, *hangi değerler, hangi ihtiyaçlar, hangi talepler öne çıkıyor* bunu görebilmek ve buradan doğru politik hedefler çıkarabilmek...

Sistem partilerinin, AKP'nin-CHP'nin Kürt meselesiyle ilgili çözüm önerilerine ve vaatlerine baktığımızda, yine toplumun büyük çoğunluğunun savaşa değil barışa ve değişime oy verdiğini görebiliyoruz. Ancak bu talebin taşıyıcısı ne AKP ne de CHP olabilir. Tam tersine, onlar toplumun barış ve yeni anayasa ihtiyacını kendi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda şekillendirmek isteyecekler. Biz mücadele ettiğimiz, toplumun yönelimlerini sezebildiğimiz, bunları doğru politik hedefler olarak ortaya koyup toplumsallaştırabildiğimiz ölçüde barışa ve daha demokratik bir anayasa hedefine yaklaşabiliriz.

En aza razı etmek!

Öte yandan, Türkiye'de seçimlerden önceki süreç, bizim gibi çatışmadan çıkıp barışı inşa etmeye çalışan ülkelerdekine tam tersi biçimde işliyor. Seçim süreci, yüzde on seçim barajıyla, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki korkunç engellerle, ölümlerle, operasyonlarla, üç binin üstünde tutuklama ile örüldü. Barış için elzem olan yasadışı addedilen parti ve örgütlerin legalleştirilerek seçim sürecine dahil edilmesini sağlayacak adımlar atılmadı. Bu sürecin olmazsa olmazlarından *ayrımız siyasi affın* çok uzağındayız. Tam tersine yüzde on barajla Kürt halkının temsiliyeti engellenmeye çalışıldı, yetmedi, kazanılmış vekilliklerimiz gasp edildi.

Barış sürecinin en meşru taleplerinden biri de Kürt halkının meşru lideri, Abdullah Öcalan'ın sürece dahil olmasının koşullarının hazırlanması. Ve PKK'nin dağdaki ve yurtdışındaki, cezaevindeki kadrolarını da içeren bir siyasi affın gündeme gelmesi. Bu noktaya o arkadaşlarımızın direnişiyle, fedakârlı-

ğıyla canları pahasına verdikleri mücadeleyle gelindi. Bunu hiç unutmamak ve unutturmamak gerek. Sistem en çok bu konuda direniyor, direnecek. Dolayısıyla Erdoğan'ın seçim öncesinde gündeme getirdiği "sen astın ben asardım" meselesini, ben MHP'ye yönelik operasyonla birlikte, çoktan başlamış bir pazarlık sürecinde pey sürmek olarak değerlendiriyorum biraz.

Yani AKP'siyle CHP'siyle egemenler, bizi en aza razı etmeye, kolunu kanadımızı kırmaya, teslim almaya çalışacak. Bu hem ekonomik demokratik talepler hem de barış için atılması gereken adımlar açısından böyle.

Buna karşılık Blok, Öcalan ve Kürt hareketinin bütün bileşenleri barış ve demokratik anayasa konusundaki samimiyetlerini ve kararlılıklarını her fırsatta, her davranış ve tutumlarıyla ortaya koyuyorlar.

Blok ve Kürt hareketinin ve kimi talepleriyle AKP ve CHP'nin yerel yönetimler özerklik şartı, etnik olmayan bir vatandaşlık tanımı gibi kimi konularda bir ortaklık söz konusu. Bu olumlu bir gelişme. Ancak, Birleşmiş Milletler ikiz sözleşmelerinde açıkça ortaya konulan özerk statü ve halkların haklarıyla, yani kolektif haklarla ki -bu anadilinde öğrenim görme ve kamusal alanda kullanabilme haklarını da içeriyor- bir mutabakat söz konusu değil henüz.

Politik hedefler, politika tarzı ve Çatı Partisi

Bir diğer konu, her ikisi de neo liberal ve serbest piyasacı olan AKP ve CHP'nin, yeni anayasa ile ilgili kamuoyu araştırmalarında yüksek oranda ortaya konulan ekonomik ve sosyal hakların geliştirilmesi talebini karşılama yapısal olarak mümkün değil. Dolayısıyla Blok'un toplumun ihtiyaç ve taleplerini hem barış hem de demokratik anayasa süreci açısın-

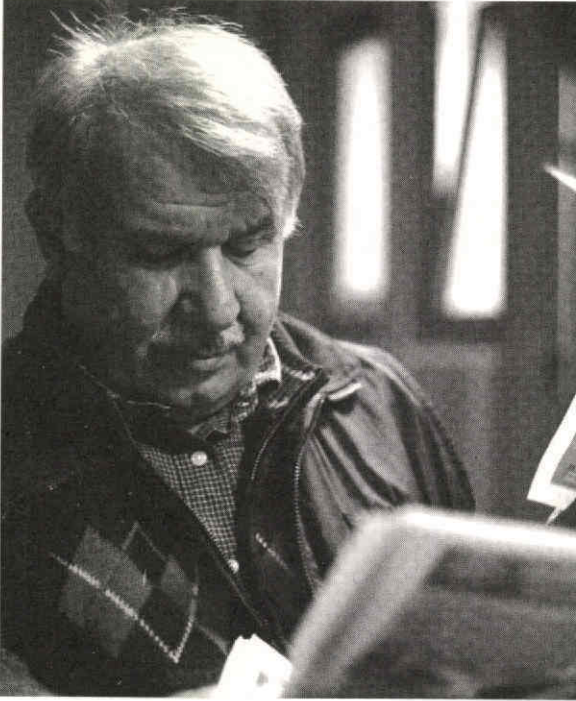
dan iyi görmesi, barış için adım atarken aynı zamanda kimlik meselesini emek hakları- cinsiyetçilik- ekoloji başlıklarıyla bir arada ele alan bir yaklaşımla toplumsal tabanını genişletmesi gerekiyor. Bunları neo liberalizme karşı mücadelenin birbirinin yerine ikame edilemez bileşenleri olarak politik hedef haline getirmesi gerekiyor. Kolektif haklar kadar neo-liberalizme karşı yaşam alanlarımızı ve emek haklarını savunmanın yolunu açacak siyasi haklar, ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin genişletilmesi ve herkesin bu ülkenin eşit ve özgür vatandaşları olarak yaşamasını anayasal güvenceye kavuşturacak bireysel haklar da önemli. Din ve vicdan özgürlüğünü kapsayacak bir biçimde tanımlanmış bir laiklik de, yargının demokratikleştirilmesi de, yargı yürütme ve yasama arasındaki ilişkinin yeniden düzenlenmesi de.

Abdulah Öcalan'ın hızla barış sürecinde etkin hale getirilmesi, Hakikatleri Araştırma Komisyonlarının kurulması, yeni anayasa sürecine mecliste, sokakta, her yerde mücadele ederek müdahil olmak önümüzdeki sürecin en önemli hedefleri bence. Bu sürecin barışa evrilebilmesi için fazla sürüncemede kalmaması gerekiyor.

Blok bileşenlerinin, başta BDP olmak üzere bütün yapıları örgüt içi demokrasinin en yüksekıyla donatabilmesi gerekiyor. Özellikle Kürt halkı politikleşmiş bir halk, bu halkı bizim politik hedeflerimize dahil olmaya, oy vermeye desteklemeye çağırarak yerine, bizzat halkın karar süreçlerinde en etkili biçimde yer alacağı mekanizmaların hızla kurulması hayati önemde. Yani örgüt ve politika yapma biçimlerinde de bir devrime ihtiyacımız var. Belki bu kez gerçekten hayat bulabilecek bir Çatı partisi yukarıda andığım politik hedefler ve yeni bir politika yapma biçimiyle ortaya çıkacak daha organik bir yapının ilk adımı olabilir.

BLOK'UN 'ANA MUHALEFET' OLMASI İÇİN...

İHSAN ÇARALAN

Seçim dönemindeki tartışmaları dikkate aldığımızda, en çok öne çıkanın, sermaye partileri liderlerinin birbiriyle küfürleşmeye varan laf yarışı olduğu söylenebilir. Bugün artık bu laf yarışından kimse söz etmiyor. Hatta Erdoğan'ın "*Balkon konuşmasıyla*" bir "*helalleşme*" sürecinin başladığı da söyleniyor. Ancak seçimin yapılmış olmasından sonra da ülkenin sorunları olduğu gibi duruyor ve sermaye partilerinin bu sorunları çözeceğine dair hiç bir belirti yoktur. Tersine, her şey başlıca sorunların büyüyeceği, AKP başta olmak üzere düzen partilerinin ise daha da ağırlaşan sorunlar karşısında çaresiz ve umursamaz tutumlarını sürdürecekleri anlaşılmaktadır.

Evet, AKP yine milletvekillerinin çoğunu almıştır. CHP, görünüşte "ana muhalefet"tir. MHP, 53 milletvekili çıkarmıştır. Ancak bu 514 vekillik düzen partiler bloğunun ülke sorunları karşısında bir anlamı yoktur. Onlar, aralarındaki sert tartışmalara karşın eski ya da "*yeni statükonun*" savunucularıdır. Bu yüzden ki bugün *Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku*, bu seçimin hem gerçek galibi, hem de önümüzdeki sürecin gerçek ana muhalefet odağıdır.

12 Haziran 2011 seçiminin ana karakterini belirleyen nasıl ki Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku olmuşsa, seçim sonrasında da Blok'un gelecekteki etkinliği belirleyecektir. Çünkü Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku, Kürt sorununun çözümü ve Türkiye'nin demokratik-

leşmesini isteyen güçlerin umudu olduğu gibi, AKP baskısına karşı da, blokla doğrudan ilişkisi olmayan, hatta dün CHP'ye umut bağlayan kesimlerin çoğunun da umudu haline gelmiştir. En azından süreç bu doğrultuda ilerlemektedir.

Potansiyeli gerçeğe çevirmek...

Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku, bugün ülke sorunlarının çözümünde güvenle arkasında durulabilecek tek mihraktır. "*Ana muhalefet*" olması şu anlama gelir: Sadece Kürt sorunu değil, Alevilerin, çevre hareketi, kadın hareketi, gençlik hareketi, aydınların, sanatçıların, gazetecilerin özgürlük ile ilgili taleplerinin, emek mücadelesinin kazanılmış haklarının savunulması ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması gibi başlıca sorunlarda, Blok'un hem AKP hem de diğer düzen partilerinin bir alternatifi olarak çıkmış olmasıdır. Ancak bugünkü haliyle Blok; BDP, EMEP, EDP gibi partilerin ve bir dizi sol siyasi çevrenin "Blok" durumundadır. Ve sistemle çelişen, ona karşı kendi "kısmi hakları" için mücadele eden ileri işçi kesimleri ve sendikaların, kadın hareketinin, çevre hareketinin, aydınların, bilim ve sanat çevrelerinin, Alevilerin gerçek bir laiklik ve inanç özgürlüğü isteyen kesimlerinin, vb. çevrelerin Blok içinde yer alması sağlandığı ölçüde gücü ve etkinliği artacak, içinden geçilen tarihsel sürecin ona yüklediği rolü başaracak güce pratikte de kavuşacaktır.

Daha seçim sürecinde yüzlerce aydınının, sanatçının, sendikacının, mühendisin ve çeşitli toplumsal kesimlerden sözcülerin destek açıklamaları da göstermektedir ki, Blok hızla gelişme ve güçlenme potansiyeline sahiptir.

Kendisini ülkenin "*ana muhalefet*" odağı olarak görüp bunun gerektirdiği bir sorumlulukla davranırsa, Blok'un gerekli genişliği ve etkinliği sağlayacağından şüphe etmek için bir neden yoktur. Bu açıdan "*blok partisi*", AKP ve öteki sermaye partileri bloğuna karşı her ulustan, her mezhepten ve değişik emekçi sınıflardan halk kesimlerinin partisi olarak biçimlenecektir. Türkiye'nin Kürt sorununun çözümü mücadelesi zemininde gelişen, bir yanıyla *sivil itaatsizlik* öteki yanıyla da emek ve demokrasi mücadelesinin çeşitli alanlardaki yansımalarını birleştirecek olan Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku, Türkiye'nin kendi özgünlüğünden gelen bir "siyasal model" olarak biçimlenecek görünmektedir. Burada sorumluluk da Blok'un bugünkü embriyonunu oluşturan güçlere ve mücadelenin çeşitli alanlarında önderlik eden kişilere, çevrelere düşmektedir.

BİR SEÇİM, İKİ BİRLİK VE BLOK

OSMAN ERGİN - BDP GENEL BAŞKAN YARDIMCISI

Tarihsel bir seçim süreci yaşadık. Kürtler açısından iki boyutu vardı. Birincisi, uzunca bir süredir çalışması yürütülen Kürt ulusal birliğini yaratmaya dönük önemli adımlar atıldı. Bu, önümüzdeki dönem gerçekleştirilmesi düşünülen Kürt ulusal konferansını toparlamaya yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirilmeli. Kürtler açısından bir birlik oluşturulma sürecine girilmiştir. Kuşkusuz bu birliğin içine alınması gereken gruplar, şahsiyetler vardır. Ama büyük ölçüde Kürtler arası birliğe dönük demokratik esaslı bir buluşma gerçekleşmiştir. Birinci adım budur. Ama en az bunun kadar önemli ikinci adım ise Türkiye'nin devrimci, demokratik, sosyalist çevreleriyle, sınıf perspektifiyle sorunlara yaklaşan partileriyle güçlü bir buluşmanın gerçekleşmesidir. Bilindiği gibi bu tür buluşmalar geçmişten beri sürdürüle geldi ama arzulanan etkiyi yaratamadılar. Fakat 2011 seçimi öncesi gerçekleştirilen Emek, Özgürlük ve Demokrasi Bloku, Kürt özgürlük ve demokrasi hareketinin Türkiye devrimci dinamiğiyle buluşmasında çok önemli bir mesafe kat etti.

Meclis ve sokak örgütlülüğü

Kürtler 1992 yılından bu yana, yani yaklaşık 20 yıldır, Kürt sorununun adil, demokratik çözümünde parlamentoyu bir zemin olarak göre geldiler. Kürtlerin dostları, devrimci, demokratik çevreler de bu görüşe yatkın bir tutum sergilediler. Ve bu nedenledir ki, kimi zaman seçimlerde, kimi zaman seçimlerin olmadığı koşullarda birlikler oluşturuldu. Fakat gerek Kürtler, gerek dayanışma içerisinde oldukları çevreler, parlamentonun yegane çözüm olmadığını bilinciyle hareket ettiler. Bu nedenle sokak ve parlamentoyu buluşturan bir hattı kendi çalışmalarında başarıya giden bir yaklaşım olarak ifade ettiler. Evet, Meclis Kürt sorununun çözümünde ciddi bir mevzi, kimi emekçi sorunların çözümünde iyi bir zemin; fakat bu zeminin kalıcı başarılar gitmesi, zaferle taçlandırılması, bu zeminde sözü edilen taleplerin sahiplerinin de sokakta örgütlü ve eylemli olarak mücadele etmeleriyle gerçekleşebilir. Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku bu bilinçle hareket edecektir.

Dicle'nin vekilliği iade edilmelidir

Hatip Dicle'nin vekilliğinin düşürülmesi üzerine Blok vekilleri meclisi boykot etme kararı aldı. Özel bir durumdur bu. Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku, karakteri gereği bugün bu tutumu almıştır. Anti demokratik, demokrasi karşıtı bir saldırı söz

konusudur. Bu bir Kürt milletvekilinin kişiliğinde somutlaşsa bile, özeld Kürt halkına, genelde Türkiye emekçilerine dönük bir saldırıdır. Bu saldırı konseptine dur demek, bu saldırı konseptini püskürtmek adına özellikle bir boykot kararı alınmıştır. Son derece demokratik bir tutumdur, bunun sonuç alacağını önümüzdeki dönemde hep beraber göreceğiz. Blok, sokakta gücünü arttıracaktır. Ama Meclis'in adım atması durumunda çok kolaylıkla bir çözüme ulaşılabilir. Hatip Dicle cezaevinde olmasına ve diğer zorluklara rağmen Diyarbakır'da en yüksek oyu alarak seçilmiş milletvekilidir. Ancak onun yarısı kadar bile oy alamamış, seçilme durumundan uzak biri AKP milletvekili olarak mazbatasını almıştır. Bu durum AKP'nin siyasi karakteri bir yana, ahlaki durumunu da görünür kılmıştır. AKP artık tüm olumsuzlukların siyasi sorumlusudur. Olumsuzlukların sorumlusu olarak bunları olumlu bir duruma çevirmek için ciddi bir rol üstlenebilir. Üstlenmeyecekse, kendinden önce yaşayan hükümetlerin akıbetini yaşayacaktır. Eğer Kürt sorunun çözümünde, kendisine uzun süredir uzatılan barış elini tutmazsa tarihin karalık sayfalarında yerini alacaktır. Bu süreçte yargı kararlarının arkasına sığınarak kendini kurtaramaz AKP. Adım atarak, giderek yangın yerine dönen bu coğrafyayı halkların istediği bir düzleme çekmede bir katkıda bulunabilir. Halkımızın askeri ve siyasi soykırım olarak tarif ettiği operasyonlar bir an önce durdurulmalıdır. Diyarbakır halkının yaklaşık 80 bin oy vererek "benim parlamentodaki temsilcimdir" dediği Mehmet Hatip Dicle'nin milletvekilliği bir an önce iade edilmeli ve çok ahlaksızca davranan AKP'nin de milletvekilliği bir an önce düşürülmelidir.

DEMOKRATİK KRİTERLER İÇİN KAVGA VE DİRENİŞ SÜRER

ALTAN TAN – DİYARBAKIR BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLİ

Türkiye'nin sadece Kürt sorunu değil, kronikleşmiş birçok sorunu var. Ancak Kürt sorunu şu anda en can alıcı ve can yakıcı sorun. Tahribatı çok fazla, toplumsal dinamikleri çok fazla ve tabiri caizse sinir uçları açıkta. Ümit edilen o ki, bu Meclis Türkiye'yi bir demokratik cumhuriyete çevirecek adımları atar, yeni bir anayasa yapar. Eğer bunu yaparsa Türkiye rahatlar. Şimdi soru şu: Bunu yapabilecek mi yapamayacak mı?

Bizim talebimiz, köklü reformlarla Türkiye'nin demokratik bir cumhuriyet haline gelmesi ve Kürt sorununda demokratik bir çözümün sağlanmasıdır. İnşallah böyle olur. Böyle olmazsa ne olur? Olacağı şudur; bu direniş, kavgaya devam eder.

Öncelikle demokratik bir anayasanın standartını koymamız lazım. *'Birinci, ikinci, üçüncü maddeleri değiştirilemez, Kürtçe anadilde eğitim olmaz, cem evleri açılmaz, demokratik özerklik, eyalet, otonomi olmaz, türbanlı biri kamusal alanda çalışamaz, seçim barajı kaldırılmaz'* denilirse, bu anayasa neye yarar? Eğer yeni anayasa bütün bu sorunları çözmezse, sınırlar koyarsa hiçbir sorunu çözemez. Dolayısıyla, dünyadaki demokratik kriterlere uygun bir anayasa yapılmalıdır.

Blok bir hukuk ittifakıdır

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku, ideolojik bir ittifak değil. Çünkü bizim içimizde İslamcılar var, Marksistler var, liberaller var. Peki biz ne üzerine ittifak ettik? Bu bir hukuk ittifakıdır. Herkese demokrasi, herkese hakkının verilmesi üzerine bir araya geldik. Şimdi bloğumuzun fikren yapacaklarını, deklarasyonunu ve kapsayacaklarını daha da genişletmesi lazım. Kadrolarını da zenginleştirmesi lazım. Bu noktada biz Türkiye'nin gerçek ana muhalefet partisi olma iddiasındayız. CHP, MHP rejime, Kemalizme, statükoya muhalif olan partiler değil. Sistem partisidir onlar. Biz işçilerin, emekçilerin, dindar Müslümanların, Alevilerin, gayri Müslimlerin, hak ve hukuk talebinde bulunan tüm insanların temsilcisiyiz. Bu dönem için gerçek ana muhalefet partisiiyiz, önümüzdeki dönemin iktidar partisiiyiz inşallah.

Hükümet, Dicle olayını çözmelidir

Boycot kararımız çok net. Başından beri şunu söylüyoruz: Biz Ankara'ya yeni bir anayasa, yeni bir Türkiye için gidiyoruz. Kürt sorunu başta olmak üzere, Türkiye'nin tüm sorunlarını çözmeye gidiyoruz. Önümüze engel çıkartmayın, yardımcı olun diyoruz.

Ama Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun oluşmasından itibaren sürekli engellemeler, YSK vetoları, tutuklamalar, en sonunda da Hatip Dicle olayı yaşandı. Cezaevinde tutuklu bulunan arkadaşlarımız da bırakılmadı. Şimdi sürekli engelleneceksek, önümüze mayınlar çıkartılacaksa, çözüm havası hep sabote edilecekse bizim Ankara'da bulunmamızın da bir anlamı kalmıyor. Onun için şunu söylüyoruz: Başbakan, Cumhurbaşkanı çıksınlar çözümden yana olduklarını deklare etsinler, açık ve net bir şekilde irade beyanında bulunsunlar, ondan sonra da bu yanlışlıkları düzeltmeye başlasınlar. Bunun için de, AKP bugün hırsızlık yoluyla gasp ettiği bir milletvekilliğini iade etsin öncelikle. Başbakan nasıl 2002'de kendi sorununu çözdüyse, Hatip Dicle olayını da çözsün. Bir irade koysun ortaya. Eğer bir irade göstermeyecekse, devamlı bir kandırmaca, oyalamaca olacaksa, bu oyunu oynamanın bir faydası yok. Halkın iradesinin tecelli etmediği bir Meclis geçerliliğini yitirir. O meclis Saddam Hüseyin'in, Hafız Esad'ın meclisine döner.

SEÇİMLER, BLOK VE 'BAŞARI' TARTIŞMALARI...

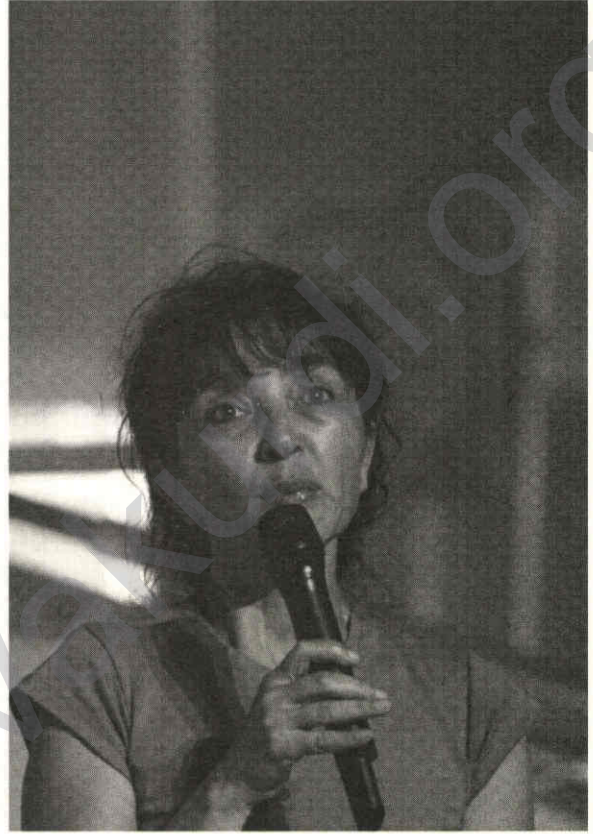
GAYE YILMAZ

Geride bıraktığımız seçim sürecine dair pek çok şey yazılıp çizildi, daha uzun zaman da konuşulacak gibi görünüyor. Tartışma ve değerlendirme toz bulutu içerisinde en fazla üzerinde durulan konu 'seçimin mağlupları ve galipleri'. Neredeyse hiç değinilmeyen boyut ise öncesiyle ve sonrasıyla bir bütün olarak seçim olgusunun kendi içinde barındırdığı eşitsizlikler, adaletsizlikler, açık ve örtülü tuzaklar, sonu gelmeyen çelme takma, tökezletme taktikleri. Tabii MHP söz konusu olduğunda akıllara ilk gelen 'kaset sorunu'nu bu tespitimizin istisnası olarak görmemiz gerekiyor. Ancak MHP'de yaşananların gündeme tek başına damgasını vurması da bir başka tuzakın zeminini hazırlamış oluyor. Toplumsal algının, bu büyük balonun seçimin yegâne kara lekesi olduğuna ikna edilmesi de görece kolaylaşmış oluyor. Öyle ki, kaset skandalının ortaya çıkması toplumun geniş kesimlerinin '*evet izleme, gözelleme* çok yanlış ama bak hiçbir şey gizli kalmıyor, *her şeyi bütün açıklığıyla öğrenebiliyoruz*' rahatlığı içinde olması ve bu olayın dışında kalan ama çok daha önemli ve bir o kadar da vahim olan meselelere duyarsız kalması sağlanabiliyor.

Bu yazının temel sorunsalı da, görünmeyenin görünür kılınması, ilkokulda öğrendiğimiz elma ile armutun karşılaştırılmasının ne denli yanlış ve yanıltıcı olacağı bilgisinin seçim sürecine uygulanması ve Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu'nun dayanışma ve bağımsız örgütlenme ile adım adım örülen sürecinin değerlendirilmesidir.

Elma ile armut meselesi...

Öncelikle '*elma ile armutun karşılaştırılması*' benzetmesiyle neyi kast ettiğimi belirteyim: Seçim sonuçları değerlendirmelerinin neredeyse istisna kabul etmeyen ortak noktası bu seçimin iki galibinin olduğu; bunlardan birinin iktidar partisi AKP, diğersinin ise Kürt halkının partisi BDP ya da namı-diğer 'Bağımsızlar' olduğudur. Bu iki öznenin neden karşılaştırılamayacağı bana göre açıktır. Buradan hemen seçim öncesi döneme gidelim. AKP, iki dönemdir iktidar olmanın sağladığı bütün ayrıcalıklarla donanmış; toplumun alt gelir gruplarına yaptığı maddi ve aynı yardımlar için, tabir yerindeyse, 'kesenin ağzını açmış', devletin kolluk güçlerini başta Kürt ve sosyalist aydınlar olmak üzere bütün muhalif kesimlerin üzerine salmış ve

ana akım medya-basın organlarının büyük bölümünü ele geçirmiş bir durumda seçimlere girdi. Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu'na gelince, seçime giren başka hiçbir partinin karşılaşmadığı saldırılar, yasaklamalar, tehditler, baskılar ve engellemeler seçimden aylar öncesinden itibaren Kürt ve sosyalist adayları beklemekteydi. Bloğun mitingleri çoğu yerde polis baskınlarıyla dağıtılıyor ya da engelleniyor, Bloğa oy vermek isteyen kitleler yıldırılmaya çalışılıyordu. Tek başına bu durumu bile diğer partilere uyguladığımızda potansiyel oyların ne kadar azalacağını öngörmek zor değildir. Çünkü böylesi görüntüler 'sıradan' halkın nezdinde bir tür illegalite, yasa dışılık, içinde yer alınmaması gereken örgütlenmelerdir. Başka bir deyişle, aynı AKP, CHP veya MHP'ye mitingleri birkaç yerde cop, biber gazı, tazyikli su kullanarak dağıtılarak yapılsa ve sonrasında bu partilere olan toplumsal ilginin bu durumdan nasıl etkilendiğine bakılsa sonuçlar bugünkünden çok farklı olacaktır.

Kapitalizmin lütfettiği 'eşitlik'!

Seçim sürecinde maddi olanaklarını seferber etme konusunda da Bloğun durumu diğerlerinden çok farklıydı. Birincisi, Bloğun arkasındaki parti BDP'nin -seçime katılan diğer partilerden farklı olarak- devletten aldığı ödenek diğerleriyle mukayese edilemeyecek kadar sınırlıydı. İkinci olarak, BDP dışındaki bütün partilerin arkalarında güçlü sermaye temsiliyeti bulunduğu, bu nedenle de gelirlerinin asla yalnızca devlet desteği ve üyelik aidatıyla sınırlı olmadığı gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Buna karşın seçime hazırlık süreçleri, bildiri, broşür ve pankartların hazırlanmasından iller arasında mekik dokunmasını gerektiren propaganda mitingleri için yapılmak zorunda olunan ulaşım harcamalarına ve gösterilen her aday için seçim kuruluna yatırılan 'adaylık harcı'na varana kadar sayısız ödemenin yapıldığı süreçlerdir. Kürt mücadelesinin öncüleri ve sosyalist aydınların bütün bu parasal tuzakları aşıp, 36 milletvekili çıkarma başarısını göstermesi bu bağlamda yapılagelen bütün karşılaştırmaları reddeden bir durumdur. Çünkü gerek Kürt halkı gerekse sosyalistler bu ülkenin tabir yerindeyse 'zencileri'dir. Çünkü hem Kürt halkı hem de sosyalistlerin çok büyük bir çoğunluğu ya en güvencesiz koşullarda çalıştırılan; ya da işsiz ve yoksullardan oluşmaktadır. Arkalarında şirketler yoktur. Devletin olanaklarını kullanmaları da mümkün değildir. Dolayısıyla Bloğun gücü, para ya da fiziksel güçten değil, Bloğu oluşturanların birliğinden, dayanışmayı ete kemiğe büründürmelerinden, Bloğun en büyük bileşeni BDP'nin kitlesel ve mücadele geleneğine sahip bir parti olmasından ve bileşenlerin bilinçsel örgütlülüklerinden gelmektedir. Bloğun diğer düzen partileriyle mukayese edilmesi, yarışırılması bu bakımdan da mümkün değildir. Başka bir deyişle, başarı ve başarısızlığın ölçümü ancak koşullar tamamen eşit olduğunda anlamlıdır. Kapitalist toplum gibi eşitsizlikler, ayrımcılık ve ayrıcalıklar üzerinde temellenen toplumlarda ise böyle bir eşitlik hiçbir koşulda mümkün değildir.

Elma ile armut karşılaştırmasının neden yapılamayacağını gösterdikten sonra Bloğun bugüne gelirkenki yürüyüşü ve bundan sonraki sürecine dair düşüncelerimi de paylaşmak isterim. Evet, Bloğun 36 milletvekili ile Meclis'e girmiş olması önemli ve bir o kadar da değerli bir kazanımdır. Benim düşünceme göre bu kazanımı tepe noktasındaki karar alıcıların iradesi ile açıklamak pek doğru olmayacaktır. Böyle bir düşünce -her şeyden önce- seçim öncesinde, özellikle son bir yıldır Diyarbakır'da yapılan ve kadın sorunundan,

çevre-ekoloji, emek sorunlarına ve nasıl bir anayasa sorusuna kadar toplumun ezilen kesimlerinin bütününe içine alan çalıştaylara haksızlık etmek olur. Bunlar, Türkiye'nin sosyalist aydınlarının da katıldığı, ortak çözümlerin arandığı, sonuçların geniş bir biçimde paylaşıldığı çalışmalardır. Öyle ki seçim öncesinde hiçbir düzen partisinde toplumun bütün ezilenlerini kucaklayan böylesi çalışmalar yapılmadığını söylemek mümkündür. Bu çalışmalar Blok ile düzen partileri arasındaki mesafenin daha da büyümesine yol açmış ve en önemlisi seçim sürecindeki tepkilere ve toplumsal olaylara da yansımıştır. Örneğin Hopa'da yaşananlar sonrasında "terör ve haklar"a odaklı, ne şiş yansın ne kebab tarzındaki söylemiyle ikircikli bir tavır sergileyen CHP'ye karşı, Bloğun gösterdiği tavır son derece nettir: "Hepimiz eşkiyayız"...

Sınıf temelli analiz, ama nasıl?

Ancak Blok bileşenlerini bekleyen çok daha zorlu bir süreç vardır ki o da seçim sürecinde başarıyla işletilen demokrasi, dayanışma, birlik içinde davranma ve örgütlü tavır gösterme gibi 'Birlik' olmanın olmazsa olmazlarının devam ettirilmesidir. Bu süreç, aynı zamanda, Kürt mücadelesi ile sosyalistleri yeniden buluşturan ve daha önemlisi barıştıran bir rol oynayabilir. Her iki tarafın da önyargılarından kurtulmak zorunda olduğu açıktır. Önyargılarımızdan kurtulmak, yalnızca Kürt hareketinin sınıf kavramını analizlerine yeniden dâhil edecek olması açısından değil; yanı sıra sosyalistlerin de doğa, toplumsal cinsiyet ve en önemlisi etnik temelli mücadeleleri emek mücadelesi ile ilişkilendirecek bir çizgide ortaklaşmasının zeminini hazırlaması açısından da son derece önemlidir. Gerçekten de toplumsal olayları tarihsel ve diyalektik bir kavrayışla ele almanın öncelikli koşulu, içsel ilişkilerin görünür kılınmasından geçer. Dolayısıyla, erkek egemen toplum ile sınıflı toplumlar arasındaki yapısal bağın; ırkçılık ve etnik kökenli ayrımcılıkla sınıflı toplumlar arasındaki ilişkiye de uygulanması gerekir. Başka bir deyişle, toplumdaki farklı var olma hallerini görmezden gelen bir sınıf temelli analiz daha baştan kusurlu ve eksik, sonuçları itibarıyla da hatalı olacaktır. Benzeri, sınıfların gerçekliğini yok sayan toplumsal çözümler için de geçerlidir.

Bu bağlamda Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloğu'nun gerek BDP gerekse BDP dışındaki sosyalist bileşenlerini son derece zorlu süreçlerin beklediği gün gibi ortadadır. Blok, ezilen kitleleri ayırım gözetmeksizin kucakladıkça güçlenecek, güçlendikçe kitleleşecektir.

YENİ BİR YAPILANDIRMA ZORUNLUDUR

YRD. DOÇ. DR. VAHAP COŞKUN

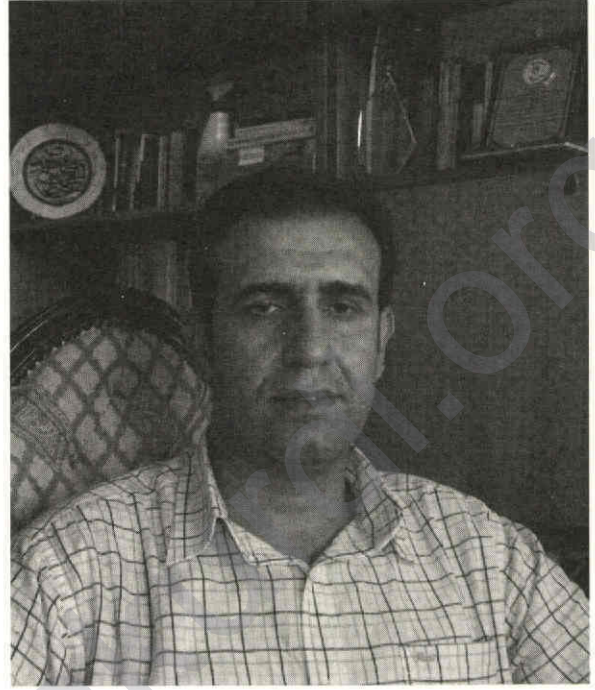
Seçim sonuçları aslında parlamentodaki partilerin uzlaşmasını zorunlu kılan sonuçlar. AKP yüzde 50 oy aldı ama anayasayı tek başına değiştiremeyecek. Bağımsız adaylar da önemli bir başarı sağladılar, önemli bir güç kazandılar. Seçmen farklı partilere oy vermekle birlikte, sorunların parlamentoda çözülmesi yönünde güçlü bir irade ortaya koydu. Bu, Kürt meselesinde de kendini gösteriyor. MHP'yi dışında tutarsak, bütün partiler seçim dönemi yeni bir anayasa yapılacağını ve bununla birlikte Kürt sorununun çözüleceğini ortaya koydu. Yani yeni bir anayasa ile Kürt sorunu birbirinden farklı sorunlar değil. Aynı sorunun içinde farklı iki unsur olarak değerlendirmek gerekiyor. Burada temel sorun, bu partilerin üzerinde uzlaşabilecekleri temel noktalar ve temel çatışma noktaları nelerdir?

Korkmadan tartışabilmeliyiz

Vatandaşlık tanımını konusunda AKP, CHP ve BDP yakın söylemler ifade ediyorlar. Ancak yerel yönetimlerin nasıl yapılandırılacağı asıl tartışma ve çatışma konusudur. AKP ve CHP, merkezin yetkilerinin önemli bir kısmını yerele devrini ön görürken, BDP, idari ve mali özerkliğe bağlı olarak bir de siyasi özerklik istiyor. Ben bu dönemde parlamentoda bu noktada çok yoğun tartışılacağını düşünüyorum. Bir umudum şu, hiçbir parti yeni bir anayasa yapımı konusunda geri adım atacak noktada değil. Dolayısıyla yeni bir anayasa yapım sürecine gireceğiz. Ama bunun yapıp yapılamayacağını sürecin kendisi belirleyecek.

Yerel yönetimlerin modeli tartışılmalıdır. Türkiye'nin artık merkezin gücünün çok fazla arttırıldığı, yerelin gücünün zayıfladığı bir sistemle yönetilmesi mümkün değil. Yeni bir yapılandırmaya gideceğiz. Bu yapılandırmada temel kural şu olacak: Yerelin yetkileri arttırılacak, yerel yönetim asıl haline gelecek, merkezin yetkileri azaltılacak. Ancak bu kurala hangi yönetim modelinin uygulanacağı da siyasi tartışmalar sonucunda çıkacaktır. Bu özerklik olabilir, güçlendirilmiş bir ademi merkezîyetçilik, federasyon olabilir. Bunların hepsini açık bir yüreklilikle tartışmamız gerekiyor. Hiçbir devlet modeli bir kutsiyetlik taşıyor, korkmadan tartışmalıyız.

Bir başka şey bu seçim sürecinde BDP ile PKK arasındaki mesafenin de son derece azaltıldığını gördük. Bir başka ifadeyle, PKK, BDP üzerinden siyasal alana aktarıldı. Ben bunun da olumlu bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Bu, hem BDP'deki hem de PKK'deki siyasallaşma iradesini göstermesi açısından son derece önemlidir...

Parti değil 'platform' daha uygun

BDP'nin desteklediği bağımsız adaylar parlamentoda önemli bir güce sahip oldular. Dolayısıyla BDP'nin siyasi arenadaki gücü önümüzdeki 4 yılda geçmiş yıllara göre daha fazla olacak. Artık bölgeye sıkışmış bir parti değil. Adana'da, Mersin'de, İstanbul'da milletvekilleri olan bir parti. Dolayısıyla uzlaşmacı ve barışçıl bir dili kullanmayı çok öncelikli bir sorun olarak görmeli. Çünkü bu hem BDP'nin kendi tabanını genişletecektir, hem de Türkiye'de demokratik adımların atılmasına fırsat sağlayacaktır. Bölge'nin sonuçlarını analiz ettiğimizde, iki partinin olduğunu görüyoruz. BDP ve AKP. Dolayısıyla bölgede iki siyasi merkez var. Eğer bir çözüm çıkacaksa, bu iki siyasi merkezin birbirleriyle ilişkileri son derece önemli. Bugüne kadar AKP BDP'yi, BDP AKP'yi bir siyasi rakip olarak değil siyasi düşman olarak gördüler ve bunun üzerinden politika yürüttüler. Bu noktadan sonra bu iki siyasi yapının arasındaki ilişkinin bir çatışma ilişkisinden ziyade bir iş birliği ilişkisine dönmesi, bence sorunların çözümünü konusunda önemli bir unsur olacaktır.

BDP'nin muhafazakar kesimlerle, ulusal birliği yaratmaya dönük Kürt gruplarıyla ve çeşitli sol kesimlerle girdiği ilişki tabanda karşılık buldu ve iddia olduğu tüm milletvekillerini kazandı. Bundan sonra bu ittifakın bir çatı partisine dönüşmesine iliş-

kin görüşler var. Ben çatı partisinin çok kolay oluşacağını düşünmüyorum. Açıkçası bunu çok gerekli de görmüyorum. Çünkü parti olmak bir siyasi görüşü savunmak demektir. Bir siyasi görüşün kararlılıkla savunulabilmesi için o parti içindeki tüm kişilerin bir birine yakın görüşleri ifade etmesi gerekir. Şu anki organizasyonda böyle bir durum yok. Son derece farklı fikirleri savunan kişiler organizasyonun içinde yer alıyor. Ben bir çatı partisinden ziyade bir platform olarak bunun devam etmesinin daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Hukuken yanlı, siyaseten yanlı bir karar

Hatip Dicle'nin milletvekilliğinin düşürülmesi hukuken yanlı bir karardır. Biri mazbatasını aldıktan sonra onun vekilliğini düşürebilecek tek organ Meclis'tir. 1988 yılında YSK'nın Fehim Işıklar için verdiği örnek bir karar vardır. YSK o dönem, 'kararı meclis verebilir, benim yetkim yok' demişti. Siyaseten ise tartışılmayacak kadar yanlı bir karardır. 80 bin oy geçersiz sayılmaktadır. Bu durum, parlamento olan güveni ortadan kaldırır. Demokrasinin ve meclisin gücünü azaltır.

2 0 1 1

MÛSA ANTER

XELATÊN ROJNAMEGERIYA KURDÎ Û ŞEHÎDÊN ÇAPEMENİYÊ YÊN MÛSA ANTER

ŞERTÊN TEVLİBÛNÊ:

» Pêşbazî bi du zimanan angî bi kurdî û tirkî pêk tê.

» Xelat di 4 kategoriyan weke "Nûçeyên bi kurdî", "Nûçeyên bi tirkî", "Fotograf û Karîkatur" de tê lidarxistin.

» Ji bilî van kategoriyan de Xelata Juriyê ya Taybet a Gurbetlilî Ersoz bê dayin.

» Di her kategoriye de de bi tenê xelatek bê dayin.

» Di kategoriyan nûçayê û fotografan de ji bilî berhemên ji pêşbaziyê rerastrastî haline şandin, de berhemên destiya hilbijartinê ji pêşniyar kirine li ber çavan bêne girtin.

» Di her kategoriyan wekî, "nûçe", "fotograf" û "karîkatur" de xelatê pereyan de bê dayin û ji bo her yek ji wan 2 hezar û 500 TL ye.

» Endamên juriyê û xebatkarên rojnameyên "Ozgur Gundem" û "Azadiya Welat" nikarin tevî pêşbaziyê bibin.

» Berhemên ku bêne şandin an divê nehatibin weşandin an ji piştî 20'ê Îlona 2010'an hatibin weşandin.

» Berhemên bêne şandin divê herî derengê 13'ê Îlona 2011'an bigihîjin ber desteya

hilbijêr.

» Her kes bi tenê di kategoriyeke de dikare tevî pêşbaziyê bibe.

» Berhemên ku ji bo kategoriya "nûçeyan" tenê şandin divê bi 5 nusheyên bigihîjin ber destê juriyê.

» Li ser berhemên wekî, karîkatur û fotografan kunyê hebe. Ango li piştî fotograf an ji karîkaturê quncikê çepê yê jêr etiketê hebe û li ser (navê fotograf, çima hatiyê çêkirin an jî kuşandin, kengî û li ku) agahiyên esasi çê bigirin. Divê berhem bi mezinahiya 18x24 cm û rengin an jî reş-sî bin.

» Navên ên ku xelatê qezencî kirine de di 15'ê Îlona 2011'an de bêne aşkerakirin. Xelat de bi merasîmeke mezin di 20'ê Îlona 2011'an de li xwediyên wan bêne belavkirin.

» Berhemên hatin li xwediyên wan nayên vegehandin û de di rojnameyê de bêne weşandin.

» Namzet divê kurtîjyana xwe li gel berhemên xwe û fotografê xwe ji navnişanên jê re bişînin.

JURÎ:

JURIYA NÛÇEYÊN KURDÎ:
Mizgin Bingol
Leyla Ayaz
Aziz Oğur
M. Aif Ertaş
M. Emin Yıldırım

JURIYA NÛÇEYÊN TIRKÎ:
Nadire Mâter
Ertugrul Mavioglu
Fatih Polat
Berat Günçkan
Huseyin Aykol

JURIYA WENÊYAN:
Ramazan Ozturk
Gulşekin Teşik
İsa Çelik
Çerkes Karadağ
Hacer Persidat

JURIYA KARİKATURAN:
Tan Oral
Gulay Batur
Sarkis Paçacı
Halil İncesu

Xelata Rojnamegeriyê û Şehîdên Çapemeniyê yê Musa Anter, 1993 - "Ozgur Gundem", 1994 - "Ozgur Ulka", 1995 - "Yeni Politika", 1996 - "Demokrasi", 1997 û 1998 - "Ulkede Gundem", 1999 "Ozgur Bakış", 2000 - "2000 - Yeni Gundem", 2001 û 2002 - "Hedinc Gundem", 2003 - "Yeniden Ozgur Gundem", 2004, 2005 û 2006 - "Ulkede Ozgur Gundem", 2007 - "Gundem", 2008 Azadiya Welat û Alternatif, 2009 Azadiya Welat û Gullukê, 2010 Azadiya Welat û Gullukê dan.

NOT: Xelat de bi merasîmeke li Amedê ji xwediyên wan re bêne dayin.

"Nûçeyên bi kurdî" ji de ji ve navnişanê re bêne şandin:
Nûçeyên bi kurdî" ji de ji ve navnişanê re bêne şandin: Huzurevleri Mah. Dr. Sını. Göral Cad. 13. Sok. Yeni Bina Kültürçü Dii Kursu Kat: 2 Kayapınar / DİYARBAKIR Tel: (412) 237 48 91 Fax: (412) 237 48 89

"Nûçeyên bi tirkî", "karîkatur" û "fotograf" de ji ve navnişanê re bêne şandin:
Nûçeyên bi tirkî, karîkatur û fotograf de ji ve navnişanê re bêne şandin: Şehit Muhtar Mah. İstiklal Cad. Mış Sok. Ümitcan Apt. No: 1914 Beyoğlu / İSTANBUL Tel: (212) 244 13 85 Fax: (212) 244 09 41

KÜRTLER TÜRKLERİ DE DEMOKRASİYE ZORLUYOR

AHMET YAŞAROĞLU

12 Haziran seçimlerinin en belirgin sonucu, Kürt sorununun çözülmesi gereken güncel bir sorun olarak, ülkenin politik yaşamının önüne tüm gerçekliği ile gelmiş olmasıdır. Bunu sağlayan ise Kürt halkının mücadelesi ve bu mücadelenin örgütlü gücüdür. Devrim nasıl ki örgütlü kitlelerin eseri ise, ulusal ve demokratik hareketteki her ilerleme de örgütlü kitlelerin eseri oldu. Bu hareketin baş kahramanı ise hiç kuşkusuz örgütlü Kürt halk kitleleridir. Ulusal uyanış içine giren Kürtler, gerilla mücadelesini dünyada eşine az rastlanan bir yetenekle kullandılar. Bu dönemin tipik özelliği, gerilla mücadelesinin asıl, kitle desteğinin ve mücadelesinin onun "lojistik gücü" olması idi. Daha sonra gerilla mücadelesi ile kitle mücadelesinin karışımı olan bir süreç başladı. Bugün ise açıkça görülen şudur: Kitle mücadelesinin kesinlikle belirleyici olduğu bir döneme girilmiştir. Gerilla mücadelesi, kitle mücadelesinin çıkarlarına bağlı hale gelmiştir. Kürt halk hareketinin mücadele biçimleri açısından kısaca bunlar söylenebilecekken, hareketin içeriği de ciddi bir gelişme gösterdi. Bu belki de kaçınılmazdı. Çünkü bugün Kürtler Ortadoğu'da, ulusal uyanışlarını genel bir demokratik bilince ve uyanışa doğru geliştirebilen en ileri hareketi temsil ediyorlar. Biraz açmaya çalışırsak bu şu anlama geliyor: Kürtler sadece kendi ulusal kurtuluşları ile yetinmeyen, bunu Türk halkı ile birlikte yeni ve demokratik bir ülke kurmaya doğru geliştirme potansiyeli gösteren bir mücadeleye doğru yönelmiş durumdadır. Yani ülkedeki demokrasi mücadelesinin de en dinamik, kitlesel ve örgütlü gücü durumundadır. Kendilerini dar bir ulusalcılığın sınırlarına hapsedmiyorlar. Bu gelişme, ülkedeki halk hareketini temelden etkileyebilecek, onun kapsayıcılığını ve gücünü büyük oranda geliştirebilecek bir gelişmedir. Açıkçası Kürtler, Türkleri de demokrasi mücadelesine katılma ve birlikte yeni bir demokratik ülke kurmaya zorlamaktadırlar.

Bu durum, ulusal hareketler söz konusu olduğunda, pek rastlanan bir durum değildir. Genelde beklenen ve olan, gelişmiş, ulusal baskı uygulayan ulusun, işçi ve demokratik hareketinin, ezilen ulusu veya ulusları sarsması, uyandırması, onlar için demokrasi ve eşitlik istemesi, ulusal baskının son bulmasını sağlamaya çalışması, ulusal uyanışı teşvik etmesidir.

Marks ve İrlanda örneğinden bugüne...

Marx, İrlanda'nın ulusal baskıdan kurtuluşunun İngiliz işçilerinin mücadelesi ile gerçekleşebileceğini öngörmüştü. Ancak, sömürgeciliğin yarattığı olanaklarla da bağlantılı olarak, İngiliz işçilerinin farklı bir yol tutması, Marx'ın düşüncesinde şöyle bir değişime yol açmıştı: Öncelikle İrlanda'nın özgürlüğü ve İngiliz işçilerinin kurtuluşunda da bu özgürlüğün tayin edici rol oynayacak olması... Tarihsel gelişmeler bütünüyle farklı bir seyir izledi.

Sorunu Kürtlerin mücadelesi açısından ele alacak olursak; buradaki gelişme bütünüyle farklı ve bir ulusal hareket, ezen ulusun işçi ve emekçilerini, onun uyanmış kesimlerini birlikte mücadeleye ve tüm ülkeyi demokratikleştirmeye omuz vermeye zorluyor! Seçimler öncesinde kurulan Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun yaşadığı pratiğin kanıtlandığı temel bir gerçek varsa, o da yukarıda bahsedilen gerçekliktir. Başta Kürtlerin örgütlü güçleri olmak üzere, ülkenin demokratikleşmesi ve özgürleşmesi konusunda sorumluluk duyan tüm parti, akım ve kişilerin bu gerçeği özümsemeleri, ortak mücadelenin ortaya çıkardığı olanakları geliştirmeye ve güçlendirmeye yönelmeleri gerekmektedir. Şimdi Kürtler ve Türklerin uyanmış kesimleri, emek, demokrasi ve özgürlük için daha sıkı ve kenetlenmiş geniş bir birlik ve onun çevresinde örülmüş bir mücadele talep ediyorlar.

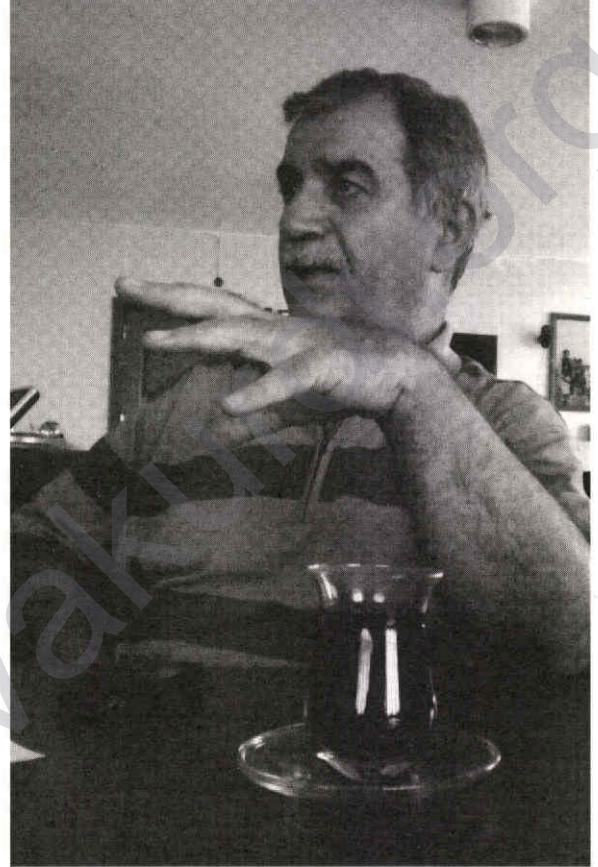
BLOK, TÜRKİYE'Yİ BİRLİKTE KURALIM MESAJIDIR

FAİK BULUT

2011 seçimleri nicelik ve nitelik açısından çok seviyesizdi. Türkiye genelinde program, plan-proje açıklanması yokken demagoji, polemikler, küfürler, ithamlar ve suçlamalar, siyaseti şahsileştirme vardı. Seviye düşüktü. Tamamen bir mahalle kavgası. Daha seçim startı verilmeden herkesin kampı ve oy oranı belliydi. CHP oy toplarken, işte AKP'den yüzde 5 seçmeni kaydıracak, alacak diye bir şey yoktu mesela. AKP de böyle bir strateji üzerinden gitmedi. Bir noktaya dikkat çekti. MHP'yi aşağılara çekmek, bölmek, parçalamak. Bunda cemaatlerin, Fethullahçıların rolü de oldu. Kürt seçmenin Blok'a oy vermemesi yönünden adeta bir cihat başlattı adeta. Din merkezli seçim ama bu din merkezliliğe de karalamalar eşlik etti. Esasen Türkiye'deki islamcı kesimin öteden beri kendi rakiplerini, düşmanlarını derdest etmek, tasfiye etmek, hatta bazen imha etmek amacıyla –Sivas olayı, Kahramanmaraş olayı– camiye, dine saldırdılar, Cuma namazına saldırdılar, Kürtçe ezan okudular vb. dini referansları kullanarak taban oluşturmaya çalıştı. Çok kaba bir biçimde dincilik yaparak, dinin demagojisini yapmak ve Kürtleri bu eksen üzerinden geriletmek üzerinden bir seçim stratejisi uyguladı AKP.

CHP'nin "*her aileye 600 TL vereceğim*" (aslında sosyal devletin yapması gereken bir şeyi) vaadini bir tarafa bırakırsak, Kürtlere yönelik Avrupa yerel yönetim şartı, özerlik gibi konularda altı doldurulmamış şeylerdi. CHP'nin sosyal devlete dönüşü öngören açıklamaları, AKP'nin kendi adına verdiğini normalde sosyal devletin verdiği şeye dönüştürmekti. CHP, ekonomik bakımdan *sosyal adaletçi* gibi görünse de öyle olmadığını biliyoruz. Mesela *Mısır'a giden sermayedalarımızı Güneydoğu'ya getirelim yatırım yapsınlar, burada istihdam yaratalım, vb.* gibi... Bu ne demektir biliyor musunuz? Mısır'da sigortasız çalıştırılan katmerli bir sömürü sistemini Kürtlerin yaşadığı bölgede devam ettirelim. İşte sosyal devlet anlayışları bu!

AKP, vesayet sistemine doğru giderken tek parti, bütün kurumları kendine bağlamış merkezi bir hükümet, deyim yerindeyse padişahlık sistemine benzeyen ama adı sözde ileri demokrasi olan bir sistem yaratıyor. TÜSİAD sermayesi yerine MÜSİAD'ı kendi sermayesini– ikame etmeye çalışıyor. Bütün bu dönüşüm buna hizmet ediyor. AKP tüm Türkiye'ye hakim olmak, yaşamayı, yürütmenin tek elini elinde tutmak, CHP ise giremediği bölgelerle tanışmak ve taş döşemek istiyor.

Seçimler ve Kürtler

BDP ağırlıklı Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun başından beri yapmaya çalıştığı iki yönlü bir şeydi: Birincisi, kimliğin daha çok vurgulanması. Türkiye'de Kürtler genel olarak kimliklerini daha çok ön plana çıkarırken çok önemli adımlar atmışlardır. Deyim yerindeyse büyük sıçrama yapmışlardır. İkincisi ise, hayır bu yetmez, Türkiye projesi de gerekir. Bu aynı zamanda demokratik özerklik projesinin Kürtlere özgü olmadığını Türkiye'yi de kapsamaması gerektiğini belirten bir durumdur. Son anda gerçekleşmesine rağmen Blok açısından ciddi başarılar, ciddi adımlar atıldı. Bu, işin olumlu yanındı. Özgürlük Bloku projesi, başından sonuna kadar tek tek halka anlatıldı. Özerklik –demokratik özerklik– aynı zamanda Türkiyeli olma, içerisinde emekçisi olan, ezileni olan, Kürdü olan muhalifler diyebileceğimiz bir projeydi. Başından sonuna kadar anlatıldı. Fakat

basında, medyada bunlar çok fazla ön plana çıkarılmadı, bilinçli olarak. Bütün medyadaki haberler MHP, CHP ve AKP çevresinde şekillendi.

Bu seçim süreci Kürtler açısından çok engelliydi, mayınlıydı, riskliydi. Fakat Blok zekice taktiklerle bunları aşmasını bildi. Halk yeni bir projeye oy verdi denilebilir.

Bu seçim sonuçları demokratik özerkliğin oylanması şeklinde ifade edilse de bence olay daha geniş kapsamlı. Olay şu: Türkiye'de Kürtler, kendi geleceklerini üzerlerine alabileceklerini, kendi kendilerini yönetebilecek bir mekanizmaya sahip olacaklarının cevabını vermişlerdir. Bence tüm Türkiye'nin geleceğinin projesidir. Geleceğin projesi ne demektir? İnsanların kardeşçe bir arada özgünlüklerini koruyarak, çok kültürlü, çok kimlikli bir temelde yeni bir Türkiye'nin, geleceğin Türkiye'sinin fotoğrafı çıktı ortaya. Bu, anlayana çok şeyler ifade ediyor.

Öte yandan Kürtler siyasi projelerini halka sundular. Halk bu projeyi kabul etti. Bu anlamda bakarsanız, Blok'a oy verenler sadece Blok'un kendisine değil, bileşenlerine de oy vermiş oluyor. Deyim yerindeyse, Blok'un temsil ettiği bir siyasete oy vermiş oluyor. Temsil ettiği zihniyetin ve siyasetin ön gördüğü çözümlere de oy veriyor. Bu öngörülen çözümlerin içinde, Öcalan'ın çözüm programı, KCK'nın çözüm programı, BDP'nin çözüm programı, Emek Partisi'nin çözüm programı vardır. Tek tek değilse bile, temsili düzeyde sosyalistlerin çözüm programı vardır. Bu çözüm programlarının sentezine oy verilmiştir.

Blok'a oy verenler, Kürtlere, ne hakkınız varsa sonuna kadar almakta haklısınız dedi. Öte yandan geleceğin alternatif bir odağsınız dedi. Alevinin, Kürdün, işçinin hakkını ancak siz koruyabilir, savunabilirsiniz dedi. Siz esas muhalefetsiniz ve çekim odağsınız, gelecekte –yüzdesi çok önemli değil – giderek emekçinin, sendikalarının, sendikasının,

köylünün, Kürdün, Türkün hakkını savunucusunuz dedi. Nitekim bunu bağımsız Turgut Öker'in adaylığında (İstanbul I. Bölge) gördük. Kazanamadı. Sırf Alevilik üzerinden, Kürtlük üzerinden olmaz. Tek tek –Turgut Öker adaylığını koyduğu için söylüyorum– meclise gitmesi bir şeyi ifade etmez. Ancak siz bir blok halinde omuz omuza verirseniz meclise gidersiniz. Alevinin hakkı, Kürdün hakkı, emekçinin hakkı tek tek bireylerden geçmez, tersine kolektif bir mantıkla ortak karar almakta geçer. Önemli mesajlardan biri de bu.

Blok'un misyon ve işlevi

Seçimde açıkladığı plan ve programı belli oranda yerine getirmesi ve uygulaması, bunu aktif bir muhalefetle yapması... Militan bir tarzda –sonuna kadar direnen, yaratıcı formüller bulan, meclisin aritmetiğini de birbirine karıştıracak, bir nevi alt üst edecek şekilde... Meclis'te ezberlerin bozulması, siyasetiyle, birikimiyle, ortak çalışmasıyla – diğer partileri birbiriyle tartıştıracak sıkıştıracak bir muhalefet... Süleyman Demirel çok güzel itiraf etmiştir. Demıştır ki, TİP bana Amerikan üslerinin Türkiye'deki konumu hakkında çok şey öğretmiştir. Böyle bir şey yani. AKP'nin *ben yaptım ettim* dayatmacı politikalarını bozmak, mümkün olduğu kadar demokrasiyi ilerletmek, AKP karşısında bir platform oluşturmak, daha çok da sokağı kullanmak, mücadeleyi meclise hapsedmemek... Tersine sokakla sürekli bağlantı halinde olan, sokağın sesini duyan tarz esastır. Mesela bir grev olduğunda, gidip bir ziyaret falan yapmak değil, sürekli onlarla birlikte olmak...

Sokakla desteklenmeyen, kitle eylemiyle desteklenmeyen hiçbir parlamento çabası ya da partisel bir çaba sonuç vermez. Kalıcı da olmaz, etkili de olmaz. Sürekli halkla düşünsel, eylemsel etkileşim içinde, hem onların sesini taşımak, hem de onlara bilgi vermek...

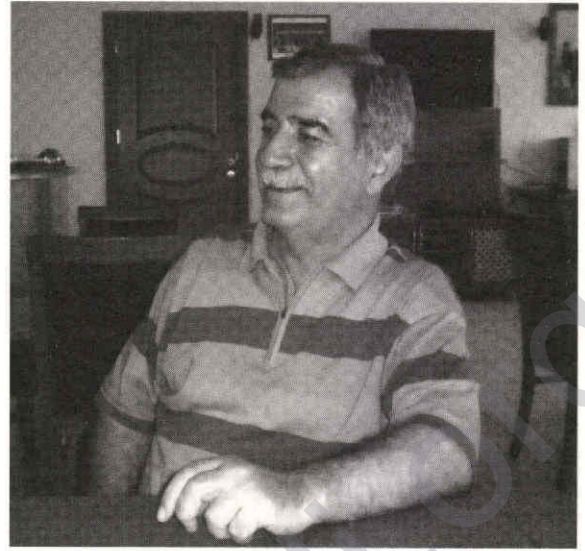
Bir perspektif olarak "çatı partisi" platformu öngörülüyorsa da, acele etmemek lazım. Şimdilik ortaklaşmalardan yana, birbirine alışma süreci şeklinde gerçekleştirilebilir. Gerçi geçmişte de yan yana duruşlar olmuştu, iyi, kötü imtihanlar da yaşandı. Ancak bu daha somut olduğu için adım adım gitmekte yarar var. Çatı partisi konusunda geçmişteki tartışmalar biraz daha soyut tartışmalardı. Hem halkın pratiğine yansımamış, hem de siyasetin üst düzeyine yansıtılmadı. Şimdi ufak tefek görüş ayrılıklarından yılmamak lazım. Çatı partisinden ziyade, Blok daha kapsayıcı gibi. Herkes kendi özerkliğini korumakla birlikte, ortak bir çalışma yapılabilir.

Ufak sorunlara takılmamak lazım

Bazı çevreler sırf *Kürtlüğü* ön plana çıkararak, sadece *Kürtler arası birliği* savunarak, *başkalarından bize fayda yok* türünden bir anlayışa sahip olabilir. Bu, şu aşamada Türkiye'deki Kürt ve Türk halklarının ve emekçilerinin menfaatine bir anlayış değildir. Öte taraftan, *Kürtlerden bir şey çıkmaz, onlar zaten rotasını çizmişler, biz esas sınıfsal mücadelesine bakalım* türündeki sol mücadeledeki kapanmacı anlayışın –özünde çok sol görünmekle birlikte aslında bir anlamda Kemalizmin etkilerini taşıyan bir anlayışın– olduğunu biliyoruz. Nitekim Blok'a katılmayan, hatta Blok'u baştan reddeden bir takım oluşumların iddialı seçim propagandası yapmalarına rağmen eski oylarını dahi alamamaları, o pratiğin de iyi olmadığını, başarılı olmadığını, bu fikirlerle bir yere varılamayacağını göstermesi açısından önemlidir.

Blok, bir anlamda, Türkiye'yi birlikte kuralım mesajıdır. Türkiyeyi yeniden inşa programıdır. Şimdiye kadar sol arka planda kalarak, kendine özgüveni olmayan bir yapı sergilemekteydi. Solun moral bulması açısından, biz de gerçekten varmışız özgüveninin kazanılması açısından çok önemlidir. Blok'la birlikte Levent Tüzel, Ertuğrul Kürkçü, Sırrı Süreyya Önder'in yetmiş milyona hitap eden medyalarda bir şekilde yer almaları, seçim sonrasında gazete başlıkları, (başlıkları onların atması önemli) sistem gazetelerinin bile mecliste üç tane sosyalist milletvekili demeleri... TiP'ten bu yana ilk defa sosyalistlerin oralarda bulunmaları da çok önemlidir.

Yine, Şerafettin Elçi'nin, Altan Tan'ın Blok'ta yer alması, Bayram Bozyel'in desteklemesi, Kürtlerin birliği yönünden, AKP'ye yem olmaması açısından önemli bir gelişmedir. Bileşenlerin ufak şeylere takılmaması lazım. Hatta günlük tartışmaların uzlaşma yoluyla çözülmesi gerekir. Birisi mesela dindar olabilir, islami temelde meseleyi ele alabilir. Birisi en solda yer alabilir. Levent Tüzel, Ertuğrul Kürkçü, daha farklı tarif edebilir. Belki laik bakış açıları aynı değildir. Kavram olarak Cumhuriyet'e bakışları aynı

olmayabilir. Bunlar ayrıntıdır. Bunlara takılmadan, esas projeye omuz vermeyi ana görev, başat görev olarak ele alalım.

Hatip Dicle kararı...

Hatip Dicle kararını sistemden bağımsız ele almak yanlıştır. Son dönemlerde moda oldu. Bunu Ergenekon yaptı, yapmadı. Ergenekon yaptı, AKP'nin hiçbir suçu yok demek yanlış. Bence sistemde aktör olanların bu işte rolü var. AKP'nin hükümet olarak, rakip anlayış olarak burada çok büyük bir vebali ve sorumluluğu olduğunu hatta belki maddi değil ama manevi olarak –maddisini ispatlayamam şu anda– bu kararın alınmasında etkili olduğunu düşünüyorum. AKP'yi bu sorumlulukta dışta tutmak doğru değildir. YSK hukuken böyle bir karar alma yetkisine sahip değildir. YSK, alınan kararları onaylar ve tespit eder. Yani tespitle yükümlüdür. Türkiye'de bütün kararlar siyasidir. Ama bu, daha dar anlamda politiktir. Dolayısıyla Türkiye'de bir kişiyi ya da kurumu bir gecede kahraman da ilan edebilirsiniz, idam da edebilirsiniz. Çünkü siyasidir alınan kararlar.

Burdan bakarsak, bu çatışma, Blok'un kazanımlarını budamayı, birbirine düşürmeyi, parçalamayı, mümkün olduğu kadar zayıf ve dayanıksız bırakmayı ve hatta meşru zeminin dışına taşırarak deyim yerindeyse kriminal bir suç organizasyonuna dönüştürmeyi ve esas olarak da yukarıda anlattığım bütün hayallerini gerçekleştirilmeme yönünde yan işlerle oyalatmayı hedefliyor. Bunu görmekte yarar var. DTK boykot yönünde tavsiye kararı aldı ve Blok adayları da kararı açıkladı. Boykot bir tutumdur ama bununla birlikte kamuoyu yaratmak, demokrasi açısından olaya bakıp halkın, aydınların, endikaların, derneklerin, demokratik kitle örgütlerinin, uluslararası kuruluşların desteğini almak ve sokaklara da yansıyan etkinlik ve eylemlerde bulunmak gerekir.

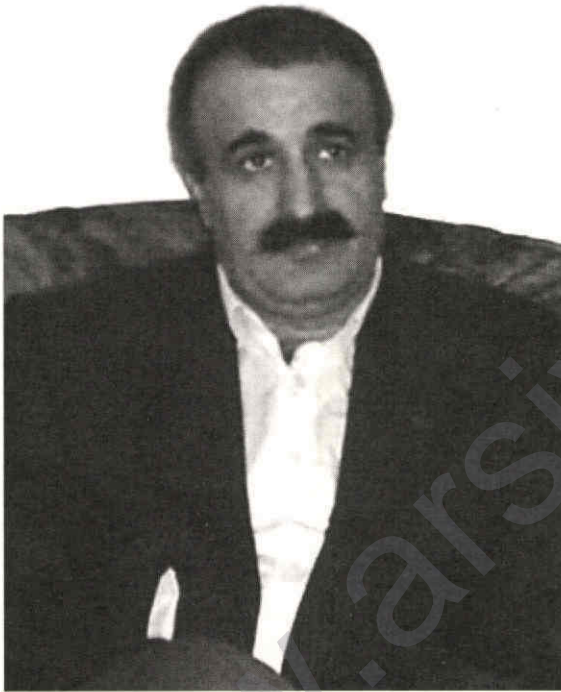
'JI BO MIN JIYANEKE BÊ NIVÎS, WEKÎ MIROVEKÎ BÊ RIH E'

SALÎHÊ KEVÎRBÎRÎ

Gava kitêba bi navê "Gardiyan" tê gotin, ew tê bîra me. Yek ji wan kurdan e ku serê xwe bi "Enfala Barzaniyan" re êşandiye. Bi berhema bi navê "Sino bû Efendî", jiyana pêkenînî û hicvî ya kurdan, bi navgîniya birayê xwe yê mezin pêşkêşî dêhn û bala kurdan kiriye. Li gorî bilêvkirina wî, ji Eşîra Abasî ya Dêrika Çiyayê Mazî ye û ji 'Taxa Heremiyân' mezin bûye. Mirovekî dilnizm, henûn û rûken e. Em behsa nivîskarê kurd Bûbê Eser dikin.

Li mala wî ya Stockholma Swêdê, li ber çay, qehwe û kulîçeyên xweş ên ku xanima wî Zuleyxanê çekiribûn, min pirsî, Bûbê Eser li ser jiyana xwe, kar û barên nivîskariyê û gelek mijarên din bi dilgermî bersivand.

Bi hêviya ku bi dilê we be, kerem bikin hûn û sohbeta bi Bûbê Eser re...

Emê vegerin ser rojên karesatî yên girtîgehê. Lê berî vê em hinek behsa te ya bi edebiyatê re bikin... Hevnasiya te û edebiyatê kengê û bi çi awayî destpê kir?

Hevnasiya min a edebiyatê bi xêra kurxalê min Seleh çêbû. (Qala nivîskar Salahattîn Bulut dike-S.K) Xwişka wî jina apê min bû. Ez li mala apê xwe dimam. Paşê Seleh jî hat li wir ma da ku li Mêrdînî lîseyê bixwîne. Em di odeyekê de diman. Li wir hem me baş hev nas kir, hem jî mala wî ava Seleh ez fêrî xwendina pirtûk û romanên kirim. Seleh bi temenê xwe ji min mezintir e.

(Di ber xwe re dibişire) Ez evîndarê keçeke ereb bûm. Lewma min zêdetir romanên li ser evîn û evîndariyê dixwendin. Paşê di sala dawî ya dibistana navîn

de, min dest bi nivîsandina pêkenîn û helbestên bi tirkî kir. Cara yekem di sala 1970'yî de pêkenîneke min di rojnameyê Stenbolê de hate weşandin. Ne şaş bim navê wê "Mavî Kirlangiç" bû. Dema ku min dît, nivîsa min di rojnameyê de çap bûye, hema nemabû ku ez bifriyama. Xirecira min a bi edebiyatê re, heta sala dawî ya lîseyê berdewam kir. Tevahiya xebatên min ên wê demê, ji serî heta binî bi tirkî bûn. Paşê min jî wekî gelek xortên kurdan dest bi siyasetê kir. Êdî wext ji edebiyatê re nema û min dev jê berda. Çi helbest, çi pêkenînen min ên ku bi tirkî bûn, min avêtin.

Ji ber xebatên siyasî di sala 1980'yî de ez li Diyarbekirê hatim girtin û nêzîkî 3 salan li devera bi navê "5 No'lu" (numareya 5'an) de girtî mam. Piştî ku ji girtîgehê derketim û reviyam hatim Swêdê, min ji nû ve dest avêt edebiyatê. Vê carê min bi tenê xwe li kurdî sor kir! Min soz da ku ezê êdî nema bi tirkî binivîsim. Ez li ser soza xwe mam. Heta sax bim, bila nivîsandina bi tirkî li min haram be...

Girtîgeh û edebiyat... Rojên li Girtîgeha Diyarbekirê bandoreke çawa li hibir û pênuşa cenabê te kiriye?

Hewce nake ku ez bibêjim rojên girtîgehê çiqas zor û zehmet bûn. Li wir tenê lêdan û îşkence hebû. Hema bibêje, xwarin nedidan me û av jî pir kêmbû. Tenê ji bo em nemirin av bi devê me dibû. Di rewşeke wiha de, mirov çawa edebiyatê bîne bîra xwe? Heta di girtîgehê de bûm, tu bandora edebiyatê li ser min çênebû. Her wekî min berî niha got, piştî ku ji girtîgehê derketim, min dest avêt kaxez û pênuşê...

Siheta te xweş! Gavek berê te behsa nivîsa xwe ya di "Mavî Kirlangiçê" de kir û kêfxweşiya xwe anî ziman. Ez heman pirsê jî bo kurdî bikim. Gelo tê bîra te, yekem car gava te nivîseke xwe ya bi kurdî bi awayeke çapbûyî dît, hest û ramaneke çawa xwe li te rapêça? Ew nivîsa te li ser çi bû, kengê û li ku derê çap bû?

Çawa nayê bîra min malava! Nivîsa min a yekem, li ser siyasetê û bi kurdî bû. Di sala 1993'yan de, di rojnameya Azadî hejmara 49'an de çap bûbû. Nivîs bi vî navî bû: "Îro pêwîstiya me bi çi heye?" Merema min ji nivîsê ew bû ku rêxistinên me yekîtiya xwe pêk bînin û bibin hêzeke xurt. Serpêhatiya min û nivîsandina kurdî/kurmançî bi vî awayî dest pê kir birayê Salih...

Niha hate bîra min. Berî wê, dema min di sala 1986'an de wekî karkerek li Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê kar dikir, min di kovara federasyonê ya bi navê "Berbang" de hin têbiniyên xwe yên li ser Girtîgeha Diyarbekirê bi kurdî weşandibûn. Bi gotineke din, xebatên min ên bi tirkî ne tê de, dikarim bibêjim ku min di sala 1986'an de dest bi nivîsandinê kiriyê û hê jî berdewam dikim...

Ez ji vê pîrsê zêde hez dikim, ji te jî bipîrsim; Nivîs û nivîsandin ji bo te tê çi wateyê? Heke ji te re bibêjin; 'nema binivîse!', wê helwesta te bi çi rengî be?

Birako, ez karê nivîsandinê li ser xwe wekî ferz dibînim. Ferzeke ji bo ax, war û însanên xwe. Ji ber vê yekê, ji dêvla ku camêrek an canejinek ji min re bibêje; "Nema binivîse", bila hema min bikuje çêtir e. Ji bo min jiyaneke bê nivîs, wekî mirovekî bê rih e. Ji ber vê yekê, helwesta min a li dijî gotineke wiha, bawer im wê dijwar be.

Em bîna ser berhemên te... Helbet hemû berhem ji bo şair, nivîskar, hunermend û şanogeran mîna zarokên wan in. Ji bo Bûbê Eser berhemên 'delalên ber dilan' kîjan in?

Wekî cenabê te jî got her berhemek ji bo xwendiyê xwe, wekî zarokeke wî/ê ye. Ji bo min jî wiha ye. Hemû berhemên min li ber dilê min wekî hev in. Berhemên min zarokên min in! Ma bavek dikare ferq û meyliyê bixe nav zarokên xwe? Na! Lê bavek dikare ji yekî/ê ji wan zêdetir hez bike. Hez kirî û 'delalê ber dilê min' jî, berhema min a yekem 'Gardiyan' e ku li ser Zindana Diyarbekirê ye.

Berhemeke min a din jî şanoya min a li ser jiyana malbatên ku kesên wan hatine enfal kirin bixwe ye û navê wê 'Dîroka Rûreş' e. Di wê berhemê de berxwe dan û serhildana malbatên enfalkirî heye. Zor û zehmetiyên jinên kurd ên ku mîr û zarokên wan ji hêla Sedam ve hatine enfalkirin heye. Di wê de êş û azarên ku jinan dîtine û kişandine hene. Ev berhem her dem ji bo min gelek qedirbilind in.

Bûbê Eser di jiyana xwe ya entelektuelî û xwendinê de, ji kurdan û ji biyaniyan berhemên bi çi rengî dixwîne? Kitêba dawî ku xwendiyê kîjan e?

Ev pîrseke xweş e ku gelek caran pêrgî wê tîm. Carekê biraderekî heman pîrs ji min kir, zanî bersiva min çi bû?..

Çi?

"Ez naxwînim lê bes dinivîsim!" Bawer bike rastiya vê yekê heye. Em kurd gelekî kêr dixwînim. Ez bixwe bêhtir romanên kurdî dixwînim, çi wergêr çi jî yên din. Ez naxwazim navê pirtûka ku min herî dawî xwendiyê bibêjim. Ji ber ku ewê bibe reklama berhemê û nivîskarê wê. Gava navê wê bibêjim, heye ku nivîskarên din dilê xwe bigirin. Ji xwe em li ser hemanên piştê ne, zû ji hev dixeyidin! Lê hema bibêje, çi berhemên kurdî derdikevin ez dixwînim.

Bi awayeke giştî gava tu nirxandina edeb ango wêjeya kurdî dikî, bergeh û asoyeke çawa derdikeve pêşiya te?

Bergeheke geşbîn û xweşbîn derdikeve pêşiya min. Edebebiyat ango wêjeya kurdî îro serê me berz dike. Gelo kêmasî û alozî tune ne? Helbet hene. Bi ya min ev karê rexnegiran e, divê ew behsa vê asoyê bikin.

Bi qasî min ji sohbet û rûniştinên me fêhm kir, birayê te Sîno ji bo birc û seraya nivîsandina te dergeheke qerase ye. Ji kerema xwe hinek behsa wî ji me re bike. Sîno kesayetiyeke çawa ye, li ku dijî, çi dike? Çi bû sedem ku berhema 'Sîno bû efendî' derkeve?

Gava min "Sîno bû Efendî" weşand, gelek nas û dostan êdî bi vî navî gazî min dikirin. Berhemê bandoreke baş li xwendevanan kiribû. Ew berhemeke mîzahî ango pêkenîni ye.

Sîno birayê min ê mezin e. Wî bi tenê salekê dibistan xwendiyê, jê û pêve kar kiriyê. Mirovekî têgihiştî û henekçî ye. Merema dilê xwe bi henekan rave û eşkere dike. Bawer bike hema bibêje ew beşek ji "Melayê Meşhûr" e. Min nexwest henek û gotinên wî badilhewa herin. Min bi saya birayên xwe yên din, gotin û henekên Sîno kir pirtûk û diyarî wî kir.

Ew li jiyana ye û henekên wî her berdewam in. Malnişîn ango teqawit bûye û li Diyarbekirê dijî. Bi tîra xwe neviyên wî hene. Heke rojek riya xwendevanên wê gotûbêjê bi Diyarbekirê ket, bila pîrsa Sîno bikin! Bawer bike wê poşman nebin...

Nivîskarê ku Şanoya "Enfala Barzaniyan" binivîse û vê gavê jî hewla nivîsandina "Romana Mala Barzaniyan" dike, di civatekê de pêrgî wê gotinê hatiye; "Te li ser Enfalê nivîsand, lê te bi qasî salekê malbata xwe enfal kir!" Sedem jî, ji ber vê xebatê bi mehan tu ji malbata xwe ya li Swêdê dûr mayî... Ji kerema xwe hinek behsa wan rojan bike... Di wê serdemê de, çi baş çi jî xerab, bawer im kêr tişt nehatine serê te, ez ne şaş im ne wisa?

Wey mala te ava Salihê bira! Te ji bîr nekir û ev pîrs ji min kir. Min bi daxwaza dilê xwe dest avêt karê Enfalê. Ji ber ku heta wê demê tu kesî li ser vê babetê nekiribû. Min xwest herim devera Enfal

lê qewimiye û bi malbatên Enfal bûye para wan re bipeyivim, bibim hevkeserê derd û kulên wan û ragihînim raya giştî. Min xwest vê merema xwe bi şano û roman pêk bînim.

Min jin û zarokên xwe li Swêdê bi tenê hiştin û di sala 2007'an de berê xwe da Kurdistana Azad. Li devera Barzan û bajarokê Bilê bi cih û war bûm. Li wir min dest bi xebata malbatên enfalkirî kir. Li ser gorên Mele Mistefa Barzanî û Îdrîs Barzanî min sond xwar ku heta ji min bê ezê bi pênuşa xwe êş û azerên hatine serê gelê me, binivîsim.

Min rojê serdana sê malbatên enfalkirî dikir. Min ev kar bi qasî heft mehan domand. Di wan heft mehan de ez bi wan re dikeniyam, bi wan re digiriyam. Ez bûbûm yek ji wan. Bi vî awayî min serdana gelek malbatan kir. Şanoya bi navê "Dîroka Rûreş", bi vî awayî ronahî dît. Kitêb di 25 saliya Enfalê ango di sala 2008'an de hate weşandin.

Lê romana li ser Enfalê?

Niha li ser romana "Barzan Digirî" kar dikim... Bi destûra te be, dixwazim behsa wê meseleya ku te di pirsra xwe de anî ziman bikim...

Helbet, kerem bike!

Rojekê ez li bajarokê Bilê mêvanê malbatekê bûm. Gelek kesên din jî li me qesidibûn. Serê te neêşînim, rihspiyê malê ez bi mêvanan dam nasandî û got: "Ev mamoste Bûbê ye, ji bakurê Kurdistanê ye û li Swêdê dijî. Hatiye vir û li ser malbatên enfalkirî dixebite." Gava ku xwediyê malê wiha got, di navbera min û jineke navsere ya mêvan de ev gotinên hanê derbas bûn:

- Kurê min tu zewicî gelo?
- Belê dayê!
- Te jin û zarok hene?
- Belê du kur û du keçên min hene.
- Ê kurê min te ew Enfal kirine û hatî vê derê bi derdê me ve mijûl î...

Sihetxweş! Gelo roj hene ku tu di xewna xwe de li Dêrika Çiyayê Mazî dibî mêvanê civat û caqiyên giran?

Belê çawa? Helbet hene! Ev tê serê her kesên ku ji welatê xwe, ji gund û bajarê xwe dûr ketiye û terkiserê dinyayê bûye. Ez gelek caran merema dilê xwe bi xewnên wiha tînim cih. Helbet roj hebûne ku di xewnên xwe de li welatê xwe bi awayeke azadane geriyame. Lê bêtir ez wê li Zindana Diyarbekirê dibînim. An bi lêdana qerdiyanan ji xewê şiyar dikim. An jî di nav destên polîsan de ji xewê vediciniqim.

Ezbenî ev demek e dirêj e ku tu li Stockholma Swêdê dijî. Rojekî te li vî welatî çawa derbas dibe?

Ez ji sala 1984'an û virde li vî welatê xweş, paqij û rehet dijîm! Ev wiha tê xuyakirin lê wekî ku kurd dibêjin: "Dengê defê jî dûr ve xweş tê". Ê min û gelekên din jî wiha ye. Bawer bike her tiştêkî vî welatî xweş e. Lê ne ji bo me. Camêran ji bo xwe her tiştî, ango rehetî, demokrasî, ji bo mirovên xwe û însanetiye çî hebe kirine û hê jî dikin. Lê li welatekî wiha kesên wekî min hene ku tim xemgîn in û ne rehet in. Ji roja ku hatime vir û heta niha di bernamêya min de vegera welat heye. Lê nabe ha...

Rojên min li gorî îmkanan vî welatî baş derbas dibin. Gelek tiştên vî welatî yê baş hene ku em jî jê sûtê werdigirin. Vî welatî derfet da ku em kurd li vir bûn nivîskar, dewlemend, siyasetmeder û ketin nav partiyên wan. Li vir heta ji min tê ez dixwînim û diniwisim. Hema bibêje jiyana min a rojane ev e...

Tu xweziya xwe bi çî tîni?

Ez xweziya xwe bi kesên rast ku berjewendiya gelê xwe di ser berjewendiya xwe re digirin tînim...

Di jiyana te de tiştêkî ku tu dibêjî: "Xwezî nehata serê min/Xwezî min ew kar nekira" heye gelo?

(*Hinek dihizire, paşê berdewam dike*) Dema hevalêkî xwe, dilsozekî xwe diêşînim, paşê poşman dibim û dibêjim; 'xwezî min ev nekiral' Ji ber ku mirov hêja ne, delal in. Êşandina wan ji bo min cihê dax û poşmaniyê ye. Lê mixabin mirov bixwaze nexwazê carcaran tiştên wiha diqewimin...

Ji bo demên pêş plan û projeyên ku cenabê te dixwaze bike çî ne?

Ez her plan û projeyên xwe li ser bingeha nivîsandinê diafirînim. Lewma jî bi têra xwe tişt di destên min de hene, divê wan biqedînim. Xebata ku niha dilezînim romana Enfalê ye. Dixwazim biqedînim lê ne di destê min de ye. Her wiha gelek xebatên min ên din jî hene ku ezê di demên pêş de pêşkêşî hezkiriyên xwe bikim. ✨

oYun a t 1

Cuma Boynukara

cboymukara@mynet.com

(Uzman gezinmekte, Adam ise biraz daha bitkin görünmektedir.)

Uzman: Düşündün mü?

Adam: Neyi düşünecektim?

Uzman: Pişman olup olmadığını. (Rütbeli girer.)

Adam: Ben kendi tercihimin sonucu buradayım. Pişmanlık bunun neresinde?

Rütbeli: Senin yaşındakilerin tercihleri, ne kadar doğru olabilir? Daha farkında bile değilsin. Daha hayatın nimetlerinden yararlanmamışsın bile... Evlendin mi? Yok. Çocuk sevgisi nedir bilir misin? Yok.

Adam: Benim adıma ne kadar rahat konuşuyorsunuz.

Rütbeli: Mesleğini rahat rahat sürdürmek ilerletmek varken... Sıhhiyecinin dediğine göre bayağı da iyymişsin! Buralarda kendini çürütmek doğru mu?

Adam: Ben mesleğimi sürdürmem gerektiği yer deyim...

Rütbeli: Bırak bu idealistliği... Şimdi tutuklusun sonunun ne olacağı belli bile değil. Belki yirmi yıl yersin, belki de ömür boyu içerde kalırsın. Değer mi? Elbette ki değil. Bir düşün... Af çıktığını düşün... Af çıksa bile, kör bir kurşuna... Nerden geldiği belli olmayan...

Adam: Belli belli... Bura da yaşayanların, nasıl ölüye döndürdüklerinin belli olduğu kadar. Onlara hizmet etmek için, can feda etmenin ne önemi olabilir... Hiçbir önemi.

Rütbeli: Hepsi boş... Hayal bunlar... Sana yedirirler mi sanıyorsun? Devlet güçlüdür, büyüktür. Kolay mı? Aklını başına topla... (Gezinirken sigara yakar...) İster misin?

Adam: Teşekkür ederim. (Uzman çıkar.) Bazı şeyleri neden anlamak istemiyorsunuz?

Biraz da meseleye bizim açımızdan baksanız. Kendini hep tek taraflı donatmışsın... Biraz kendini benim yerime koy... O zaman beni daha iyi anlayacaksın.

Rütbeli: Bak Serdar seni sevdim. Üstelik çok gençsin, hayata bir yerden başlamak için geç kalmış sayılmazsın. Devlet büyüktür, bağışlayıcıdır. Sığın devletine, aman dile. Gerisi bizim işimiz...

Adam: Komutan, inan bana çok rahatım. Artık bir şeyden eminim, çoğaldığımızdan. Bunda da, çoğalmamızda sizlerin payı çok büyük... Hem de çok. Burayı sevseydiniz... Burada yaşayanlara daha insan davransaydınız. Sevseydiniz daha insani davranırdınız. Eziyet edilmezdi...

Rütbeli: Ne eziyeti? Adam gelip seni öldürecek, köyünü yakacak. Seni dağa kaldırarak. Ondan sonra da bunlara karımayacaksın öyle mi? Bölgeye yapılan yatırımın farkında mısın?

Değilsin. Sanıyorsun diğer bölgeler güllük gülistanlık...

Adam: Uygulamaların bu bölgeye özel olduğunu, hiçte insani olmadığını ikimiz de biliyoruz. Başımıza getirmediğimiz felaket bırakmadılar. Bu toprakların bize verdiklerini geri verseydik, böyle mi olurdu? Tabii ki olmazdı...

Rütbeli: Ne verdi? Huzursuzluktan başka... Acı verdi... Kan verdi. Kin verdi...

Adam: Ne alaka? Daha ne vermesini bekleyelim... Vermedik neyi kaldı. Işık verdi,

Tarlasındakini verdi, ekmeğini verdi. Her şey verdi... Ne vermedi ki?

Rütbeli: (Tartar gibi.) Serdar, içinizde başka uyruklular da var mı?

Adam: Bu davaya kim inanırsa, o var...

Rütbeli: (Not almaktadır.) Bak Serdar. Ortada bir ihmalkârlık olduğunu düşünüyorsun...

Ancak, bu şimdi olan bir şey değil, geçmişten, atalarımızdan gelen bir eksiklik. Bunu yanlışlığına masum insanlara yüklemek yersiz bir düşünce değil mi?

Adam: Ama sonuçta hala o yanlış sürdürülüyor, zararın neresinden dönülse kardır denilmiyor.

Rütbeli: Hep eksiklerden bahsediyoruz... Yapılan doğru hiçbir şey yok mu?

Adam: Doğru ne yapıldı ki?

Rütbeli: İnan bir ayrım, bir eksiklik yok. Senin de benim gibi düşündüğünü biliyorum. Bir ayrım söz konusu olsa, sen eğitim görebilir miydin? Tabii ki göremezdin. Örneğin sen. Sen okula giderken, 'Arkadaş sen oralısın okuyamazsın', dediler mi? Demediler.

Adam: Bu söylemler iflas etti, iflas ettiği için buradayız ya. Bu söylediklerin hiçbir şeyin

Halil İncesu

Çözümü değil. İnsanlar kendi hayatlarını tayin edebilmeli. Bir başkasının tayin ettiği hayatla yaşamamalı.

Rütbeli: Çay içer misin?

Adam: İçerim...

Rütbeli: Şartlar farklı olsaydı sen bana çay içerir miydin?

Adam: Esir muamelesi görürdün, yargılanıp serbest bırakıla adamlarınıza sorsan, nasıl davrandığımız hakkında daha iyi bilgin olurdu.

Rütbeli: (5.Rütbesize) Bize çay getir. (5.Rütbesiz çıkar.) Peki, Serdar ailen nerede?

Adam: Ailem bu civarda oturuyor.

Rütbeli: Merak etmiyor musun, hiç özlemiyor musun?

Adam: Elbette özlüyorum... Ama öyle sandığın gibi, sabırsızca bir özlem yok.

Rütbeli: (Gezinererek, telsizle uğraşan rütbesize.) Ne oldu, hala bir haber yok mu?

3.Rütbesiz: Çatıya çıkıp antene tekrar bakacağım komutanım...

Rütbeli: Tamam.

3.Rütbesiz: Emredersiniz komutanım. (Çıkar.)

Adam: Sizde doğaya esir düştünüz.

Rütbeli: Biraz öyle sayılır. Allahın cezası arka-daşların saldırımasaydı bunların hiçbiri başımıza gelmeyecekti. Şimdi sen de karargâhta olurdun. Bir bakıma şanslısın, oradakiler benim gibi vicdanlı olmayabilirler.

Adam: Ne fark eder, ha şimdi olmuş ha üç beş gün sonra olmuş.

Rütbeli: Pişmanlık duyacaksın, ama iş işten geç-

miş olacak. Karakola saldırma eyleminden haberin var mıydı?

Adam: Niye sordun? Merakından mı? Elbette değil, bilgim yok. Duruma bakılırsa, iyi atlatmışsınız.

Rütbeli: Nasıl yani?

Adam: Bir yaralıyla kurtulmuşsunuz.

Rütbeli: Saldırganları tanıyor musun?

Adam: Herkes birbirini tanır.

Rütbeli: Bunlar mağaralarda mı kalıyor, yoksa civar köylerde mi?

Adam: Komutan nerden bileyim, her birlik kendi başının çaresine bakar. (Rütbelinin pencereden bakıp sigara sigarasını nefeslediğini seyrederek.) Kar yağışını seyretmek insanı hüzünlendirir. Ben kar yağışını seyrederken hep çocukluğumu hatırlarım, kardan adam yaptığımı. Sonra doğan güneşin altında, kardan adamın eriyip gitmesini. İşte böyle.

Rütbeli: Şimdi ne yapmak gerekirdi biliyor musun? İnsanı sevgiliyle elele taneleyen karın altında yürümesi, sonsuza dek... Kaygısız... Kavgasız... Öylece yürüme... Sonra içmek

Adam: 'Sonra içmek', yine içmek. O havayı solutmak, farklı bir duygu. Pencereden bakabilir miyim?

Rütbeli: Tabii ki bakabilirsin. (Birlikte pencereden bakarlar.) Biliyor musun ben evliydim?

Adam: Ben de.

Rütbeli: Eşimi trafik kazasında kaybettim. Hiç bu kadar hüzünlennememiştim. (Sigarasını tazeler.) Bir oğlum var.

Adam: İyi ya ne güzel.

Rütbeli: Bir gün oğluma kardan adam yaptım, Allah kahretmesin ertesi gün hava güneşli olmaz mı,

kardan adam eridi. Oğlum doya doya oynayamadı bile.

Adam: Kimi mutluluklar kardan adam gibidir. Eriyip gidiyor. Aslında göreceli bir şey, tarifsiz...

Rütbeli: Oğlum okuyor... Eşimin ölümünden sonra bir daha evlenmedim. Aslında sevebileceğim insanlar çıktı karşıma. Ama oğlumun üzülebileceğini düşündüm... Dahası

eşimin anısını düşündüm. Evliliği düşünmedim.

Adam: Ben de eşimi kaybettim komutan...

Rütbeli: Benzer yönlerimiz varmış.

Adam: Çatışmada. Çocuğumuz yoktu, çocuğumuzun olmasını yarına bırakmak istiyorduk. Ama o erken ayrıldı aramızdan, pusuya düşürüldü.

Rütbeli: Son söylediğini anlamadım.

Adam: Artık çocuklar kardan adam yapabilecekler. Sevgililer de yürüyebilecekler. O beni çok severdi, dahası hayatı çok severdi...

Rütbeli: Sanki benim eşim sevmiyor muydu?

3.Rütbesiz: (Girer.) Komutanım?

Rütbeli: Evet...

3.Rütbesiz: Anten kırılmıştı komutanım, onardık. Sanırım iş görür.

Rütbeli: Bir an önce bağlantı kur.

3.Rütbesiz: Emredersiniz komutanım.

Rütbeli: (Gezinerek.) Bu kadar yaptıklarınızdan elinize ne geçti?

Adam: Sizin elinize ne geçti?

Rütbeli: Biz vatani koruyoruz.

Adam: Biz de vatani koruyoruz.

Rütbeli: Boş hayal.

Adam: İnanın komutan...

3.Rütbesiz: Komutanım bir dinler misiniz...

Rütbeli: (Telsizin başında...) Bu da nesi? Bir saldırı emri... Bizim karakola, evet evet...

Ama yok. Sesler seçilmiyor. Allah kahretsin şimdi ne olacak? Uzmanı çağırın...(3.Rütbesiz çıkar.)

Adam: Bir şey yapmanız gerekmiyor komutan? Ayrıca ne yapılabilir...

Rütbeli: Kapa çenenizi. Kesildi sesler. (Uzman girer.)

Uzman: Beni emretmişsiniz komutanım.

Rütbeli: Karakola saldırı haberi aldık telsizden...

Uzman: Allahın belaları, gelin gelin de gününüzü göstereyim...

Rütbeli: Nöbetçileri artırın, koruculara haber verin...

Uzman: Emredersiniz komutanım...

Rütbeli: (Adam'a.) Sevinmene gerek yok. Hepsinin kökünü kazıyacağız.

Adam: Ölümlere sevinilmez komutan...

Rütbeli: (Adam'ı imleyerek.) Bunu sıkıca bağlayın. (Bu esnada Adam Rütbeli'yi esir alabilecek durumdadır. Bu belirginleşmelidir.)

Adam: Komutan...

Uzman: Konuşma lan. (Gergin bekleyiş sürer. Uzman çıkmış. Rütbeli gezinmekte, sessizlik vardır.)

RÊWÎ

Rêwiyên dilşikestî

Li diyarên bêxwedî belav dibin

Hin ji wan bi hêvî

Hin ji wan hêvî di dil de sêwî

Diyarên bêxwedî

Bêxwedî dihêle

Rêwiyên dil şikestî

Xewnên wan

Xewnên ziktêriyê

Xewnên ji keskesoran avis

Berdiavêjin.....

Rêwiyên dilşikestî

Bê hêvî

Bê mal

Bê war

Û

Li ser milan

Bi çiwalek bar

Polipoşman

Vedigerin Gorên şilfûtazî

Di bêrîkên wan de

Hêviyên qurmiçî

Baweriyên derizî

Û

Xewnên beravêtî...

Misto Tasîn

OPERASYONLAR YOLLARI 'İZLER'!

NEVZAT ONARAN

Yollar ve sokaklar, insanların sadece bir yere gitmesinin güzergâhı değildir; devlet açısından hep birçok önceliği olmuştur. Bugünün Paris'inin geniş caddelerinin olması nedeni, askeridir. 1871 Paris Ayaklanması'na ve Paris Komünü iktidarı dönemine giden süreçte, dar Paris sokaklarında komünistlerin direnmesine karşı, Fransız burjuvazisi çareyi cadde ve sokakları alabildiğine genişletmekte buldu. Bu plan, şehirlerin yeniden yapılanmasının ana kaidesi olarak hep dikkate alındı.

Ama 1871 sonrasının planına göre yapılan bu geniş sokak ve caddeler, bir asır sonrasında 1968 Paris gençlik ayaklanmasında yine 'dar' geldi.

Toplumsal mücadele böyledir işte!..

Bir asır öncesinin geniş olanı, dar gelir...

Devlet gücünü elinde tutmanın hiçbir icraatının arka planında 'güvenlik' saikinin olmadığı iddia edilemez; zaten devlet de bunun için vardır. Ulaşım politikaları açısından güvenlik gerekçesinin ikizi de, pazar bütünlüğünün sağlanmasıdır.

Nuray Mert'in yolların yapımında 'güvenlik' gerekçesinin dikkate alındığına yönelik düşüncesi-ne, AKP lideri Recep Tayyip'ten yine bildik bir 'posta' tavrı geldi; hem Mert'i hedef gösterdi hem de Mert'e hakaret etti. AKP liderinin böyle bir tavrı almasının gerekçesi, Nuray Mert'in yalan söylediği üzerineydi.

Erdoğan'ın kendisi, 12 Eylül öncesi MSP'nin gençlik örgütü Akıncılar içinde yer aldığı dönemde ve sonrasında bu türden bilgilenmeye gitmemesi mümkündür; çünkü faşizm soslu muhafazakarlar, hep resmi ideolojinin koltuk deyneği olmuştur. Kimi aklievellerin yorumlarının tek notası '*ne yapsa yeridir*' güzellemesi olup, anlatımlarında, Erdoğan'ın seçim meydanlarında insanlara hakaret etmesine, rakibi Dersimli Kılıçdaroğlu'nun Alevi olduğunu söyleyerek meydanlardan 'yuh' çekilmesini dinlemesine, KCK ve askeri operasyonlarla Kürt sorununu çözdüğünü iddia etmesine, 'Roman Açılım(amas)ında' 'Parasız Eğitim' diye pankart açan iki gencin bir buçuk yıldır hapiste tutulmasına, çevreyi korumak için 'Anadolu Yürüyüşü' yapanların polis tarafından Ankara'ya sokulmamasına ve Hopa'da Metin Lokumcu'nun öldürülmesine değinmelerini beklemek de saflik olur. Çünkü bunlar 'tatlı su' liberalleridir...

Askeri operasyonlar ve yolların birlikteliğinin yazılı tarihi hayli eskidir. Osmanlı sonrasında Erzurum Kongresiyle temeli atılan Türk ve Kürt ittifakının bir anlamda ortaklık metni olan 1921 Anayasası'nın demokratik özü, Cumhuriyet ilanı için yapılan değişiklikle 'rafa kaldırılır.' Ve devamında, Kürtlere yönelik bugünün politikasının ana planı 'Şark İslahat Planı' ile devreye sokulur. Mehmet Bayrak'ın

'Kürtlere Vurulan Kelepçe Şark Islahat Planı' (Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2009) kitabı, bu konuda çok önemli bir çalışmadır.

8 Eylül 1925 tarih ve 2536 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, İçişleri Bakanı Cemil (Uybadin), Adalet Bakanı Mahmut Esat (Bozkurt), Çankırı Mebusu (sonra Meclis Başkanı) Mustafa Abdülhalik (Renda) ve Genelkurmay İkinci Başkanı Kazım'ın (Orbay) katılımıyla Şark Islahat Encümeni oluşturulur. Encümen, 24 Eylül 1925 tarihli Şark Islahat Planını hazırlar.

'Özel stratejik yollar'dan barajlara...

Planın ana dokümanı, Ermeni soykırımı sırasında Bitlis Valisi olan eski İttihatçı Mustafa Abdülhalik'in (Renda), 'Şeyh Said İsyanı' sonrasında şarkta pek çok vilayet ve kazada yaptığı gezi sonrasında kaleme aldığı 14 Eylül 1925 tarihli raporudur.

Şark Islahat Planı'nda yapılacaklar, yargılama, Ermenilerden kalan malların kiralanması ve dağıtımına, Kürtlerin ve Dersimlilerin (16'ncı maddede ifade aynen böyle, Dersimliler) garba ve Lazların ise şarka sürülmesine, Balkanlardan gelen muhacirlerin şarka iskan edilmesine, mevcut nüfus ile arazi sayımı ve yazımı yapılmasına, Kürtçe konuşanların cezalandırılmasına, yatılı kız okullarına kadar 28 madde halinde sıralanır.

Bu planın 19'uncu maddesi aynen şöyledir:

"Bu muntıkadaki bilûmum yolların inşaat programı Müfettiş-i Umumilik tarafından tanzim edilir. Evveleminde idare-i umumiye ve hususiyeden olup mühim sevkülceysi (askeri birliklerin hazır bulunması gereken yerleri kararlaştırıp bu birlikleri oralara sevk etme işi ve işi araştıran strateji, yani askeri sevkiyata uygun) yolları inşa edilmelidir."

Ne diyor 19'uncu madde:

1- Müfettişlik Umumilik, bölgedeki bütün yolların planını yapacak. Nitekim 1936 sonrasında Dersim'de bu planları Dersim Umumi Müfettişi General Alpdoğan yaptırmıştır.

2- Öncelikle askeri birlikler için 'özel stratejik yollar' inşa edilecektir. Ne geçmişte General Alpdoğan ne de bugünün Munzur baraj planını çizdiren AKP lideri Erdoğan 'özel stratejik yolları', Dersimli'nin bahçesindeki domatesi veya tarlasındaki buğdayı ya da hastasını taşımak için yaptırdığına inanmamızın beklemesi gerçekten ayıptır.

Dersim'in taşı ve toprağı, 1938 kırımının ve sonrasında, insansızlaştırılmasının ve börtü böceğinin yok edilmesinin bizzat hem tanığı hem şahididir...

Tunceli değil 'Tunçeli'dir

Dersim'le ilgili kitap veya makale okuduğumda vilayetin resmi adının ne olduğuna dikkat edilmemesini anlamak mümkün değildir. Önemli bilgilere ulaşmış değerlendiren ve Dersim'de olanları kırım olarak

nitelendiren pek çok değerli yazarın ve Dersimli'nin, vilayetin resmi adında titizlik göstermemesini kabul edemiyorum.

Çünkü, birçok komisyondan *Munzur vilayeti* olarak geçen tasarısı, 20 Aralık 1935'te Bütçe Encümeni'nde Dersim'de yapılacak olanların yani "devletin *Tunç Eli'nin halkın başına ineceğinin*" operasyonun ifadesi olarak vilayetin adı Meclis'e 'Tunçeli' olarak sunulur ve öyle de yasaladır. Bununla ilgili Meclis zabıtlarında bir dil birliği yok, "Tunceli veya Tunçeli" kelimeleri vardır. Umumi Müfettişlerin 1936'daki toplantısının zabıtlarında da, bu iki kelime birlikte kullanılmaktadır (*Umumi Müfettişler Toplantı Tutanaqları-1936*, Yayın hazırlayan: M. Bülent Varlık, Dipnot Yayınları, Ankara-2010).

Nitekim Tarih Vakfı'nın yeni çıkardığı *Necmeddin Sahir Silan Arşivi* kitabının ikinci kitabındaki, TC Jandarma Genel Komutanlığı'nın 1939'da hazırladığı 'Dersim Destanı' kitabında da başlığı 'Tunçeli Destanı' olan üç tane dörtlükler yer alıyor (sf. 295-301).

Dörtlüklerin içinde ise Dersim de Tunceli de geçiyor. Bunun üzerine Tarih Vakfı'ndan bilgi aldım, tıpkı basım yapılmış, yani sayfalar olduğu gibi taranmış; anladım ki, kitapta yanlış yazım yok...

Ama, Ankara'nın resmi ağzı olan Resmi Gazete ve kanunlarla yönetmenliklerin yani resmi tüm kaidelerin yayımlandığı Düstur'da dil birliği vardır ve vilayetin adı:

Tunçeli'dir..

1- 25 Aralık 1935 tarih ve 2884 nolu *Tunçeli Vilâyetinin İdaresi Hakkında Kanun*, 2 Kanunusani (Ocak) 1936 tarihli Resmi Gazete'de (sayı: 3195, sf. 5892-5893) yayımlandı. Kanun isminde, 1'inci, 34'üncü ve 36'ncı maddelerde yazan Tunçeli'dir..

2- 25 Aralık 1935 tarih ve 2885 nolu *Yeniden dokuz kaza ve beş vilâyet teşkiline ve bunlarla otuz iki nahiyeye kadrolar hakkında kanun*, 4 Kanunusani (Ocak) 1936 tarihli Resmi Gazete'de (sayı: 3197, sf. 5902) yayımlandı. Kanunun 6'ncı ve 9'uncu maddelerinde yazan Tunçeli'dir.

Ve bu iki kanunun yayımlandığı DÜSTUR, 3. Tertip, cilt 17'de sf. 165-172 yazılan da Tunçeli'dir.

3- Bir başka kanun daha var; 8 Kanunusani (Ocak) 1936 tarih ve 2887 nolu *Tunçeli Vilâyeti halkından olupta nüfus ve askerlik kanunlarına göre kendilerine verilmesi lâzımgelen bazı cezaların afine ve nüfus yazımı ile askerlik işlerine dair kanun*, DÜSTUR, 3. Tertip, cilt 17'de sf. 215 ve 216'da yayımlandı. Kanunun 1'inci, 2'nci ve 3'üncü maddelerinde yazan Tunçeli'dir.

Demek ki vilayetin resmi adı: Tunçeli'dir.

Bu halde 'Tunçeli' yerine 'Tunceli' demek, biraz da, Dersim'deki kırım perdelemenin adı, olmuyor mu?..

Bu resmi zevatin da işine geliyor ki, ses çıkarılmıyor; çünkü, şundan eminim ki, o 'resmi' çevreler

'Tunceli' denmekten memnun olmasa bir harfin bu denli deđiştirilmesini asla kabul etmezdi...

Meclis tutanaklarına ve diğer alanlarda resmen *Tunçeli* olanı *Tunceli* diye yazmak, Ankara kriterlerine göre büyük suçtur; ama bu böyle devam ettiriyor, neden?

Bunun için özellikle vilayetteki belediye vs. kurumlarla, Meclis'teki mebuslar ve adında '*Tunceli*...' olan bütün dernekler hep birlikte, '*Tunceli*' adına 'hayır' demeliyiz ve düzeltme sürecinde 'Dersim'in resmileştirilmesini gündeme getirmeliyiz. ✽

General Alpdoğan Koçgiri'deydi

Bilinen ve Dersim'deki belgelerde kullanılan adı: Korgeneral Abdullah Alpdoğan'dır.

Oysa tam adı ve soyadı: Hüseyin Hüsnü Abdullah Alpdoğan'dır.

Alpdoğan soyadını almadan önce adı, "H. Hüsnü veya Hüseyin H. ya da Hüseyin Hüsnü ya da H. Abdullah" olarak yazılmıştır.

Ve Dersim'deki "taş üstünde taş ve gövde üstünde baş bırakmayan" General Alpdoğan'ın aynı zamanda general Sakallı Nurettin'in de damadı olduğunu hemen hatırlatırız.

Çünkü general Nurettin, Merkez Ordu Komutanı olarak Koçgiri'de Kürt katliamında ve Karadeniz'de Pontos kırımında emrindeki Topal Osman'la neler yaptığıyla ünlü bir zevattır; hatta daha sonra benzer icraatını 1922'de İzmir'de de sürdürecektir..

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Oktay Akbal'ın dedesi Ebubekir Hazım Tepeyran anılarında, Sivas Valisi iken general Nurettin'in isyan filan olmayan Koçgiri'de bizzat katliam yaptığını yazıyor.

Ve öğrendim ki, Koçgiri ve Karadeniz'de Tuğgeneral Nurettin'in 'Merkez Ordu Kurmay Başkanı' da Yarbay H. Hüsnü'dür (yani Korgeneral Alpdoğan)...

İşte bu Alpdoğan, Koçgiri ve Karadeniz'deki kanlı deneyimiyle Dersim'deki kırımın da bizzat uygulayıcısıdır.

ELIDA

elida ,kolbza koya teyra azmini
remena zeydé pesa duri kesira
vaje İsay pay roné serdé zemini
tarsé mı kıyam niya
amma elida vana zuri kesira

eger mı bzanayé elida kama
nefesé cıgharera ,gazetaya mı
yahut zi nanu awa ,beno klama
cayé to dünya niyo
rozé mahşerdé Elay tı duaya mı

tı né ruhdé tarire şonqé mabeda
qıbleyá ibadeta ,şewré aşmiya
wa mı tepıştayé tı heta ebada
mıyané destandé khod...
cennetra bgeyrayé ma toya piya

zerry wazena dünyad yara bibo jew
misalé ma zi yusuf u züleyhara
ve mecnun bı khint desté leylada kho bew
qandé coya elida
mebestar destané kho tı mı destara

lew nana to nigana serawa derya
poré to şane keno o vayé şani
ez zi gan dana cadé, verawa derya
kes névineno ma ja
névineno bé Elay lewé tayani

agh! tı khosereya mı awa wesari
de vaj ma çe weght mardi çe weght bi ganey
şari khoré veyve kard dünya ward şari
ew ju tiya mı menda...
ne merg şeno to bgro ne zi veyşaney

amé, elida jew roz veur veyve kardé
ravérd u şı néewna ez menda dıma
por altunra viraştıb ,ri aqıl bardé
ravérd u şı néewna
jew çımandé mına mend sarsiya çıma

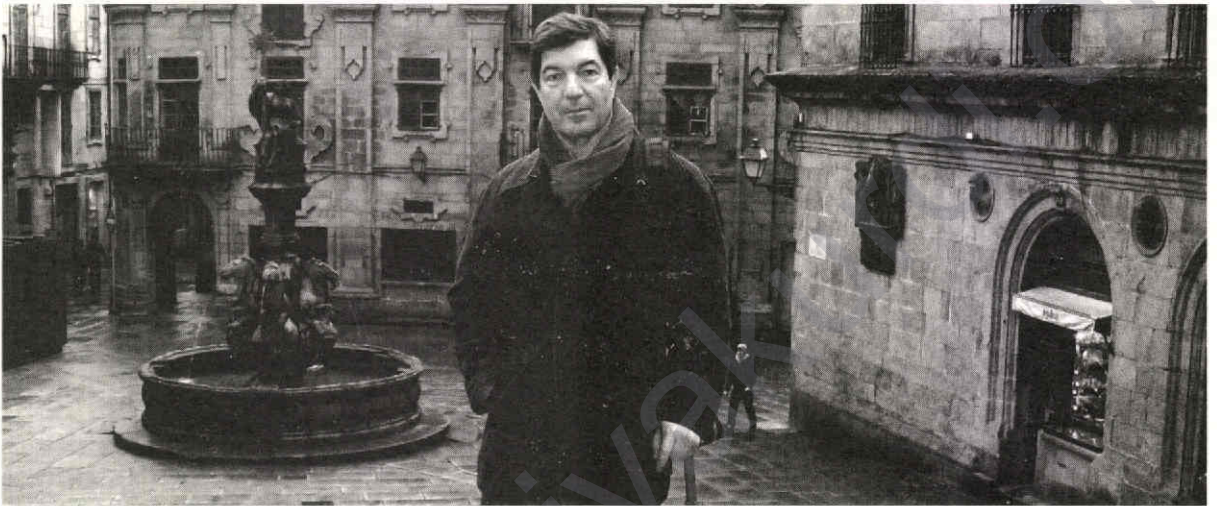
heni ba'de é rozya mı fina nédi
nameyé cı elida şıma nézané
vané halé aşıqqa maneno wına
zeydé ju istanika
elidai goştarené , derd-esti vané

Zübeyde Eliaçık

FAWAZ HUSÊN: PARÎSABAD NAMEYEKE KU EZ JI BAVÊ XWE RE DIŞÎNIM

HEVPEYVÎN: LORÎN S. DOGAN

"Gava min dest bi nivîsandina Parîsabadê kir, ez rastî du vedîtînen mezin hatim. Min pêşî dît ku zimanê min ê zikmakî li ber dilê min şêrîntir bûye... Vedîtina din jî ew bû ku piştî ew qas salan, Amîdabad û Parîsabad wekî cewîyan derketin." Nivîskar Fawaz Husên bi berhema xwe "Parîsabad" ku ji neh çîrokên di atmosfereke yekere de romanekê temam dikin, xwendevan li hestên tenêbûn û derbideriye tîr dike. "Parîsabad" ku 2010 de ji nav Weşanxaneya Avesta derket, berhema nivîskar ya ku di 2001'ê de dîsa ji nav Weşanxaneya Avesta derketibû, "Amîdabad"ê tîne bîra me.

Di navbera berhema te Parîsabad û Amîdabad de demeke dirêj derbas bû. Gelo çima di navbera van her du berhemên ku rihê wan nêzî hev in de, ew qas dem bihurî?

Amîdabad di sala 2001'ê de derket, gava ez piştî heşt salan di nav berf û serma û bêdengiya taristana Swêdê de vegeyîyam Fransayê. Amîdabad bi xwe nûvekirina *Siwarên Êşê* ye, pirtûka min a pêşîn ku di 1993'yan de li Stockholmê, li Weşanxaneya Welat çap bû. Min xwest wê bi kurdiyêk bêtir rûniştî û bêtir dewlemend ji nû ve bihûnim û Weşanxaneya Avestayê daxwaza dilê min bi cih anî û mala Abdullah Keskîn hezar carî ava be. Lê mixabin Amîdabada Amûdê û Amedê û ûmidê di nav bêdengiyêk tîr de winda bû û vê yekê hişt ku ez ji nivîsandina bi kurdi pariyekî sar bibim. Ez bi xwe amade bûm ji nivîsandina *Parîsabadê* re ji ber ku bavê min berî çend mehan dabû ser rêya koça dawî û min dixwest vê pirtûkê diyarî rihê wî bikim. Min *Parîsabad* nenivîsand û wiha jî beşên wê di dirêjahiya neh salan de di canê min de meyan û bi min re li kolan û qehwexaneyên Parîsê geriyam.

Di nav neh salên dawîn de, zimanê fransî bû zimanê min ê nivîsandin û afirandinê. Wekî di xewnên şevan de, pirtûkên min bi vî zimanê "biyanî" dan dî hev. Min bi hêsanî xwe gihand xwendevanan û ez

li piraniya bajarên fransî geriyam û gelek rojname û radyoyên neteweyî û herêmî singa xwe ji min re vekirin. Berî çend mehan, dîsa bi saya berpirsiyarê Weşanxaneya Avestayê, min pîrsa nebûna xwendevanên kurd di ser guhê re avêt û ez li zimanê xwe yê zikmakî vegeyîyam. Ez di 2010'an de, piştî neh salan, li *Parîsabadê* vegeyîyam ji ber ku, wekî ku min got, ev pirtûk nameyeke ku ez ji bavê xwe re dişînim û te de lêborîne ji wî dixwazim.

Gava tu dîsa vegeyîyî ser kurdi te çi hîs kir, te çi dît?

Gava min dest bi nivîsandina *Parîsabadê* kir, ez rastî du vedîtînen mezin hatim. Min pêşî dît ku zimanê min ê zikmakî li ber dilê min şêrîntir bûye û min bi hêsanî di nav ava wê de soba kir. Vedîtina din jî ew bû ku piştî ew qas salan, Amîdabad û Parîsabad wekî cewîyan derketin. Ev her du berhem nêzîkî hev derketin, ji ber ku ew her du bi giyanê min û bi derbideriyê û bi hezkirina min ya ji bavê min re girêdayî ne. Wekî ku ez di nivîsên xwe de du gîsin û deh gîsin dikim, erê gewdê min li kêleka Çemê Seinê, li Parîsê, li paytextê Fransayê ye, hişê min bi xwe herdem di nav darên hinar û hejîrên tozgirtî ên hewşên malên amûdiyan de diçêre û ji çîrokên wan tîr dibe. Parîs wekî gewen-

deyekê ye ku xwe dide her kesî û ne malê tu kesî ye. Lê zaroktiya min li Amûdê welatê min e û kesek nikare vî welatî ji min bistîne. Belê, ez dubare dikim û dibêjim ku li bajarê Parisê, bîranînên min wekî libên tizbiyek kehreban di destê deqandî yê kalemêrekî de didin dû hev. Li Porte des Lilasê, ez hem hespekî textîni me, hem jî ew lawikê ku lê siwar bûye. Ji bîst û pênc salan ve ku ez ji Dešta Mêrdînê dûr ketime, ez bawer dikim ku hespê min bi çargavê dinyayê li bin guhê hev dixîne, lê ew bi rastî di cihê xwe de dimîne û di defa sînga Amûdê de diçe xwarê. Ez bawer dikim ku ez li Parisê me, li paytextê Fransayê, lê ez hema erd û zeviyên gundê Kurdoyê dipîvim û xwe ji serê girê wî digindirînim. Erê ez li kêleka Çemê Seinê dijîm, lê ez bi roj û şevan dikevim çemê zaroktiya xwe û ez di hembêza bavê xwe de ajne û sobahiyê dikim.

Di Parisabad de leheng, di navbera rastî û xeyalê de tenêtiyeke bi dijwarî dijî. Ev tenêtiya ku mirovên biyanî li Ewropa bêhtir dijîn, li ser berhemdariya nivîskarekî bandoreke çawa dihêle?

Ez di jiyana xwe ya rojane de sînorekî berbiçav di navbera rastî û xeyalê de nabînim. Gelek caran, gava ez di metroyê an di kolanên Parisê de li dora xwe dinihêrim, kesên "rastîn" ji min re wekî reşikên şevê û ne "rastîn" xuya dikin. Ez nizanîm çima, lê ji roja ku ez xwe dinasim, ez xwe bi tenê dibînim û pêwendiyên xwe bi derve re pêwendiyên pûç û seqet dibînim. Ev tenêti ne bi jiyana min a di civatên ewropayê yên sar û kesên wan ên xweperest ve girêdayî ye. Gava ez vedigerim Amûdê jî û ez kesên wê yên westiyayî û şûşeyên dilên şikestî û çemê gelekî miçiqî û sînemeya pir şewitî dibînim, ev hîsa tenêtiyê dîsa li ba min xurt e. Tenêti sehekî pir wefadar e û ez wê ji zaroktiya xwe ya li gund nas dikim. Ez çiqas kevîran davêjim e da ku ew ji dû min vegere ber deriyê hewşê, lê ew hema li bajarên ewropayî bi min re digere û hezkirina xwe ji min re dubare û berceste dike.

Xortanî destek ji hesin di lepîkek ji qedîfe de ye. Ew li deriyên xwestekan dixê û wan yeko yeko vedike. Gava sal gîsînên xwe di canê min de bêtir berdidin xwarê, tenêti bêtir hezkirina xwe ji min re diyar dike. Lê tenêti ne tişteki naxwoş e, ew satila afirandinê ye û berhem di nava wê de dimeyin. Tenêti ji bo min hem derd e, hem derman e. Bi saya wê, ez ji kûrahiya herî reş rohiya herî xurt û hîsên herî tenik derdixînim û sînoren mirinê belawela dikim.

Tu wekî nivîskar hem bi zimanê fransî, hem bi zimanê kurdî dinivîsînî. Gelo taybetiyên nivîsandina

bi zimanê dayikê, ji zimanê duyemîn çî ne?

Rewşa me kurdan ji rewşa hemû nivîskarên cîhanê cuda û cihêwaz e: zimanê me yê zikmakî ne zimanê xwendin û nivîsandin û destgehên desthilatê ye. Tenê kurdên Iraqê dikarin bi kurdî li malên xwe bipeyivin û li zankoyan jî bi kurdî xwendina xwe bidomînin. Ez helbet serbilind im ku ez bi zimanê erebî dizanim û ez vî zimanî wekî dewlemendiyek bêhempa dibînim, lê belkî ji ber vê "nakokiyê" min zimanekî din, zimanê

fransî, ji xwe re hilbijart û min ew di şûna erebî de ji xwe re kir zimanê wêje û afirandinê. Çîroka min û zimanê fransî jî yek ji çîrokên îşq û êvînê ye. Min ji zaroktiya xwe ve ji vî zimanî pir hez kir û ev hezkirin li bajarê Helebê, li beşa wêje û bajarvaniya fransî, xurtir bû. Gava ez di bîst û heştê meha heştan ji salan hezar û neh sed û heftê û heştan de gihastim Parisê, hîsek li ba min çêbû ku ez ji nû ve dihatim dinyayê.

Bi rastî, ji bo min ne girîng e ku nivîskarekî kurd bi zimanê kurdî an bi zimanekî din dinivîse. Tiştê girîngtir ew e gelo ew berhemên bilind diafirîne an na. Ziman wekî otomobilekê ye, mirov lê siwar dibe da ku xwe bigihîne cîhera xwe û belkî jî xwe bigihîne armanca xwe. Eger kurdiya yekî ji me qels be û zimanekî wî yê din xurtir û berfirehtir hebe, ew ê çêtir be ku ew bi wî zimanê din binivîse û dev ji kurdiya xwe ya jihevketî berde. Paşê, eger berhem xurt be, ew ê bi hêsanî bibe kurdî û hemû zimanên cîhanê.

Lê ji ber ku zimanê kurdî di xetera nebedîbûnê de ye, nivîskarekî kurd gerek bizanibe jî ku kurdiya qels ne qedera wî ye. Her yek ji me bi saya viyanek xurt dikare anîha zimanê xwe dewlemend û paqij bike û di nav ava wî de sobayê bi hêsanî û bi kêfxweşî bike. Ez ê tu carî ji nivîskarekî wekî Yaşar Kemal re nebêjim çima ew bi tirkî dinivîse an ji Selîm Berekat re çima ew bi erebî dinivîse. Ez dizanim ku, bi kurdiya xwe, ew her du nikarin berhemên wiha giranbuha wekî berhemên wan bi tirkî û bi erebî biafirînin.

Gava ez dinivîsim, her du zimanên min, wekî du çirayên di tariya şevê de pêketî, bi hev re dikin piste-pist û ew rê nîşanî min didin. Sînorekî diyar di navbera kurdiya min û fransiya min de tune û ji bo min ne girîng e ez bi çî zimanî dinivîsim ji ber ku zimanê din herdem hazir e. Eger ez bi fransî binivîsim, kurdiya min bêyî destûr û bêyî silav tê û çavê xwe li kolan û qehwexaneyên Parisê digêrîne. Eger ez bi kurdî binivîsim, hemû taybetmendiyên edebiyata fransî bêyî ku pêlavên xwe ji nigên xwe bikin dikevin hundir û ew xwe li ser kulav û berrên rengareng dipexînin. Hebûna van her du zimanan di giyanê min de ne nakokî ye. Ew dewlemendiyêke bê payan e.

Parîsabad hem wekî neh çîrokan tê xwendin, hem jî ji ber lehengê hemû çîrokan yek leheng e, wekî romaneke jî tê xwendin. Gelo tu yê vê şeweyê bidomîni?

Çi *Parîsabad* be, çi *Amîdabad* be, çi nivîsên min ên bi zimanê fransî bin, ez herdem wan wekî kurteçîrokan dihûnim. Paşê, ez ji wan kurteçîrokan dixwazim ku ew bi hev re bibin yek û wekî neynikeke bê derz rastiya mirovên şikestî li ber çavan pehn bikin. Tişteki din, ez dixwazim ku her kurteçîroke min wekî helbestekê bê xwendin. Gelo ez di vî warî de bi ser dikevim an na? Ez nikarim bersîva vê yekê bidim, lê tiştê ku ez ji gotin û hevokan dixwazim ev in.

Di *Parîsabadê* de, *Roznameya nû*, *Hinarên bêfîkirinê*, *Xaça poşmaniyê*, *Derdê dûriyê*, *Jina dayîreya bêkaran*, *Kîsê birincê*, *Awaza awazan*, *Xwedayê bi tenê û Vegera kozê*, kurteçîrok in serbixwe ne, lê ger ez van navan rakim, *Parîsabad* wekî xwe dimîne. Ew wekî romanekê tê xwendin ji ber ku lehengê min ew leheng e, psîkolojiya wî ew psîkolojî ye û derd û dermanên wî ew derd û derman in. Belê ez dixwazim bi vê şeweyê bidomînim, lê ez wekî herkesî tême guhertin û bandora nivîskar û bûyeran li min heye.

Niha li ber destê te xebateke ku bi kurdî wê bê weşandin heye?

Dinya giş li ber destê min e lê ez dibînim çawa sal wekî mişkên tirsonek ji ber min baz didin û xwe berdidin qulên nebedîbûnê. Ez dixwazim piraniya nivîskarên fransî wergerînim zimanê kurdî û pirtûkxaneya kurdî dewlemend bikim, lê ka wext û ka xwendevan? Ez dixwazim ji gelek nivîskarên kurd wergerînim zimanê fransî, lê dîsa ka wext û kîjan weşanxaneya fransî ê bixwaze van nivîskaran biweşîne? Diasporaya kurdî li Ewropayê ne xurt e wekî diasporaya cihû û ereb û îranî û tirkî da ku ew berhemên kurdî bi xurtî daxine meydanê. Lê wekî ku berê min got, guhertinek heye, ew piçûk e lê ew guhertin e û mistek hevî ye. Di van salên dawî de, Ewropa hin bi hin dizane kurd kî ne û derd û daxwazên wan çi ne.

Gava ji min tê pirsîn çend zarokên min hene, ez dibêjim ku zaroka min a herî mezin keçek hîjdeh salî ye, li Stockholmê, bi diya xwe ya Swêdî re dijî, lê paşê, çardeh keç û lawên min ên din jî hene. Ew berhemên min bi xwe ne û pirtûkên ku min ji fransî kirine kurdî an ji kurdî kirine fransî. Belê, ez ji berhemên xwe wekî ji zarokên xwe hez dikim û ez wan di dergûşa dilê xwe de bi şev û rojan dilorînim. Qesir û qonaxên min li Ewropayê tune ne û Mêrsêdês an Volvoynê sor an reş li ber deriyê xaniyê min ê bikirê ne sekinî ne, lê ez dewlemend im. Ez dewlemend im bi saya vê jiyana tije tenêti û baran û serma. Ez dewlemend im ji ber ku ev jiyana bi xewnên bihuştî dagirtî ye û bi bişkojên hevîyê xemilandî ye. ❀

YAR

III.

Yar

Emrê min ne emrê Nuh e
Û nîn e bi min re sebra Eyûb
Her roja diçe ji kîsê min e
Diqedim, dihelim, bê hal im ez

IV.

Yar

Niha helbesta te dilorînim
Bi awazên dengbêjên kevin
Bi sê denga dikim gazî
Dikim gilî û dikim gazin
Ji dem û dewranê

Ji Beko Ewanê

Dikim qêrîn bi ax û zarê
Kes hawara min nayê

V.

Yar

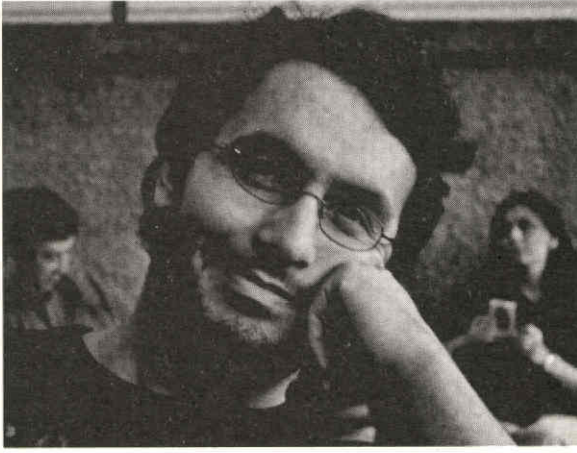
Navê te dînivîsim
Li kaxezên qermiçî
Dilerize destê min
Dilerize pênuş
Di nav xîşka re çavê te
Wekî "hê"
Û lêvên te "waw"
Li ser zimanê min
Tenê ya "hû"

Mesud Serfiraz

'BLOK, SINIF SİYASETİ İLE DAHA DA GÜÇLENECEK'

SEVDA KARACA

"Tarihsel süreç, bugünün Türkiye'sinde işçi sınıfı hareketinin ve Kürt hareketinin sorumluluğunu birbirinin omuzuna yükledi" diyor Erdem Yörük. Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun oluşumu ve önümüzdeki dönem için bir çatı partisine evrilmesi, bu blokun bileşenlerinin bilinçli olarak sorumluluk duydukları bir nokta olduğu için de ayrıca kıymetli. Ancak Yörük'ün altını çizdiği önemli bir şey daha var: "blokun işçilerin, emekçilerin, Kürtlerin, ezilen tüm kesimlerin bileşeni haline gelmesinin en önemli koşulu sınıf siyaseti yürütmek ve bunu görünür kılmak."

John Hopkins Üniversitesi'nde doktora çalışmasını sürdüren Erdem Yörük, 90'lı yıllardan itibaren devletin uyguladığı zor ve baskı yöntemlerinin Türkiye'de neo liberalizmin uygulanmasında önemli dayanak noktalarından biri olduğu, bu süreçte Kürtlerin proleterleştiği ve proletaryanın Kürtleştiği savını ortaya atmıştı. Türkiye'nin sınıfsal yapısı üzerinde ciddi değişimler yaratan politikaların ekonomik, sınıfsal sonuçları kadar siyasal sonuçları da olacaktı elbette. Bugün, blokun oluşturduğu birlikteliğin, bu siyasal sonuçların sosyalistler ve Kürtler cephesinden doğru okunduğunu ve sınıf mücadelesi açısından da özgürlük mücadelesi açısından da birbirinden kopmaz bağların temellerinin atıldığını gösterdiğini söyleyebiliriz. Yörük'e göre, bu temelin üzerine yükseltilecek mücadelede olmazsa olmaz koşullardan biri, birbirinden ayrı düşünilemeyecek mücadelelerin öznelere daha fazla sınıf siyaseti yürütmesi.

Öncelikle çalışmanızın ana savını oluşturan "Kürtlerin proleterleşmesi, proletaryanın Kürtleşmesi" konusunu açalım. Diyorsunuz ki "Kürtlerin zorunlu göçü, Türkiye'de neo liberalizmin başarısını mümkün kılan başlıca etmenlerden birisi olmuştur"...

1970'lerden sonra dünyanın bir çok ülkesinde

gelişen bir süreç, yani ekonomideki ağırlığın formal işçi sınıfından enformel işçi sınıfına tahvil edilmesi, yerinin ona bırakılması süreci Türkiye'de de gözlemlendi. Avrupa'da da bu oluyor, Çin'de de. Aslında formal proletarya-enformel proletarya derken, birbirinden farklı insanlardan ve sınıflardan bahsetmiyoruz, ancak işçilerin formal haklarını kaybetmeleri sürecinden bahsediyoruz. Yani iki ayrı işçi sınıfı gibi düşünmemek lazım. Eskiden formelde çalışan, sigortası olan insanlar şimdi kontratsız, geçici işlerde, sosyal güvenceleri ve iş garantileri olmadan çalışarak hayatlarını devam ettirmeye çalışıyorlar; dolayısıyla proletarya enformelleşmiş oldu. 90'larda olan hadiseye de şuradan gelmiştim: Türkiye devleti ve sermayesi küreselleşme sürecinden avantajlı çıkanlardan oldu -AKP ile beraber devam eden süreç de bunun bir uzantısı- Yalpaladı, zorlandı ama evet avantajla çıktı. Küreselleşme dediğimiz olgu, ABD devleti ve sermayesinin 1970'lerde içine girdiği yapısal krize karşı geliştirdiği bir açılımdı. ABD, OPEC krizi ile beraber içine sürüklendiği finansal krizi aşmak için uluslar arası ölçekte, diğer devletlerle dünya piyasalarında dolaşan akışkan sermaye için rekabete girdi. Daha evvel rekabet etmediği, ama yönettiği devletler ile bu sefer rekabete giriyor, kendi sınırlarını ve diğer sınırları da akışkan sermayenin dolaşımına açıyordu. Ancak bu çaba bir süre sonra kendilerine dönen bir silah haline geldi, çünkü bir süre sonra sermayeyi kontrol edemez hale geldiler ve sermaye hızla emeğin daha ucuz, korunaksız ve güçsüz olduğu yerlere akmaya başladı Türkiye, Brezilya, Endonezya, Meksika, Güney Afrika gibi ülkeler Batılı emperyalistlerin çok ummadığı bir biçimde avantaj sağladılar. Ancak, bazı ülkeler bu süreçten avantajla çıkabilirken, çoğu da yapamadı. Örneğin Pakistan bunu yapamadı. Burada şunu sormak lazım: Bunu ne mümkün kıldı? Başka sebeplerin yanı sıra, Kürtlerin zorunlu göçü Türkiye'de devletin ve burjuvazinin elini kolaylaştırmıştır, diyorum. Kürtlerin zorunlu göçü tamamen siyasal ve askerî bir operasyondur, PKK'ye halk desteğini kesmek için yapılmıştı, Dünya

tarihindeki en büyük yerinden edilmelerden biridir. Bunun niyetlenilmemiş sonuçlarından birinde Kürtlerin hızla proleterleşmesi olduğunu gördük. Bir etnik unsurun, bir ulusal grubun sınıfsal yapısının değişmesi başka yerlerde de görülen bir şey, ancak bir sınıfın etnik yapısının değişmesi çok sıklıkla olan bir şey değil aslında. Mesela ABD’de buna benzer bir durum var, Hispanik’lerin işçi sınıfı içinde öne çıkmasından bahsediyorum.

Bu savaşa ilişkin çeşitli eleştiriler de var...

Evet, benim Kürtlerin proleterleşmesi, proletaryanın da Kürtleşmesi savımın ardından haklı eleştiriler de olmuştu, o yüzden biraz açmak gerekiyor. “İşçi sınıfı Kürtleşti” derken, işçi sınıfının yüzde 80-90’ı Kürt demiyorum, örneğin metropollerin dışında kalan işçi havzalarında işçilerin çoğu Kürt değil, ya da İstanbul’da işçi sınıfı içinde elbette Sivaslı, Tokatlı Türk işçiler var ve sayısal olarak da çoğunlukta belki. Ancak, mesela, Verso Araştırma Şirketinin yaptığı bir araştırma sonucuna ilişkin (bu araştırma benim araştırmamdan tamamen bağımsız veriler de sunuyor, ki bu şirket sağ görüşlü ve bunu biraz da panik halinde dile getiriyorlar) geçen yıl yaptıkları şöyle bir açıklamaları var: “Türkiye’de işçi sınıfı, Kürtleşiyor. Türkiye’de, yüzde 15-18 oranında Kürt nüfus var. Yüzde 20 diyelim. Doğal olarak işçinin, doktorun, esnafın bütün meslek dallarının yüzde 20’sinin doğu kökenli olması gerekir. İşçi sınıfının, yüzde 50’sinden fazlası Kürttür. Nerden biliyoruz? Bazı sendikaların işçi kayıtlarına baktık. İnşaat sektöründeki sendikali işçilerin yüzde 80’i, gıda sektörünün yüzde 56’sı, tekstilin yüzde 72’si, –ki çoğunlu kadındır–, Kürt kökenli

olduğunu gördük. İlginç bir şekilde, ne zaman koptu bilmiyorum. Ama işçi sınıfı Kürtleşti. Bu, kısa sürede PKK tarafından fark edilecektir. En tehlikeli şey bu. Etnik hareket, siyaseti bir sınıf üzerine kurarsa, bir koç başının kapıya vurması gibi olur. Bu silahtan daha tehlikelidir. Çok önemli bir şey. PKK, sendika yönetimlerini, HEP’i ele geçirdiği gibi 2-3 günde ele geçirebilir. İşçi sınıfına, BDP ve PKK çizgisi sahip çıkar ve yönlendirirse, Türkiye silahlı güçten daha tehlikeli bir güçle karşı karşıya kalır.”

Bu insanlar, panik olmakta haklıydılar ve ben söyledikleri şeye yüzde yüz katılıyorum. Eğer blok sınıf siyaseti yapar ise, Türkiye tarihinin şimdiye kadar görmediği güçte muhalif ve kitlesel bir güce dönüşür. Benim başka istatistiklerden –analizlerimden çıkardığım sonuçlarda da işçi kategorisindeki meslekleri yapanların çok büyük oranda Kürt olduğunu görüyoruz, Formel/enformel sektör arasındaki ayrımlar ile Türkler/Kürtler arasındaki ayrımlar büyük ölçüde istatistiksel olarak örtüşüyor. Bunun dışında biliyoruz ki sınıf oluşumu açısından da mücadele ve sınıf bilinci önemli kavramlar. Örneğin statü grupları (doktorlar, erkekler, Amerikan vatandaşları vesaire) daha otomatik bir şekilde kendi çıkarlarını savunur duruma gelirler, ama sınıfsal pozisyonlar böyle oluşmaz. Zira, sınıf bilincinin oluşması böyle otomatikman gerçekleşmez. “Kendisi için sınıf” ve “kendi içinde sınıf” ayırımı da baktığımızda, o dönüşümün oluşması mücadeleyi gerektiriyor. Baktığımızda kapitalist toplumda toplumun neredeyse yüzde 70’i işçidir. Bu çok derin bir tartışmanın konusu ama, bir kişinin objektif olarak işçi sınıfının parçası olup da, kendisini siyasi ve

toplumsal olarak bu sınıfın parçası olarak görmesi, kendi sınıf pozisyonu içindeki insanları kendi yoldaşı olarak görmesi, insanların mücadeleyle bağının olmasıyla da belirleniyor. Yani sınıf kendisini mücadele içinde var ediyor. Kürtler zorunlu göç, savaş ve daha pek çok siyasi süreç ile beraber, kendilerini devletin zoruyla ve devlete karşı bir mücadelenin içinde buldular. Halihazırda mücadele eden bir topluluk yani. Eğer biz işçi sınıfı olmayı, proleter olmayı, sayısal ve niceliksel olarak aldığı ücretle, yaptığı işle, üretim sürecinin neresinde olduğu ve ne kadar bu süreci kontrol ettiği ile değerlendirdiğimiz kadar, ne ölçüde mücadele ettiği ile de değerlendirecek olursak, işçi sınıfının Kürtleştiğini görmüş olacağız. Böyle düşündüğümüz zaman resmin tamamlandığını düşünüyorum.

İşçilerle Kürtlerin kaderi aynılaşıyor

Türkiye’de işçi sınıfının bileşimine ilişkin ortaya koyduğunuz tablo açısından Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku’nun ve bu birlikteliğin bir çatı partisi tartışması yürütüyor oluşunun işçi sınıfı açısından sonuçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu blokun kurulması ve sosyalistlerin, Kürtlerin birlikte mücadele etmesinin mücevher gibi paha biçilemez kıymette olduğunu düşünüyorum. Yani biz hep “Türkiye’de sol bölünmüştür” deriz ama bu bütün dünyada böyledir. Ancak şu an baktığımız zaman birkaç yapı dışında Türkiye’de mücadele veren devrimciler, sosyalistler, Kürtler aynı çatı altında birlikte mücadele ediyor ve dünyada da çok az görülen bir şey, bu çok umut verici bir şey tabii. Ama esas kıymetli olan şey, bu birlikteliğin bileşenlerinin de bunun önemini bilincinde olması ve bu bilinçle ne kadar önemli bir şey yapıldığının farkında olunması.

Bu birlikteliği dayatan, böylesi bir birlikteliği zorunlu kılan şeyler neydi peki?

Bunu neyin dayattığından çok bunun nasıl mümkün olduğu önemli. Zira, hence bunu dayatan kapitalizm ve devletin kendisi. Kapitalistler ve devlet, kendi aralarında rekabet içerisinde olsalar da ezilenlere karşı genelde ittifak halindedirler. Yani, düşmanın ittifak halinde olduğu durumda, senin de birlik olman zorunludur, eğer başarılı olmak istiyorsan. Yani, bloka birlikteliği dayatan kapitalizmin ve devletin kendisi, ancak bunu mümkün kılan devrimcilerin bilinci oldu. Ben “sosyalistler ve Kürtler” ayrımını da pek benimsemiyorum, Türkiye’de sol hareketlerde yer alan insanların bir çoğu Kürttür zaten ve Kürt hareketindeki insanların da ezici çoğunluğu sosyalisttir. Bu blokla birlikte bu ayrımın da ortadan kalkacağını düşünüyorum. Birlikte katıldığımız bir toplantıda Sebhat Tuncel demişti ki “Proletaryanın

Kürtleşmesi, Kürtlerin proleterleşmesi gibi bir saptama yapacaksa eğer, bunun siyasi sonucu Kürtler ile sosyalistler arasında dayanışmanın ötesinde bir ilişki tanımlama zorunluluğudur”. Bu çok doğru. Kürt hareketi ile sosyalist hareket arasında tarih boyunca çok yakın bir ilişki vardı, Evet zaman zaman gelgitler olmuştur, yakınlaşma uzaklaşma olmuştur ama hep bir ilişki vardır. Ama artık ‘dayanışma’ Kürtlerle işçiler arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yetmeyen, yetmemesi de gereken bir kavram. Çünkü dayanışma, iki “farklı” şey arasında karşılıklı bir destek ilişkisini işaret eder. Ama, Kürt ve işçi toplumsal gruplarının gittikçe örtüştüğü, aynılaştığı, Kürtlüğün neredeyse sınıfsal bir pozisyon haline geldiği bir durumda, dayanışma çok gönüllülük kokan bir kavram kalıyor. Artık gönüllülük yetmez, sorumluluk vardır. Newroz alanlarına bakın, 400 bin kişinin 300 bini bu sektörde çalışan kişilerse zaten, işçilerle Kürtlerin metropollerde aynılaştığını görüyoruz. İşçilerle Kürtlerin kaderi aynılaşıyor. Bugün artık sosyalistlerin “Kürtlerle dayanışma içindeyiz” demesi, Kürtlerin “biz sosyalistlerle dayanışma ilişkisi içindeyiz, sınıfsal sorunları biz de görüyoruz” demesi yetmez. Yani ulusal meseleler dışında meselelere değindiğimiz zaman örneğin taşeronlaşmanın yarattığı sonuçlardan bahsettiğimiz zaman büyük ölçüde Kürtlerden bahsediyoruz zaten, veya Kürtlerin ekonomik sıkıntıları da var dediğimiz zaman büyük oranda işçilerin sorunlarından bahsediyoruz. Dolayısıyla da tarihsel koşullar işçi sınıfının yükünü Kürt hareketinin üzerine, Kürtlerin yükünü ise sosyalistlerin omuzlarına bindirdi. Güzel olan da şu ki, her iki taraf da bu sorumluluğu almaya hazır ve istekli görünüyor, o nedenle de ben bu bileşimin, blokun çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Çok umutluyum.

Bir yanda AKP-CHP, diğer yanda BLOK

Hem seçimden önce hem de sonra YSK kararlarıyla blok üzerinde ciddi bir baskı oluşturuldu.

Bu, yalnızca devlet eliyle yapılan bir müdahale olmanın dışında, sermayenin de tutumunu gösteren bir durum olarak değerlendiriliyor. Bugün gelinen noktada blokun karşısında yer alacak kesimler açısından nasıl bir öngörüde bulunmak gerekiyor? Hem devlet, hem sermaye güçleri blokun sağladığı birlik karşısında nasıl bir tutum sergileyecek sizce?

Devletle sermaye arasında, hükümetle sermaye arasında zaman zaman çelişkili bir görüntü varmış gibi gösterilmeye çalışılsa da, yapısal olarak bir ittifaktan söz etmek mümkün. Söylemeye bile gerek duymuyorum, AKP'ye zerre kadar güvenmiyorum. Ama bir balkon konuşmasından bile "acaba bundan demokratik bir şey çıkar mı?" gibi değerlendirmeler yapılmaya çalışıldı. AKP'nin politikası açısından pek çok farklı parametrelerden söz etmek gerek. Çünkü AKP uluslararası dengelerin değişikliği ile Güney Kürdistan'daki, Ortadoğu'daki durumla alakalı çeşitli taktikler geliştiriyor. Kemalistlere karşı olan mücadelesinde Kürt sorununu sağa sola kıvrıta kıvrıta halletmeye çalışıyor, ki bu tamamen pragmatik ve taktiksel.

CHP'nin durumu da öyle. Kılıçdaroğlu İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yarışında ciddi bir varoş açılımla yüzde 37 oy aldı. Ondan sonra CHP'lilerin kafasında şimşekler çaktı, "İşçilerin oyunu alırsak biz AKP'ye kafa tutabiliriz" diyerek dümeni sola kırdılar. Kılıçdaroğlu'nun müdahalesi de bu. Ama CHP'nin solculuğu da AKP'nin demokratlığı da tamamen pragmatik, tamamen taktiksel, dolayısı ile de tamamen geçici ve uçucudur. Yani biz onları verili kabul edemeyiz. Bu süreçte mesela CHP'nin biraz daha sola kayması gibi bir şey beklenebilir. Çok değil, iki yıl önce türban mı değil mi, bir şeriat tehlikesi var mı yok mu, kıyametler kopuyordu. Şimdi kimse ağzına bile almıyor. Sınıf siyasetine kaymaya çalışıyorlar. CHP uyduruktan bir aile sigortası çıkarttı, bunlar sol politika yapma taktikleri. Blokun da basıncıyla siyaset tartışmaları daha bizim isteyeceğimiz yerde, analitik eksenin sol tarafında olacağını düşünüyorum.

Bloka oy vermemiş, ama mesela CHP'ye oy vermiş, solcu, sosyal demokrat vs olduğunu söyleyen insanlarla, ve çalışan, emekçi insanlarla konuştuğumda seçim öncesi ve sonrasında, şöyle birşey gördüm: "Eğer BDP mesela taşeronluk meselesiyle uğraşsa, kayıt dışı işçilikle, ücretlerle, haklarımızla uğraşsa, ben yemin ederim oyumu BDP'ye veririm. Ama böyle yapmıyorlar" diyorlar. BDP'nin Meclisteki tutumu da, blokun sınıf temelli yürüttüğü politikalar da insanlara ulaşamamış maalesef. Sınıf siyaseti yürütmenin blok açısından çok elzem olduğunu söylemişim. Ancak bunu görünür kılmak, temsilini arttırmak ve derecesini arttırmak da önemli. Bu söylediğim teorik olarak her zaman doğru olan bir şey, biliyorum. Ancak bu ampirik olarak da

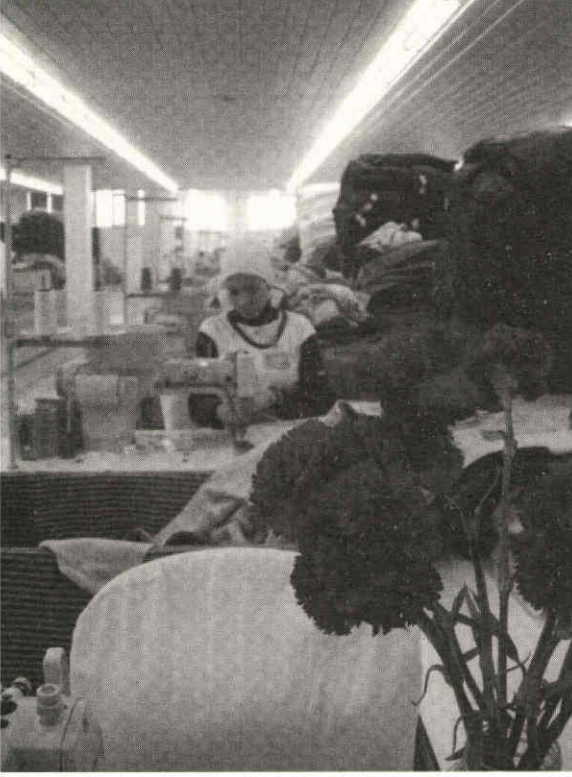
gözlemlediğim bir nokta; blok daha çok emekçileri ilgilendiren politikalar dile getirirse ve bunları gerçekleştirirse, oyumu veririm diyen çok insan var. Blok güçlendikçe, söylemleri çeşitlendikçe de kitlesi çeşitlenecek ve kalabalıklaşacak. İnsanlar güce de gidiyor, sen güçlendiğinde daha fazla insan geliyor senin yanına.

AKP bu on yılda İslami bir sosla neo-liberal kapitalizmi çok kolay yedirtti bu ülkede. Cihan Tugal hocanın gösterdiği gibi, 90'larda Türkiye'de radikal İslami bir hareket vardı Erbakan'ın önderliğinde. AKP aslında bu hareketin reforme edilmiş kapitalist versiyonu. AKP, Türkiye'deki İslamiyetin radikalizmini düşürdü, daha az radikal ama daha yaygın bir İslam yarattı. Bütün dünyada neo-liberal kapitalizm direnişle karşılaşılıyor, ama bunlar "biz bu toprağın insanıyız, biz sizdeniz" diyerek yaptılar bunu. Sermaye de çok iyi biliyor ki Cem Boyner bu kadar kolay yapamazdı bunu. Bunu teşhir etmemiz, bütün bu sürecin emekçilerin hayatlarında ne türden değişiklikler gerçekleştirdiğinin altını çizmemiz gerekiyor.

AKP seçim sürecinde çok şanslıydı. Dünya ekonomisi krizden çıkıyor gibi, 2009 krizinin etkileri biraz daha azaldı. Bundan 4-5 yıl sonra sermayenin Türkiye'ye akışı bu kadar yoğun olmayacak büyük ihtimalle. AKP'nin ekonomik alanda da sıkıntı yaşayacağını varsayarsak, AKP'nin biraz da ekonomik alanda inişe geçtiği dönemde sol bir blokun çıkışının daha kolay olacağını düşünüyorum. AKP şu an rüzgârını arkadan almış gidiyor. Ama rüzgâr terse dönecek. Bunun karşısında blokun seçim öncesindeki çalışmasının sonrasına taşınması gerektiğini düşünüyorum. Sokak eylemlerinin ve Meclisteki çalışmaların birbiri ile ilişkisinin kurulması gerekiyor. Vekiller zorda kaldığında halkın destek olması, halk zorda kaldığında vekillerin destek olması gerekiyor.

Parlamento üzerinden düşünmemek, tümünden bir güç olarak, bir örgüt olarak bir çatı partisinin bundan sonraki süreci açısından nasıl bir hat izlemesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Blok ve çatı partisinin, devrimci bir çizgiyi tutturmayı başarması ile Türkiye'de yüzde 15-16 civarında oy alacak bir partiye dönüşeceğini düşünüyorum. Bloku kitleleştirecek olanın da akıllıca yürütülecek devrimci sınıf siyaseti olduğunu düşünüyorum. Bu kolay değil; hangi alanlarda hangi söylemler, hangi talepler ile bu yapılacak, somut durumun somut tahlili ile karar verilmesi lazım. Blokun İstanbul'dan aldığı oy 300- 400 bin civarında. İstanbul'da 3 milyon Kürt var, bunların yaklaşık 2 milyonu seçmen. Yani Kürtlerin yüzde 20'sinin oyunu alabildik. Bu ne demek? İstanbul'da yaşayan Kürtlerin çoğu AKP'ye oy veriyor. Bu insanların neden

AKP'ye oy verdiğinin kesin cevabını bilmiyoruz, ben bilmiyorum en azından. Bunun hakkında çeşitli hipotezlerimiz var; İslam önemli diyebiliriz. Yoksulluk yardımları önemli diyebiliriz. İnsanlar AKP'nin onlara refah ve kazanç getireceğini düşünüyor, diyebiliriz. AKP'nin "istikrar" söyleminin işe yaraması gibi varsayımlarımız var ama bence doğrudan ne olduğunu bilmiyoruz. Gerçekten de yoksulluk yardımıyla, ekonominin yüzde 10'luk büyümesi ile birlikte işçiler, garibanlar, yoksullar, Kürtler, emekçiler kendi maddi sıkıntılarının AKP tarafından çözülebileceğini düşünüyorlar. 90'lı yıllara bakıyorlar, DYP'yi görüyorlar, ANAP'ı görüyorlar ve AKP sanki onlara ekmek sağlayacakmış gibi düşünüyorlar. Yoksullukla-güvencesizlikle, taşeronla problemi olsa bile bloka oy verdiğinde doğrudan maddi hayat koşullarında bir değişiklik olacağına çok inanmıyorlar. Böyle düşündüğünde de suçlamamak lazım, zira böyle düşünmesi bizim hatamız. Siyaset ikna etme sanatıdır, ikna edememişiz! Biliyoruz ki BDP geçtiğimiz dönem sadece Kürt siyaseti yapmadı, Mecliste sunulan soru önergelerinin sadece yüzde 17'si Kürt sorunuyla ilgili, geri kalan eğitim, sağlık, işçilerin sorunları, kadınlarla ilgili, gecekondularla ilgili önergeler. Medya bunları yansıtmıyor, ama bu bahane olamaz, burjuva medyası görevini yapıyor. İşte blok bileşenlerinin bundan sonraki süreçte sosyalist siyaset yapmaları ve bunu göstermeleri gerekiyor. BDP dışındaki bileşenler zaten sosyalist gruplar. BDP içindeki genel eğilim de partinin sınıf siyaseti yapması yönünde.

Blok hem tabanda, hem de genel kamuoyunda sosyalist siyaseti arttırdıkça güç kazanacaktır. 1960'ların Türkiye İşçi Partisi gibi sınıf siyaseti yapıldığı zaman örneğin İstanbul'daki emekçi kesimin önemli bir bölümünün fiili desteğinin olacağını düşünüyorum. Bugün AKP'ye oy vermiş Kürt ve Türk emekçilerin fiili desteğini almanın yolu sınıf siyaseti yapmaktan geçiyor. ✨

Sınıf politikası güven sağlayacaktır

KONDA'nın "Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler" başlıklı araştırmasında, Türklerin yüzde 47'sinin Kürt komşu, ortak ve gelin veya damat istemediğini, Kürtlerin de yüzde 22'sinin Türkler için benzer duygular beslediğinin ortaya çıktığı gazetelerde yazıldı. Bu karşıtlığın yaşandığı memlekette bugün AKP'ye oy veren yüzde 50'lik kesimin içinde Türk emekçilerin de olduğu ortada. Türk işçi ve emekçilere, bütün bu değişim ve dönüşümün onlar üzerindeki etkisini anlatmak açısından blokun nasıl bir yol izlemesi gerekiyor sizce?

Devletin söylemindeki çatlaklardan ilerlenmesi lazım. İnsanlar "Kürtler var ve bunlar örgütlenmişler, devlete karşı geliyorlar, bize saldırıyorlar" diye düşünüyor devletin propagandasıyla. Devlet de diyor ki, biz milletçe mücadele ediyoruz. Ancak, asker şehitliklerinde yatanların adreslerine bakın, yüzde yüz eminim, ölenlerin yüzde 90'ı ya köyden gelmiştir ya da işçi sınıfı mahallelerinden gelmiştir. Eğer ki Kürtler bütün Türk milletine saldırıya geçmişse neden Türk milleti olarak topyekûn savaşmıyor da Türk milletinin en yoksulu, en fakiri gidip savaşıyor, neden en garibanlar ölüyor hep? İşçi sınıfı mahallelerine bu anlatılmalı. Bir tane bile bürokratin çocuğu, bir tane bile orta sınıfın çocuğu ölmüş mü? Bir tane milletvekili çocuğu ölmüş mü bugüne kadar? Türk tarafındaki insanların devletin propagandasından etkisinden çıkarılması gerekiyor. Ancak bu da biraz güven ilişkisiyle olur. Şovenizm insanları çok etkiliyor, seni "Kürtçü" olarak nitelendirdiğinde yanına gelmekten çekiniyor. İnsanlar güvencikleri insanların yaptıklarına söylediklerine güveniyor. O yüzden sınıf temelli politikanın yapılması çok önemli, Kürtlerin, BDP'nin işçilerin emekçilerin sorunlarıyla ilgilenmesi, çözümüne doğrudan katkıda bulunması o yakınlık ilişkisini kuracaktır. Ancak böylece Türk emekçiler Kürt halkının mücadelesini destekler duruma gelebilir, ki bu da olmazsa olmaz bir şey. Bu yapılmıyor da değil, örneğin Sebahat Tuncel İstanbul'daki her direniş alanına gitti, evleri yıkılanlarla birlikte oldu. Ancak bunu artırmamız ve görünürleştirmemiz gerekiyor.

DESTANA TEMEN 'AX LÊ CIWANIYÊ'

DR. ÖMER ULUÇAY

Qedera însên û her tiştên xilûqandî ew e ku, giştî gorî temenê xwe yê bimirin/dimirin. Tê zanîn ku însan, vezaye, vedije û dimire. Merhaleyên jiyane wiha tê dabêş kirin: Zarokatî, ciwanî, erkî, extiyarî. Her xelek xwidiyê taybetmendiyên e. Bedena însên, rihê însên, bûyer û serpêhatiya însên li gorî van deman çêdibe, vediguhere.

Navbera 'vezayîn-rojê' re 'temen', 'vezayîn-mirine' re 'emr' tê gotin, bi salan tîne îfade kirin. Bi pirsra "temenê te çi ye?" ra qest ew e ku, "heyya îro te çend sal ditîn e?" Gotina "Xwedê emrê te dirêj bike" ew e ku, Xwedê dirêjahiya vezayîn-mirina te dirêj/zêde bike, yanê tu hin pir salan bibînî? Temen û emr, gelek caran li dewsa hev jî tîne bi karanîn. Gotin balkêş e; "tu çend salî yî?" yanê "heya îro te çend sal ditîne?" Bawermendê ku diayan dîke dibêje ku "Ya Rebî tu emrekî bi xêr bidî me." Van gotinan pêşerojan jî tevî xwe dîke. Emr, 'despêk-dawî' ya jiyane ye. Gazincan de "Min li emrê xwe tu xeyr nedît", çewt gotine. Ji ber ku jiyân berdewam e, xelas nebûye. "Min li temenê xwe xêr nedît" gotin ê rast be.

Bo vê jî min nav lê hilda 'destana temen'.

Gelek şairan bûyer li rêzê bi manzûm nivîsîne, ew jî 'destana salan' e. Di sala filan de dagirkeran dest dan ser ax û bajarên dewleta Osmaniyên, Împeratoriya Osmanî tîk çû, Kuway-î Milliye çêbû, Cumhuriyet hat damezirandin, selnetên û hilafet rabû, Şex Saîd serî rakir-hat dardakirin, raperina Agîrî, mirina Kemal Paşa, Şerê Îran û Iraqê, Îstîlakirina Iraqê ya Emriqa, raperina Tunus-Misir-Libya û Dewletên Ereb yê din. Wekî minak şair van bûyeran bi pîvan û qafiye tarîf dikin. Şair bûyerên xwe û malbatê jî bi vê şewazê dikane îfade bike. Ew dibe 'destana salan'. Ew mijarek dinê.

Di zimanê tirkî, erebî de destanên temen û salan hene.

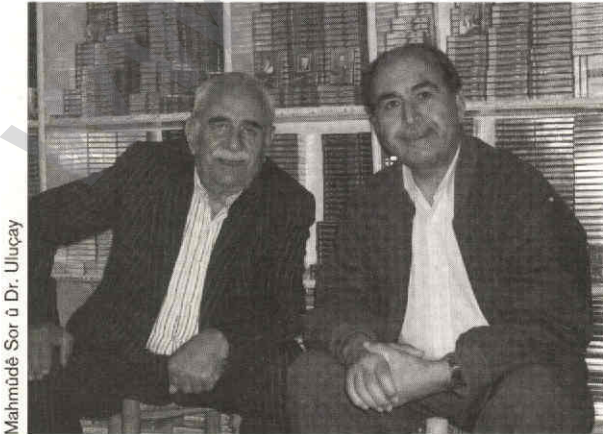
Di stran û klamên kurdan de tarîf û xemlên xelekên jiyane hene, lê bi taybetî yê ser temen nîn in. Temenê min tamam e (1943), min li gelek şerît û sêlikên kurdî guhdarî û kom kiriye, li civata dengbêjan ez rûniştîme, li wan pirsiyame, min destan/klamên salan jî nebîstine.

Ji Amedê dengbêj Mehmûdê Sor (Kizil), bi navê "Ax Ciwaniyê" 'destana temen' di kurdî de cara yekemîn nivîsiye û bi vî navî sêlikek tijî kiriye. Ez dikim vê berhemê bi taybetî bidim nasîn. 'Destanên Tem'en ku hatine nivîsîn bibînin ku em kanibin gotinên hunermendê Sor bigihêjin.

Minek bo Destanên Temen

Şair Ebdulwehap Kocaman (Kadirli) yekî navdar e, hal û debara xelkê tîne ser ziman. Gotinên xwe nade paş. Tiştên nebaş rexne dîke. Destana wî ya "Destana Temenê 65 Sal in" de, hal û ehwalê însanan wiha dide nasîn: Temenê min bû 65 sal, tu tişt li min sadir nebû bê qisûran. Çil û pênc salan diyar diyar geriyam tişteke dest min de nema bê qevaran. Niha ez nazewicim, bê niyet im, çuko ez serjinik im. Min panzdeh jin anîn ez bê zarok im. Ter avis nehat, gişt qisir derketin. Çil salî şûn de ez har bûm. Bo dostên xwe min bîr vedan, bo wan şîr nifisand, şad lazim in ku ew helbest werin pejirandin. Segek tîkeve mala min diweste tişteki xwarinê nabîne, dil dişkê. Li ban kumişk bikeve, serî diqelişe tişteki bê hêsirekê rêxistî nîn e li mala min. Min ji kê re got xalo, pêq awite min. Bira çav berdanê beriyê min. Ez li bavê xwe bawer bûm, wî jî çav berda diya min. Nebûm ewlad, bê dilketin a min. Min got keleş ez im, kî dikare bêje birî hene li ser çavên min. Li ku derê şer bikim zor difilitînin min. Ne egîd im, dişibe her tiştî şelê min. Ez ketim derdekî bê derman. Xwedê nede tu însanan. Hekîm pariz daye min. Bes garis serbest e, qedexeye xwarina din. Min nivê heşan winda kir. Zanîngeha rihetiyê xelas kir. Min serweta xwe hesab kir. Tişteke bi ser neket, encam sifir. Bi neynûkê, min her aliyê xwe seh kir. Li hekîman re dilek çêkir. Çûm rotgenê. Fîlmê min sêh kir. Hemdu sena tişteke nehat dîtin, bes qisûra nim rûbar kir. Ez Âşiq Kocaman (Gewre) im, dixume û radizê me. Kê ku li min hez nekir tiliyan davê me. Çil û pênc sal in pehlewani me. Min egîdek tîk nebîr, zoranê jina me.

Âşiq Şenlik, navdareki Serhedê ye, gelek şîr gotine. Çend helbestên temen nivîsîne. Yek li van wiha

Mahmûdê Sor û Dr. Uluçay

ye: Ku nû diwelide sebi keçê. Ku bû pênc salî bernede cîrana soz dibe. Di pêncan de tê pesandin, heftan gule gupik dide. Heştan de birî kewane, rû bedre, çav xezal e. Di nihan de terîf dibe, dehan de hespê siwar dibe. Yanzdehan de goşt digre, berxê kêrê ye. Duwanzdehan de gerdanê dinimine, sêzdehan de sufet guline, çardehan de biskan hiltine. Her azakî de hezar naz peyda dibe. Heya panzdehan veşartî dimîne, şanzdehan de bi nav û deng dibe. Huvdehan de xwezgîni hene, mezat vedibe mişterî sedan zêde ne. Hijdehan de bi naz û yar e, nozdehan de çav li bûk bûyîne, guhdar e. Bîstan de bilbil dixwîne li ser çiqlan e. Bihar e, vebûna dema gulane. Dêmgulî ne, kamil e, rêber e, xuset nerme, kedî dibe. Sî de gotin rast in, sî û pêncan de însên qet naêşîne. Çilî de li evinan têr dibe. Pêncî da dirêj dike tewla peyê xwe ye. Pêncî û pêncan de nevî li dor hêlan e. Di aşxanê de serokê cêriyan e. Şêstî de ked dere li tune ye. Şêştî pêncan de zadê çêkirî ne ê xwarinê ye. Heftêyî de fistan çiçek e, derpê xav e. Heftê û pêncan de hiş winda dibin, diran dikevin. Siva hatiye tim, nahêle tu xatiran dişkênine. Şenlik dibêje, nod û pêncan da dirana dertîne. Hevalên xwe kevirên guççê ocêxa ne, serê xwe li ser wan datîne.

Pîr Sultan Abdal: Di qurnê 16'anda jiya ye, bi helbest û nefesên xwe berdevkê roja me ye. Ezê şîrên wî demek kin de bidim nasîn. Mijara me Destana Temen e, ew jî nivîsiye: Dema ku însan diwelide wekî gulê ye. Ku çilê wî dertê wekî tasa qilêkirî ye. Bi cuzza xwe li ber xoce dixwîne. Panzeh salî de wekî şitlê ye. Bîstan de bi ru-simêl e. Sî de çarmêrkî rûdine, wekî gola dagirtî ye. Pênciyî de por gewr e, şêstî de xwedî guhnekî ronî ye, dil jar e, aqil bi rêdibe, wekî goza kor e. Heftêyî de wekî deveyê hara, him himme, her kesî dişkênine. Heştêyî de êş û sojiya hestiyane. Niva rêwiye cihana ne diyarî ye, di nodî de gula zivistanê ye.

Pîr Sultan dibêje di sedî de talan radibe, ber ba dikeve, wekî çugeki difire. Niva yek hebuû, yek tune bû.

Celal Guzelses, hunermendekî navdar e, ji Amedê ye. Der heqê wî de gelek lêkolîn hene:

Mehmet TOPAL, gelek tiştên balkeş dibêje (www.muminnet.net/yas-destani-ve-hikayesi.html): Destana Temen ya ku bi navê Celal Guzelses tê nasîn ne ya wî ye. Gotin û muzik ya Hacı Efdal e, amedî ye. Dema Mûradê Çaremîn de jiya ye. Ew destana ji destra ku daxwaza Siltan Mûrad gotiye (1638). Wekî demê de Siltan dere ser Ecem li Amedê vês daye.

Navê wî yê eslî Mehmet Celalettin e, navê bavê Dervêş Hesên e. Ehli tariq e. Muezzînê Ulu Camiyê dike (1913-1921). Bi alîkariya Fevzî Pirinççioğlu ku wezîr bû, alîkarî kir, Celal derxist hizûra Mustafa Kemal Paşa, ew navekî lê hildide: "Bilbilê Şerqê" (1917). Navê wî li Amedê dane sûka binerd ya ber Ulu Camî ye. Serokatiya Komela Musîkî ya Diyarbekirê dike. Sêlikan tijî dike, 46 kilam berhev kirine. Revebi-

riya Taybet ya Diyarbekirê de dibe memûr. Paşê li vir vediqete. Cardin vedigere. Muezzîniya Camiya Kebir ya Amedê, heya mirinê di vê wezîfeyê de dixebite (1956-1959). Li Kêleka Şêxê xwe Zeki Efendi tê veşartin.

Mehmet Ali Abakay, di panêla ser jiyana û berhemên Celal Guzelses de tiştên balkêş anîne ser ziman (<http://www.edebiyatdostlari.com/makaleler/1475-celal-guzelses-hakkinda-yeni-tespitler.html> 10 Ekim 2010): Baytar Mahmut Karındaş zarvayî axaftina Diyarbekiriyane dike û selikê tijî dike. Ew li zora Celal dere, radibe dere Stenbolê diji vê Destana Temen dibêje û sêlikê tijî dike. Cahit Sitki li destanê guhdarî dike, helbesta "sal 35"an dinivîse. Celal, tirkî, farisî, erebî klam gotine, Mem û Zîn xwendiyê. Ahmed Arif di bandora musîkiya wî de maye, nav û qîmeta wî hildaye.

Destana Celal Guzelses ya ku li ser nakokî dibe wiha ye:

Destana Temenê 65 Salan: Rindek ku dikeve deh salên xwe, wekî gulek nû bişkiviye. Yanzdehan de gula vekiriye, bo bêhnkirinê. Duwanzdehan de wekî almasê bo veşartinê. Sêzdehan de zilm û zexmê dibîne. Çardehan de wekî şeker e, şîrîn e. Panzdehan de dema bedewiyê ye. Şanzdehan de kê ku ditiye heş winda kiriye. Hivdehan de sîne behiştî ye. Nozdeh salan de bê ar dibe. Bist salî de dertê şîkarê, wekî şêr e bend qetandî ye. Bist û pênc salî de simêlan ba dide. Sî salî de awa herikbar dimeye. Sî û pênc salî de bi gunehan dihesê, di nav êrfa derewan da. Çil salî de wekî rez pelan diweşîne. Çil û pêncan de ji bo nebaşiyane digirî. Pêncî salî de bawermend e ji bo heval û hogiran. Pêncî û pêncî de êş û sîzi lê radibe. Şêstî da çav bi dûman in. Şêst û pêncan de kêmbawer e, bê qedr e, xuz dibe. Xwîn li tamara vedikişê. Axa sar dike bangîn "were ha were" nîva rewîtiya xeybê berçav e, her tişt derew e.

Şaire navdar ê amedî Cahit Sitki Taranci, helbestên xemgîn nivîsandine. Yen beli 'Sal 35' û 'Wext Hat Abbas' e. Ew jî bi dawîya temen ve girêdayîne. Emê van jî bidin nasîn:

'Keştiya bêdeng e mirina însan'

Yahya Kemal Beyath, mirina însên wekî "keştiya bêdeng" bi nav dike.

Niva dema temam bibe, lengerê hilini li zemên. Keştiyek radibe li lengerxane, kesek nizane ku kuda dere û tê. Bêdeng rê digre, wekî bê rêwî be. Li rêketinê; destek, desmalek nayê hêlandin. Kesên ku li kerexê dimînin, bi vê rêwîtiyê xwedî êş û xem in. Bi rojan, bi çavên şil, li asoyê rêşîk dinêhêrin. Dil, mane bêçare. Ne keştiya dawiyê ye ew. Ne şîna dawî ye li jiyana sojî ew. Yar û evîndar gudahrî dikin, belkî vegere, lê boş e. Nizanin ku yara çûyî venagere. Yên ku çûyî herhal zaf kêfxweş in li cihê xwe. Çend sal derbas bûn, kesek venegerî li sefera xwe.

Ji Mehmûdê Sor 'Ciwaniyê'

Ew destanên li jor hatin danasîn bi zimanê tirkî hatine nivîsîn. Tezê dora dengbêjê tekane Mahmûdê Sor e (1939). Min li ser hunermendî û jiyana Mahmûdê Sor nivîsiye. Teze dora wî ye.

Mamê Sor dike li me ra destana temen bêje. Serî dor e li "ciwaniyê" bangin dike. Hal û hestên salan dibêje, bo derman kirinê banî ciwaniyê dike. Dike-dilorîne, "ax lê ciwaniyê te li min çima wiha kir?" Te kêf-henek nehiştin. Te ziman li min gerand, guhê min giran kirin, çavên min bi perde kirin, gopal bi min re kir heval/eza, stûyû min xwar kir. Hêz û teqet li çogê min derketin, heval û hogir li min reviyane, ez tenê mam. Ew cihanek derewîne. Melekêmete mêvanê her kesî ye. Were em di rastiyan de bixebitin, tiştêkî baş, însanî li dewsa xwe bihêlin. Ciwanî, demeke-dewraneke, ê derbas be. Tê zanîn ku "demek ya gulan, demek ya şilana ne." Ew cihan e, ew jiyane. Derewîn e. ❀

Ax Ciwanî

Lê lê ciwanî yê, ciwanî yê, ciwanî yê,
Te çima li min weha kir?
Te mala min xerap kir.

Tu ji can û cesêdê min,
Çog û qidûmê min derketî,
Extiyariyê di dewsa te de min pîr û kal kir.
Ez dîn û bala xwe didimê ku
Qîzan û bûkan berê xwe ji min zivart
Jinebiya dilê xwe ji min sar kir ciwaniyê.

Lê lê ciwaniyê, ji xêra Mala Xwedê ra
Dîsa tu li min, li ba keta na.
Minê derd û kulê extiyariyê,
Têr ji te ra bigotana
Belkî te heyfa min ji extiyarî yê bîstandana,
Ciwaniyê, lê lê ciwaniyê, ax ciwaniyê

Welle ez î extiyar im, ez î kal im,
Daha nikarim rûnim,
Li ser cî û doşekê pemû û heriyê.
Di can û cesedê min ra derin
Weka dirîkê, şûjinê û derziyê, ax ciwaniyê.

Lê lê ciwaniyê ciwaniyê,
Welle ez zemanekî ciwan bûm
Weka hespê feel bûm
Mînanî şêr û pilinga, devê har bûm
Welle îro ez extiyar bûm.
Diranê min ketine, zimanê min pelt,
Gohê min giran bûne.
Lê lê ciwaniyê, ji xêra Mala Xwedê ra
Dîsa tu li min li ba ketana

Min ê derd û kulê extiyariyê,
têr ji te ra bigotana
Belkî te heyfa min ji extiyariyê bîstandana.
Lê lê ciwaniyê, ciwaniyê,

Welle ez extiyar im, ezî kal im,
Daha nikarim rûnê
Li ser cî û doşekê pemû û heriyê
Di can û cesedê min ra derin,
Weka dirîkê, şûjinê û derzî yê.

Lê lê ciwaniyê ciwaniyê,
Ez zemanekî ciwan bûm
Gul û rîhan, sosin û çiçeka civata bûm
Ez kelem û qilçix ê nav çavê neyara bûm
Destmala ser destê qîzan û bûka bûm
Ez îro extiyar bûm
Diranê min ketinê, zimanê min pelt bûye,
Guh yê min giran bûne, ciwaniyê ax ciwaniyê.
Lê lê ciwaniyê ciwaniyê, ax ciwaniyê

Welle ez extiyar im, ez kal im
Daha nikarim rûnim
Li ser cih û doşekê pemû û heriyê
Di can û cesedê min ra derin,
Weka dirîkê, şûjinê û derziyê

Lê lê ciwaniyê ciwaniyê,
wele ez îro kal im,
Ez extiyar im, ez bê kes im
Ji xwe ra bê ûmûd im, bê heval im
Tu çare û îmkana min tunîne.

Bala xwe didimê erdê cemidî
Çav û biriyane li min ra dişkîne
Lê dibê, bes e bes e bes e
De were ji wê dinya derewîn e
Welle di nava min de tije
Mişk û mar û dûpişkê sipî ne
Ewna ê goştê te bixwin, zarîne ji te bînin
Tu gazike Rebê Alemê, mîrê mîra
Padişahê kerem ê, Rebbê jorîn e
Lê belkî Xwedê Teâlâ gunahê te efû bike,
Te ji xwe ra biefîne, ciwaniyê ax ciwaniyê
Lê lê ciwaniyê ciwaniyê,

Welle ez extiyar im, ez kal im
Daha nikarim rûnê
Li ser cî û doşekê pemû û heriyê
Di can û cesedê min ra derin
Weka dirîkê, şûjinê û derziyê,
Ciwaniyê ax ciwaniyê.

Riste: Dr. Ömer Uluçay

EHMEDÊ XANÎ

(1651-1706)

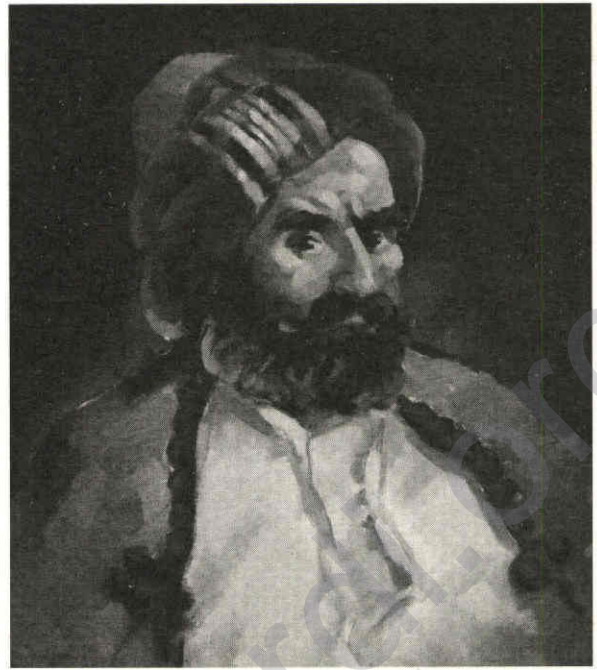
FEHÎM IŞİK

Di nav edebiyata klasîk ya kurd de, yek ji nivîskarên pir tê zanîn ji Ehmedê Xanî ye. Destana eşqa kûr û har Mem û Zîn, Ehmedê Xanî nivîsiye. Ehmedê Xanî, ev berhem li gor destana devkî ya di nav gel de wek Memê Alan tê gotin nivîsiye. Ehmedê Xanî, Memê Alan ji nuh ve şîrove kiriye û bi awayekî din nivîsiye. Mem û Zîn, êdî ne tenê destana eşqê ye, rewşa Kurdan ya civakî, neteweyî û hwd. jî di vê destanê de cî digrin, tèn nixandî. Ehmedê Xanî, di vê destanê de girîngiya perwerde, zanistî, girîngiya hevkarî û biratîya gelan jî tîne ziman. Ehmedê Xanî, di vê berhema xwe de rewşa kurdan ya di nav dewletên Osmanî û Farisan de hatiye parvekirin jî tîne ziman. Ehmedê Xanî, di vê berhema xwe de dibêje ku, yekîtiya ku di nav kurdan de nehatiye sazîkirin, bûye sedemê paşvemayîn û bêdewletmayîna kurdan. Ehmedê Xanî, di gelek cîyên berhema xwe de qala xweşîkiya kurdî dike

Wekî nivîskarên edebiyata klasîk yên din, dema jiyana Ehmedê Xanî jî ne pir zelal e. Di Mem û Zîn de rojbûyîna xwe wisa tîne ziman: "...". Li gor teqwîma nuh ev sal (1061) 1651 e. Lê ji bo mirina Ehmedê Xanî tu agahiyên zelal tune. Mihemed Emîn Bozarslan, di pêşgotina çapa tirkî ya Mem û Zînê (Weşanên Deng, Gulan 1996, Stenbol, Rûpel 14) de wisa dibêje:

"Wekî jiyana Ehmedê Xanî dema mirina wî jî ne pir zelal e. Hin nivîskar û lêkolîner dibêjin ku di sala 1706'an de wefat kiriye. Çavkanîya vêya jî pirtûka 'Mêjuy Edebî Kurdî' ya Aladdin Seccadî ye, nivîskar ji meylekî kurd ev agahî bihîstîye. Li gor Aladdin Seccadî nivîsiye, wî meleyî di dema perwerdeya xwe ya medreseyê de pirtûkek destnivîskî dîtîye, li ser pirtûkê bi erebî 'tare Xanî ila Rabbihi' hebûye, ango 'Xanî ber bi rebê xwe firiya'. Li gor 'Hesabê Ebced' ku berê dihat bikaranîn, ew herfên di wê nivîsê de dema Hicrî 1118 dîyar dike ku li gor teqwîma Miladê 1706-1707 e."

Di derheqê malbata Ehmedê Xanî û cîyê bûyîna wî de jî, di nav lêkolîneran de dijîti heye. Li gor nivîskarê kurd Aladdin Seccadî, navê bavê Ehmedê Xanî Rustem, navê bapîrê wî jî İlyas e. Seccadî dibêje ku bapîrên Xanî pêşî li herêma Botan jiyane û ji vir ber bi Bazîdê koç kirine. Sadiq Bahaddîn Amedî jî, li gor meleyên herêmî dibêje ku Ehmedê Xanî, li gundê Sêgundan (Çelê-Çûkûrca, Hekarî) hatiye dinyayê û li Bazîdê wefat kiriye. Mihemed Emîn Bozarslan, di pêşgotina xwe ya Mem û Zînê de agahiyek wisa dide: "Xanî ji eşîra Xaniyan e, ev eşîr li herêma Botan û Bazîdê bi cî û war bûye. Berî ku

Xanî were dinyayê bi çend salan bavê wî li Bazîdê bi cî bûye, lê têkiliyên xwe ji eşîrê qutnekiriye."

Di derheqê eşîra Xanî de Ferhad Şakelî di lêkolîna xwe ya pêşkeşî Zanîngeha Ûppsala kiriye de hin tiştan dibêje: Şakelî, li gor "The Kurdish Tribes of the Ottoman Empire" (Eşîrên Kurdan yên dema Împaratoriya Osmanî) ya Mark Tykes ê ku li erdnîgariya kurdan di destpêka sedsala 20'an de geriyaye dibêje ku, "li bakurê Hekarîyê, li derdora Xoşavê bi navê Xaniyan eşîrek hebûye." Bozarslan jî dibêje ku ev eşîra Xanî ye û Ehmedê Xanî jî ji vê eşîrê ye.

Di berhema Xanî de, babetek muhîm jî hezkirina mirov û felsefeya li ser vê hezkirinê ye. Wek filozofekî gotinên xwe hûnandîye. Li gel hezkirinê, başî û xerabî jî di berhema xwe de nixandîye.

Beşek muhîm ya di berhema Xanî de jî hezkirina Xwedê ye. Di Mem û Zîna ku berhemek muhîm ya edebiyata tesewûfê ye de, hezkirina Xwedê û îman cîyekî baldar distîne.

Derveyî Mem û Zînê, du berhemên din yên Xanî jî gîhaştine me: Nûbara Biçûkan û Eqîda Îmanê. Armanca berhema Nûbara Biçûkan, hînbûna zarokan ya ziman e. Ji ber vê yekê ye ku Nûbara Biçûkan ji gotinên erebî û kurdî yên wekî ferhengê pêk tê. Ev pirtûka Xanî, girîngiya perwerdeya zarokan ya ji bo Xanî jî dîyar dike. Xanî, di pirtûka Eqîda Îmanê de, şerd û şûrdên Îslamê bi awayekî helbestî dinivîsîne.

Xanî, di 14 salîya xwe de dest bi nivîsê kiriye. Tê zanîn ku derveyî berhemên wî yên ku ketine destên me, gelek berhemên wî yên din jî hene. Lê mixabin ku derveyî çend helbestan ev berhemên din hîn jî bi dest neketine. Hin ji van helbestan ji teref Mele Mahmûdê Bazîdî hatine pêdekirin û aniha li Pirtûkxaneyaya Petersbûrgê ya Rûsyayê tèn parastin. ✨

TENEFFÜS

BARIŞ AVŞAR

Batı Anadolu'nun en batısında, bir küçük şehrin tek lisesinde, her zamanki kaynaşma başlamıştı teneffüs ziliyle birlikte. Okulun ilk, pastırma yazının son günleri... Teneffüsler her okulda olduğu gibi... Bir kaynaşma, karışma, dağılma ayininin ardından hiç yetmeden biten "10 dakika"nın peşinde yüzlerce genç kız ve erkek!

Ekim ayının o sıcak gününde de aynıydı her şey... Hemen hemen... Çünkü bir gün önce "memleketi sarsan vahim olay" öğrencilerin çoğunu ilgilendirmiyordu. "O kızla biraz sohbet etmek", "sınıftan kantine kadar koşup orada birileriyle boğuşmak", "kız kızı hayal kurmak", "yan sınıftaki güzel gözlü delikanlı ile şöyle bir kaçamak bakışmak", "yok yok, fiziği geçemeyeceğiz biz muhabbeti yapmak" gibi her liseli için her zaman gayet mühim olabilecek önemli meseleler vardı!

Ancak yine de "siyasi" mevzulara ilgi duyan öğrenciler de bulunuyordu arada. Siyasetin pek öyle ortalıkta konuşulmadığı yılların, 1980'lerin çocukları, 1990'ların hemen başında siyasetin konuşulmadan yapılmasına karşı en çarpıcı isyanı konuşuyordu: Leyla Zana adlı bir kadın milletvekili, TBMM kürsüsünde Kürtçe konuşmuştu milletvekili yemini ettikten sonra. Üstelik yeşil-sarı-kırmızı saç bandı takmıştı ve bunlar Kürtlerin bayraklarının renkleri idi!

Ege bir siyasi mesele olarak, "Kürtlerle" tanışmıştı!

Leyla Zana, Hatip Dicle ve Selim Sadak'ın yemin ederken söyledikleri, yaptıkları büyük bir olaydı memleketin tarihinde. Liseliler birbirlerine hayretle ve tekrar tekrar, televizyonda izledikleri yemin töreninin ayrıntılarını anlatıyor, bundan sonra ne olabi-

leceğini soruyorlardı. "Atatürk'ün Meclisi"ydi orası, buna izin verilmemeliydi, hiç olmamalıydı böyle bir şey hiç!.. Öyle demişti birinin annesi.

Üstelik Atatürk'ün "en yakın" arkadaşı İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü'nün genel başkanı olduğu SHP'den seçilmiş vekillerdi bu kişiler. Bu da "skandalın vahameti"ni büyütüyordu! Memleket daha önce olmayan yeni bir "şey"le tanışıyordu. Ne olacağı peki gerçekten, ne olabilirdi? Öğrencilerden biri tam ne olacağına dair bir tahmin yapacakken, merdiven başındaki bu gayet politik sohbet, gürültüyle kesildi. Az önce sınıftan kantine koşarak giden ve orada bir miktar birbirlerini örseleyen adrenalin yüklü azman ergenler güruhu, suratları kıpkırmızı kesilmiş vaziyette yarışı bu kez geriye, sınıfa doğru yaparken, muhabbetin içine koşmuşlardı patır patır. Teneffüs bitiyordu.

Uçurumdan beslenenler

1991'in o büyük meydan okumasının üzerinden neredeyse 20 yıl geçti. On binlerce insanımızın adı konmamış bir savaşın kaybedenleri olarak yittiği, köylerin yakıldığı, kuyuların zehirlendiği, faili meçhul cinayetlerin dosyalarca biriktiği, yasaklar, sürgünler ve işkence haberleriyle geçen 20 yıl!

Bu ülkenin her iki milletten fakirlerini dağlarda gırtlak gırtlığa getiren ve can alışverişi yaptıran 20 yıl...

Zana, Dicle, Sadak ve Ahmet Türk, Orhan Doğan, Mahmut Almak, Sırrı Sakık'la birlikte binlerce insanı bitmeyen mahpusluklara süren, yasaklarla örülen, ömürleri çürüten 20 yıl...

Bir insan ömrü için uzun ama bir ülkenin ömrü için çok çok uzun 20 yıl!

İnsan bir kere ölür çünkü. Ama bir ülke her öleniyle azar azar ölür... Doğanlarıyla da yeniden doğar. "Ülke" dediğimiz yer neresi? Sizin ülke denince aklınızda neresi varsa orası... İşte bu ülke bu yüzden çok öldü. Öyle çok ki, doğanlarına bile sevinemedi, onları hakkıyla büyütmedi, barış içinde birlikte yaşayan, çalışan, seven halkları bebeklerine gösteremedi!

Ve şimdi, Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun 12 Haziran 2011 seçimlerinde iki yakasını bir araya getirmek için çok uğraştığı derin bir yarık çıktı ortaya; 20 yıl boyunca çözümsüzlük kepeciyle kazılıp, tahammülsüzlük kamyonuyla hafriyatı yapılan bir derin çukur! Bir uçurum!

Bir tarafında artık tüm cesaretini, tüm inancını avuçlarında toplayıp "çok yadırganan" posterler

açıp "acayip ayıplanan" sloganlar atıp, "lanet okunan" gösteriler düzenleyen direngen bir halk! İstedğini almaya kararlı...

Diğer tarafta ise, "Kürtçe ezan okuyarak memleketi bölme-ye çalışan Zerdüştler" ucubesini 2011 ilkbahar-yaz koleksiyonunun en güzide eseri olarak sunan bir başbakanı yüzde 50 oy veren, büyük ve yulgın bir halk. Öyle yulgın ki yaşadıklarından, hayatından, yokluklarından "halkçı görünen" (evet, bunu gerçekten iyi beceren) bir çıkar ittifakına her seçimde daha çok oy verecek kadar zorda! Daha iyisi yok çünkü onun için. 2001 krizinde eski partilerini topluca geçmişe gömüp unuttuktan sonra elinde daha iyisi kalmadı, sonra da gelmedi!

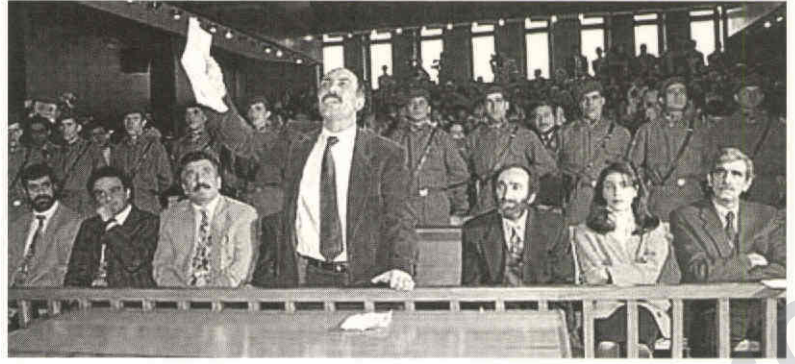
"Zerdüşt'ün ezanla ne işi olacak be adam, sen bizi hepten cahil mi belledin!" diyemeyecek kadar ilgisiz ve "en azından esip gürlleyen, vurdu mu ses getiren bir başbakanımız var" diye ciddi ciddi kasılan! Bunu dediklerini gerçekten biliyoruz. Bizzat duyuyoruz: Evet, bu halkın önemli bir kısmı Tayyip Bey'i seviyor hala...

O da, "Ben o zaman küçük idim, boyum yetmedi asamadım" diyor seçim meydanında: Uçurumu kazıyor daha derinden ve bunu seçim için yapıyor kesinlikle. Şimdi "seçimden sonra" dayız görüyoruz işte, "Kürtle köprüleri atmaya", atmış olmayı hiç de takmıyor! Vekillere biber gazı yağıdırıyor hatta, artık Batman'da, Van'da gözden irakta değil, İstanbul'un göbeğinde.

Bir dahaki seçimde "Alevi yuhalatmacı" oyununun yanına "Kürt yuhalatmacı"yı da ekleyecek belki. Uçurumdan çıkan molozu satıp parasıyla fütursuzluk satın alıyor.

Statüko yıkan statükocu!

Yunanistan'daki ekonomik krizden kaçıp Türkiye'ye gelen/ gelecek sermaye için sevinirken...

Yanı başımızda kırılıp düşen Suriye halkını, onların buraya kaçanlarının "Tayyip Erdoğan aşkını" ne büyük ve güçlü bir demokrasi olduğumuzun göstergesi olarak önümüze getiriyorlar.

Ama işte bizim göstergeler bozuk!

Yunanistan batarken, aslında orayı batıran sermayenin Türkiye'yi niye "çıkaraçağını" göremiyoruz biz!

Suriye'nin bir iç savaşla yaşadığı yerde Türkiye'nin kibirli bir beyzade olarak havasını atmaya devam edebileceğini de!

Yüzde 12'lik resmi işsizlik oranıyla, yaz bitip kışa gideceğimiz zaman, hemen iki ay sonra; vekilleri "seçildikten sonra veto yemiş" parlamentonun yeni çalışma yılı açılışında, şunu duyacağımız yönünde hislerimiz çok güçlü: Gelin bu anayasayı değiştirelim, bakın siz de çok mağdursunuz...

Osmanlı'da oyun bitmez ya! O 36 vekili seçip o Meclis'e yollayanlar da şöyle diyecek bu hesaba göre: "Ya doğru diyor, değiştirilsin de şu bizim mahpustaki vekillerin esareti de bitsin."

Öyle mi?

Böyle al takke, ver külah olacak yani?

"Yazın burunlarını sürtelim, kışa defterlerini düreriz" mi bu her gün askeri ve sivil vesayetler yıkıp, statükoların kolunu bacağına kıran, turboları açmış tam gaz giden çok ileri demokrasinin mimarlarının planı!?

Teneffüsün sonu!

Seçim süreçleri politikanın en açık haliyle tartışıldığı, insanların normalde birbirlerine söylemeye çekindikleri fikirlerini rahatça açabildiği "teneffüs" zamanlarıdır. O zamanları bile içinden patır patır polis koşturarak, biber gazına boğarak geçirttiler insanlarımızı!

O Ege kasabasındaki lisede teneffüsün sonunda, "ne olacağı"na ilişkin yanıtını koşturmaya bitip de herkes sınıflarına girdikten sonra söyleyebildi az önce sözü yarıda kalan:

- Erdal İnönü tutmaz onları, atar!

Erdal İnönü partisinden attı, TBMM hapse attı, "bin yıllık" statüko neredeyse hayatın dışına attı kabul edemediklerini, sindiremediklerini!

Ancak "attıkları" her seferinde geri geldi önlerine!

Şimdi statüko bir "değişim" yaşarken ve eski vesayetinin yerine yenisi kurulurken, bugüne dek 'höt zöt'le yapılanları; bundan sonra, "Siz isteyin, bizim dediğimiz olsun, olmadı kapı şurada buyrun" pragmatizmiyle yeniden yapmaya, yeni 20 yılları zayıf etmeye kalkışanlar da bundan kaçamayacak elbette! Sıkıştığı ilk anda, işine gelmediği noktada Kürde sırtını dönmeyi, siyasi tarihin "en centilmeni" Erdal İnönü'den daha nazikçe yapacak ve yine de tacı tahtı kurtaracak değiller ya...

Uçurumu kazan içine düşmez, diye bir kural yok ki! ✨

'HER CURE FÎLMÊN BI KURDÎ JÎ TÊNE ÇÊKIRIN'

CEMİL OGUZ

Di nav kurdan de berî deh salan qet festîvalên filmên kurdî nîn bûn. Di demeke wisa de, tam 10 sal berê, di sala 2001'ê de li Londonê bi navê "Festîvala Fîlmên Kurdî ya Londonê" festîvaleke dest pê kir û vê festîvalê rê li ber gelek festîvalên din di nav kurdan de vekir. Lê di vê 10 saliya xwe de amadekarên festîvalê encax karîne 6 festîvalan li dar bixin û îsal jî ya 7'an dê vê payîzê li dar bixin. Ji destpêkê heta niha yek kesek ku hem avakarê festîvalê bû, hem jî xebatkarê wê ku hê jî vê peywira xwe didomîne Mustafa Gundogdu ye.

Gundogdu ku niha ji bo festîvalê filman dide ser hev û ji derhênerên kurdan jî li benda filman e li Stenbolê bû mêvanê me. Mustafa Gundogdu di sala 1974'an de wekî endamekî "Şewaxan" li Dêrsimê tê dinê. Di salên 90'î de bi NÇM'ê re dikeve têkiliyê, di nav koma yekemîn a sînemayê ya li NÇM'ê ku têde Kazim Oz, Huseyin Karabey, Ozkan Kuçuk jî hebûn de cih digire. Piştî qursê vê komê kurtefilmekî bi navê "Salên Dawî" çêkiriye ku Gundogdu jî di nav de cih girtiye. Ew, paşê di sala 1996'an de derbasî qada xebatên mafên mirovan bûye, heta salên 2000'î li TOHAV'ê xebitiye ku heta çûye Îngilistanê. Ew jî sala 2001'î ve li Îngilistanê dijî, hê di nav projeyên mafên mirovan de dixebite. Ew di heman demê de kordînatîoriya Festîvala Fîlmên Kurdan a London û New Yorkê dike.

Çîrokên me yên ku em qal bikin hebûn

Dema çîroka wî ya li ser sînemayê li NÇM'ê dest pê dike, ew di wê fikrê de ye ku sînemayê wekî rêyeke din a anîna ziman a fikrên xwe bikar tîne. Herî hindik ew wisa difikire tevî hevalên xwe. Û niha ew wisa dibêje: "Me ji zimanê sînemayê hez kiribû, ji ber ku zimanekî wê yê bandorker hebû. Bi vê bandorê me

got emê bi rehetî derdê xwe bînin ziman. Hinek bi vê armancê me dest bi sînemayê kir. Gelek çîrokên me yên ku em qal bikin hebûn, me yê herî baş bi sînemayê ev çîrok bîniya ziman. Ji pêvajoyeke wisa re em derbas bûn û me dest bi sînemayê kir."

Ew dema diçe Londonê ji salan sal 2000 e. Di wê salê de êdî kurdan jî berê xwe daye sînemayê û di destpêka wan salan de di serî de filmê Behmen Qubadî, êdî filmên kurdan jî balê dikişînin li qada navneteweyî lê ne li ser navê kurdan. Loma ew û çend hevalên xwe tîne ba hev û nîqaş dikin: Çima di festîvalên navneteweyî de filmên kurdan wekî filmê tirkî, yê ereb, yê îranî tê nîşandayîn, di vî warî de em dikarin çî bikin?

Nîqaş dikin. Pêra biryar didin ku festîvalekê li dar bixin. Hemû ji bakur in, ev gava wan jî wekî gaveke bakûrî xwe nîşan dide, lê salên dû re kurdên jî parçeyên din jî digirin nava xwe û festîval dibe kurdistanî.

Ji Londone heta New Yorkê festîval

Yekemîn Festîvala Fîlmên Kurdan a Londonê di sala 2001'ê de li dar dixin, pêşî dixwazin her sal li dar bixin lê dinêrin ku sînemaya kurdî ew qas ne sistematîk e û ew jî naxwazin asta festîvalê daxin, loma hin salan li dar naxin. Loma heta niha 6 caran û îsal jî cara 7'an li dar dixin. Piştî wê li Berlînê, li Parisê, li Batman û Amedê, li Hewlêrê, li gelek bajarên kurdan festîval li dar dikevin. Û li New Yorkê jî ew 2009'an a yekemîn û îsal jî dê ya duyemînê li dar bixin.

Festîval ji bo sînemayê girîng in. Qada xwe nîşandayîna filman in festîval. Bi taybetî jî festîvalên bi kurdî zêdetir girîng in ji bo ziman û sînemaya kurdî. Festîvalên Fîlmên Kurdan ên Londonê û New Yorkê

jî bi vî rengî ne. Li ser zimanê festîvalê jî Gundogdu van tîne ziman: “Du zimanên festîvala me hene, yek jê kurdî, yek jî îngilîzî ye. Fîlm di festîvalê de em bi jêrnivîsa îngilîzî nîşan didin ji ber ku kurd jî bi îngilîzî dizanin, temaşevanên ne kurd jî. Wekî zimanê hevpar îngilîzî derdikeve pêş, lê em bi hemû zaravayan filman nîşan didin. Lê kataloga me bi du zimanan tê amade kirin. Bi îngilîzî û kurdî, di nav kurdî de jî em kurmançî û soranî bikar tînin. Kurmançî li alfabeya Latînî, soranî jî bi alfabeya Erebi.”

London bajarekî rengîn e. Li vî bajarî 170 ziman têne axivîn. Ew der navenda festîvalan e û gelek salonên sînemayê lê hene. Salonên ticarî, salonên serbixwe pir in ku ew zêdetir bi salonên serbixwe re dixebitin. Gundogdu diyar dike ku pirsgirêka wan ên salonan nîn e. Û jî wê dewlemendiyê sedî 30 kesên biyanî, sedî 70 kurd li filmên kurdî temaşe dikin. Di her festîvalê de jî li dor 5 hezar kesî dibin mêvanê festîvalê ku di nav festîvalan de ev jî hejmareke baş e

Ji derve reaksiyonên baş em digirin

Em pîrsa “Miheqeq kurd ji festîvala we hez dikin, gelo mîletên din çawa lê dinêrin?” li Gundogdu dikin, ew dibersivîne: “Tiştê em rast hatin ev bû: Civakê ku festîvala me tesîr li wa kir û çûn wan bi xwe jî festîval li dar xistin çêbûn. Zêdetir jî civakên koçer. Di nav sînemaya serbixwe de jî yên eleqê nîşan didin hene. Yên me bandor li wan kiriye hene. Mînak Festîvala Fîlmên Îranê piştî me dest pê kir, berê tune bû. Festîvala Fîlmên Filistînê li paş me ye, xwendekar li dar dixin. Di klasmana sînemayê de em qatek ber jor çûne. Dibe em du qat li jêrê Festîvala Fîlman a Londonê bin lê ev qata em lêne jî qatek bilind e. Yên tîn temaşe dikin reaksiyonên baş nîşan didin. Dibêjin em tişteke jê hîn bûn. Di nav civakên Rojhilata Navîn ên li Îngilîstanê dijîn de em dikarin bibêjin festîvala me ya herî girîng e.”

Ji aliyê derhêner, kamera, ronahî, deng, montaj û hwd de tam ne li gor dil be jî kurd hinekî pêş ketine û her ku diçin pêş dikevin. Di vir de Mustafa Gundogdu balê dikişîne ser 10 salan berê û dibêje: “10 sal berê dema me dinêrî me tenê derhênerê kurd didît, lê îro yên ronahî saz dikin, vesazkirinê dikin, komên ku di her warî de alîkariya hev dikin hene. Em dibînin ku yên film dikişînin hemû kom kurd in. Di paşerojê de ev nîn bû. Fîlmên ku ji başûrê Kurdistanê tîn em dinêrin hemû wan bi xwe çêkirine. Lê hê jî zimanekî hevpar ê sînemaya kurdî nîn e. Ev dê çêbe yan çênebe tişteke din e. Parçebûna kurdan di gelek warên jiyandê de wisa zehmetiyar derdixwe pêşiya wan. Ev di sînemayê de jî heye. Bi festîvalê em dixwazin vê yekê

ji holê rakin. Em jî hemû parçeyan filman nîşan didin, dixwazin bandorê li hev bikin, bi hev re bixebitin. Her wiha em dixwazin nîşan bidin ku bi her awayî filmên bi kurdî jî têne çêkirin.”

Barê sînemayê dikeve ser milê şaredariyan

Têkiliya Mustafa Gundogdu bi bajarên kurdan re, bi sînemagerên kurd re xurt e. Herî dawî di mehên borî de careke din hat, çû Amed, Batman, Mêrdîn û van deran geriya. Ew li ser derfetên van deran ên ji bo sînemayê, alîkariya ji bo hev jî van gotin û pêşniyaran pêşkêş dike: “Ji bo xebatên wisa divê kordînasyoneke bê sazîrin. Dema Batman Festîvala Kurtefilman li dar bixe, Kayapınar Rojên Belgefilman çêbike, yan jî Şaredariya Bajarê Mezin Festîvala Navneteweyî çêbike divê hay ji hev hebe, bi hev re şîrkatî bikin. Ez dixwazim ji kesên ku di vî warî de agahiyên wan hene fêdeyê bigirin. Em dixwazin çî ji destê me bê em bikin. Tenê bila bibe xizmeteke ji bo sînemaya kurdî bes e. Divê rast, baş û di dema xwe de bê plankirin. Başderbasbûna vî karî bi plankirineke demek zûtir çêdibe. Ev yek bê kirin ez nebawerim pirsgirêk derê. Di vî warî de bar dikeve ser milê şaredariyan. Li Amedê Konservatûara Aramê Tigran heye li ser muzîkê xebatê dike. Divê şaredariyên din vê ji xwe re bikin mînak, hin şaredariyên din jî dikarin li ser sînemayê xebatên wisa bikin. Divê şaredarî rê bidin ber.” ☀

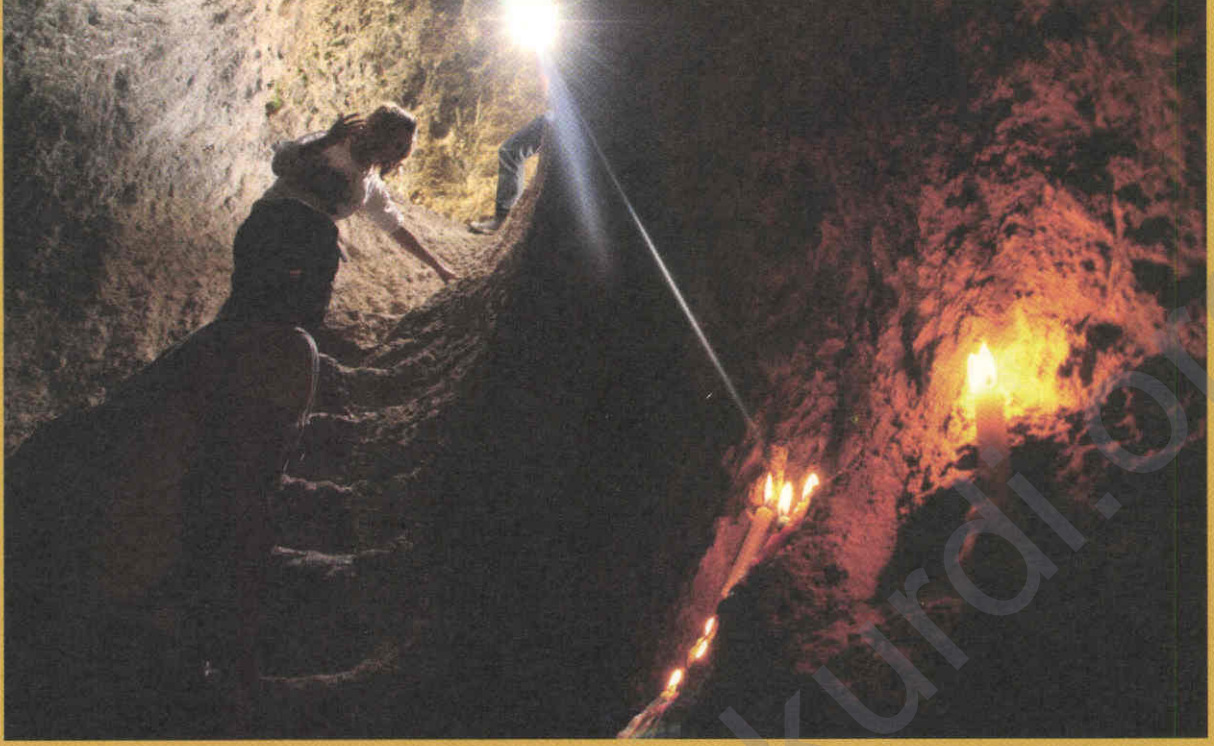

Ferhat Arslan'ın fotoğraflarında zaman olmak isteyen kadınlar ve...

SUYA, ATEŞE, AĞACA 'KIZILBAŞ'ÇA BAKMAK...

GÜLER YILDIZ

Fotoğrafın iğnesi ile hayatta kazılan kuyu, tarihsel bir belleğe ulaşmanın da en iyi söylencesidir. Ama sanırım en iyi fotoğraf toplumsal ve bireysel adaletsizliğe işaret ediyorsa anlamlıdır ve iyidir. Orada bir yerde birileri tarafından yaşanan hayatın kalitesi, o hayatın kendi hakikatleri, sırları, gizemli sokakları ve unutulmuş gülüşlerini yansıtabiliyorsa bir bakış, bize kazandırdığı sıradanlık değildir.

Dersim, (belki de kendi doğduğum kent olması hasebiyle de) hiçbir günün ve dahi an'ın sıradanlığına gömülmeden geçirilen günlerin ev sahibidir. Orada merak bitmez. Çünkü *bilmek*, bir eylem olarak hiçbir zaman kendini tamamlayabilmiş değildir. O

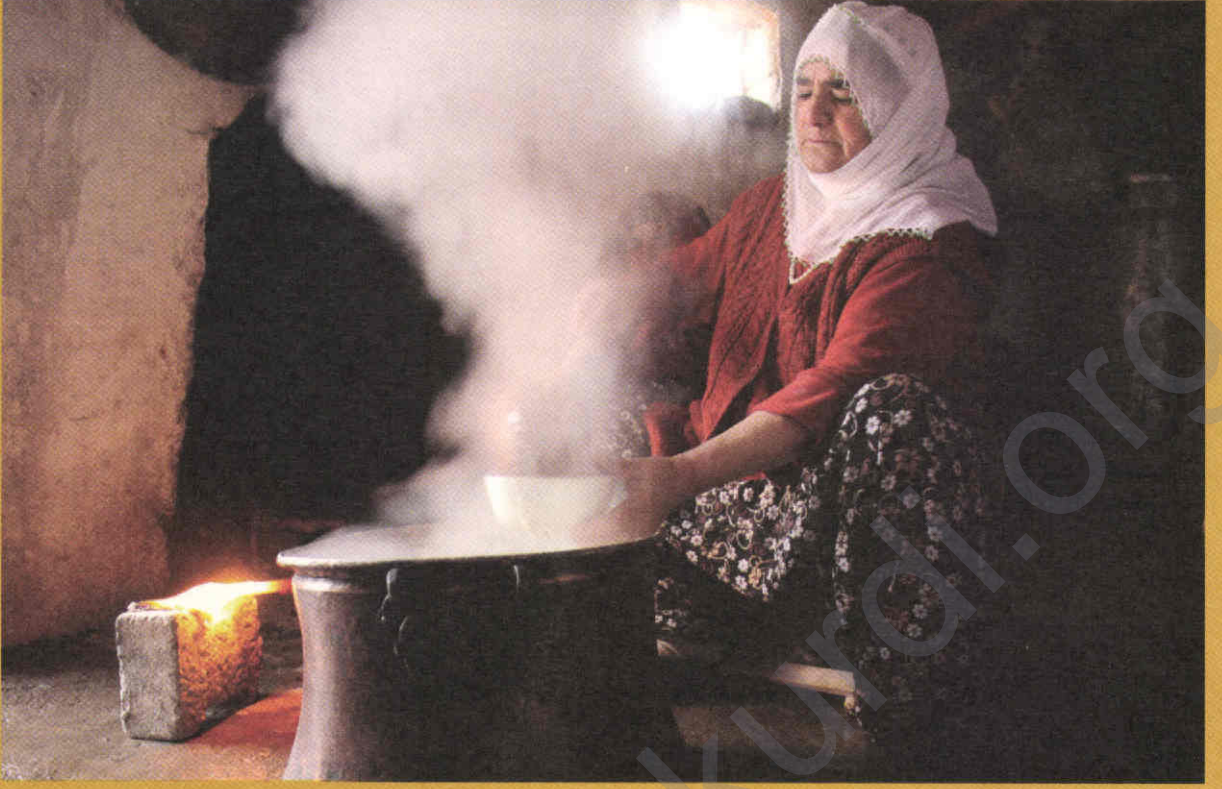
kentin gizil sığınakları, ortaya çıkarmakla tükenmez. Tanrısından dileğini mumla kederlendiren yaşlı bir Dersimli kadının yüzündeki çizgiler, bize niyetinden çok daha fazlasını söyler: Birikmiş acıları, artık sol tarafını hakikaten zorlayan ağrıları, duasına sakladığı genç ömürlerin sağlığı... Ferhat Arslan'ın gazeteciliğinden sıyrılarak sanatçılığını konuşturmaya başladığı yer, Dersimli kadınların kederli duasına kendini tanık kıldığı yerd. Dağla, taşla, suyla, ateşle konuşan kadınların toprağından hüznü bir selamdı bizimle paylaştığı... O fotoğraflarla konuşmak da bana kismet şimdi...

Xızır gidince...

Çocukluğumda Gola Çeto'ya giderdik, şimdi hayatta olmayan babaannemim hazırladığı niyazlarla birlikte. Yoncalık bir alandan geçip ulaşırdık o kutsal ağacın altına. Esentepe'den, Dağ Mahallesi'nden, Harçık'ten, suyun öte tarafındaki tek tük evlerden gelenlerle dualar edilir, evden getirilen niyazlar, çerezler herkese dağıtırdı. Bakır ya da alüminyum kaplarda yakılan çırılaların isleri bulaşırdı çocuksu meraklarımıza...

Babaannem , yakın uzak tüm akrabaların çocukları, gençleri için ederdi duasını Xızır'a. Sonuna kendi isteğini eklerdi: "Ya Xızır, bana da ele ayağa düşmeden hayırlı ölüm ver." Üç suyun birleştiği yerd ve tanrıla-

rımız orada soluklanırdı, bir yerden bir yere giderken. İsten kararmış, mum eriyiğinden çocuk tahayyülümüzle bin bir şekil yakaladığımız o ağacın altında; ürpermiş, ferahlanmış, kendimizi ve geleceğimizi onca duayla yıkayıp, arınmış, taptaze hissederdim.

Yaşlı kadınlar: Boyunlarında sıralı boncuklar, parmaklarında altın, gümüş yüzükler, tertemiz tül-bentleri, kadife ya da emprime ama mutlaka en yeni şalvarları... Anaç bakışları ve anaç ellerin niyaz dağıtırkenki mahir halleri... Kutsallığın gölgesinde kendi sırlarıyla varoluşlarını tamamladıkları ve Xızır'ın duasına muhtaç yaralarıyla bir başka güzel görünürlerdi gözüme...

Xızır gitti, genç ölümler çoğaldı ve kentin mezarlığı Xızır'ın bıraktığı izlerin üzerini kapadı... Yine de umudunu yitirmeden,

Su ile konuşan kadınlar...

Ferhat Aslan'ın Dersim'e degen gözleri, üzeri külle örtülü sırların peşinden sürüklüyor zamanı. Tek tek baktım Dersim'in yaşlı kadınlarına, Metin-Kemal Kahraman'ın sesiyle değdim uçsuz bucaksız yalnızlıklarına. Hiç gitmediğim Düzgün Baba makamının dik yokuşundan tırmandım. Gola Çeto'nun suya yenik düşen varlığına ağladım... Yine gitmediğim ama hikâyesini dinlediğim bir göl ve kadınlar geldi hatırıma. *"Su ile konuşan kadınlar"* diye başladığım eski bir yazıyı, şehrin orta yerinde ritüellerini gerçekleştirmeye, kendi iç seslerini dinlemeye giden

bu kadınları görerek canlandırdım bir kez daha:

"... O kadınlar ki acıtmamışlardır gülün göğsünü... Kadim bir ağrının orta yerinde kalmışlardır sadece ve dağa, taş, suya tapmak, kutsadıkları bir ağacın gölgesinde boylu boyunca uzanmaktır cennetleri... O anı yaşasınlar ve isterlerse kapasınlar gözlerini hayata...

Bir buluşmadır o an. Vicdanın kendine bahşettiği bir yücelik duygusudur. Ancak acıyı doğuran kadın anlar bu halden ve sığındığı ağacın bilge yalnızlığına dayar sırtını... O kent bir duvardır kadının türkülü yolculuğuna...

O kadınlar neden yolcudur, bilir misiniz? Bir su vardır, dağın doruğundan çıkan... Kadınlar kaybettiklerini aramak için tırmanırlar doruğa... Suyun bir kişiliği vardır... Belirsizleşir bir süre sonra; taşlar ve kayalar

başlar rengiyle kişiliklerini kadınlara yansıtmaya... Onlarla konuşmaya çalışır kadınlar. Başarabilir çoğu; başaramayanlar ise sonsuz bir acı ile yanar...

(Rüzgârla ve gökyüzüyle ilişkisi olmayan neye yarar?)

Dağdan indiklerinde suyla konuşmayı başaran kadınlar, bir ip dolar boynuna... Siyahtır ip... Suya dokunup, onun dilinden anlayan kadının göğsünün canlı olduğunun, bu hayata ait olduğunun işaretidir o ip. Farişi bir sözün gizinde saklı kalan içliktir: Gülümseyiştir kadın; ateş ve soluk ve nihayetinde suya arkadaş, hayata dâhil olan... Su, kendine dokunan kadına zaman bahşeder. O siyah ipler o nedenle takılır boyuna...

Suyla konuşan kadınlar, zaman olmak istediklerini haykırırlar doğaya... Adayacaklardır kendilerini ve dahi adamışlardır aslında; ama zaman olmak gerekir, yalnızca zaman... Zamanı boyunlarında taşırlar... Akrebi, yelkovanı, saniyesi olmayan zaman, asla

yanılmaz, kanatmaz yüreklerindeki buluşmaları...

Kadınlar neden mi dayanıklıdır acıya? Bir suyun içinde canlı yaşatmasını ve onu içlerindeki suda boğmadan dünyaya bağışlamasını bildikleri için... Suyla konuşmasını öğrendikleri için ve taşların dilini, hayatın dili sandıkları için... Bağırklarına bastıkları taşın, ölümün ve yaşamın kıyısında kendilerini bekleyeceklerine inandıkları için ve de...

Gülün göğsünü acıtmadan koklamayı başardıkları için... Boyunlarına bağladıkları siyah ipi beyaz zamana çalmanın formülünü bildikleri için... Su ile tanışan kadınlar, taşlara başını dayarlar... Zamana kıldan bir ipe bağlanırlar...

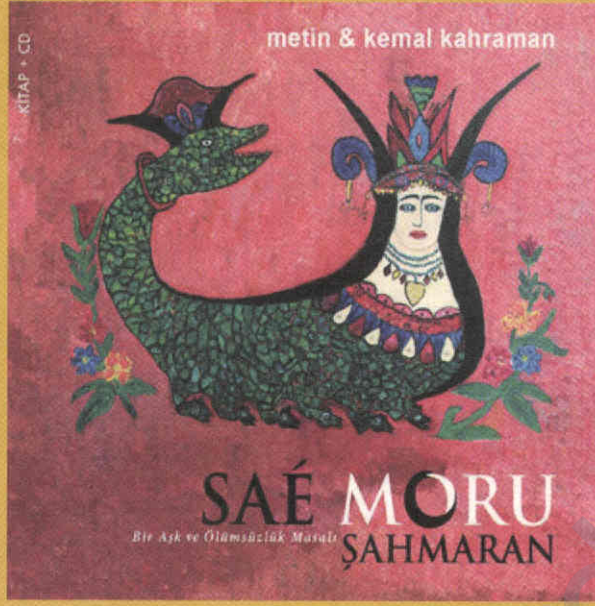
Su ile konuşan kadınlar gülün göğsünü hiç acıtmazlar!"

Teşekkürler Ferhat! Zamanın içinden akan suya, yanan ateşe, inancın kurutmadığı ağaca bir daha bakmamızı sağladın... ❀

guleryildiz@gmail.com

DİHA muhabiri ve fotoğraf sanatçısı Ferhat Arslan'ın 6 Mart'ta Dersim'de açılan "Kızılbaş" adlı ikinci fotoğraf sergisi, Eylül'de Diyarbakır ve İstanbul'da, Ekim'den itibaren de Almanya, Fransa ve İsviçre'de sergilenecek. Arslan, sergiyle "asimilasyona karşı direnişin" mesajını vermek istediğini söylüyor. Fotoğrafın gücüne olan inancıyla objektifini bölgeye, başka bir ifadeyle kendi köklerine yöneltiyor. "Mezopotamya'nın Renkleri" ile başlayan serüveni, Kızılbaş Kürtleri'yle devam ediyor. Sırada ise Arslan'ın bir "borç" olarak tanımladığı "Ararat'a Yürüyüş" var.

BİR 'MAZLUM ŞAHMARAN' PORTRESİ

SENNUR SEZER

"Saé Moru belka lazé Loqman Hekimi yo." (Şahmaran belki, Lokman Hekim'in oğludur.)

2008 yılında ölen Dersimli Mürsaé Silemani, Şahmaran'ın serüvenini anlatmaya bu sözlerle başlar: Anlatılan, başlangıçta ölüme çare arayan Lokman Hekim'in öyküsüdür: *"Lokman Hekim, bir gün, kitabını alıp gitti, gidip bir ırmağın başında oturdu. Belki, ölüme çare bulurum, diye düşünüyordu. Kitabını önüne indirip okumaya başladı."*

Ne var ki, Hz. Peygamber, Lokman'ın bu çalışmasını Yaradan'ın kurallarına aykırı bulur. En büyük meleklerden birini Lokman'ın kitabını yok etmesi için gönderir.

Metin ve Kemal Kahraman'ın kitap ve CD olarak hazırladığı, Lızgé Müzik Yapım'dan yayımlanan Saé Moru/Bir aşk ve Ölümsüzlük Masalı Şahmaran bu öyküyle başlıyor. Bir ölümsüzlük tutkusunun varoluşun yazgisına kafa tutma denemesiyle...

Bir vefa ya da vefasızlık öyküsü

Daha çok güneydoğuda cam altı resimleriyle karşılaşsınız Şahmaran ile. Bu resimlerde yılanlar şahının kadını çizgileri vardır. Dersim anlatılarında, sakalı olan bir Şahmaran'dan da söz edilir. Şahmaran'ın yaşadığı yerleri de güneyde gösterirler size. Tarsus'ta bir hamamın taşlarında hâlâ kanının rengi ışıldar. Adana yakınlarında Misis'te bir kale onun adıyla anılır. Dersim'de de yılanlar her cemlerinde onu sorarlar.

Benim için de Şahmaran bir vefa öyküsüdür. Ya da bir vefasızlık öyküsü. Çünkü Şahmaran katledilmiştir, bir egemene derman olsun diye. Dost saydığı birinin can korkusuyla sözünü tutmayışi yüzünden. Ama bu katlediliş, Lokman'ın tüm sırlarının oğluna devrine de yarayacaktır. Bir yeniden doğuş öyküsü sayılabilir bu bakımdan. Öykünün kurgusuyusa, Binbirgece'yi hatırlatan biçimde, iç içe masallardan oluşur. Hepsi arayış öyküleridir.

Metin ve Kemal Kahraman öyküyü 12 bölümde anlatıyorlar:

1) Loqman Fekè Chemde/Lokman İrmağın Kıyısında, 2) Camısan Qyia Hemgende/ Camısan Bal Kuyusunda 3) Mıneta Camısanı/Camısan'ın Minneti 4) Oda Mohrkiri/Mühürlü Oda 5) Belkiya Raude/Belkiya Yollarda 6) Belkiyao Phoseman/Belkiya'nın Pişmanlığı 7) Cihanşaho Nobedare Mezele/Mezar Bekçisi Cihanşah 8) Belkiya Çevere Muradi'de / Belkiya Murat Kapısında 9) Pasa Néweso/Paşa Hasta 10) Şüara Saé Moru/Şahmaran'ın Ağıdı 11) Govend 12) Camısan Biloqman/Camısan Lokman Oluyor, Moré Saé Moru/Şahmaran Mührü

Bence öykünün anlatışının önemi, bir ortak çalışmanın güzelliğini yansıtmada. Çalışmada o kadar çok kişinin emeği var ki...

Orkestra: Metin Kahraman, Serdar Keskin, Mübin Dünen, Ahmet Tirgil, Umut Kahraman, Gürkan Özkan, Maviş Güneşer, Kemal Kahraman, Semra Gürbüz.

Misafir Sanatçılar: Erkan Oğur, Okay Temiz,

Ertan Tekin, Ömer Avcı, Sayat Nova Ermeni Korosu ve Ulli Bartel, Henning Schmiedt.

Kendi Şahmaran'ını paylaşmak...

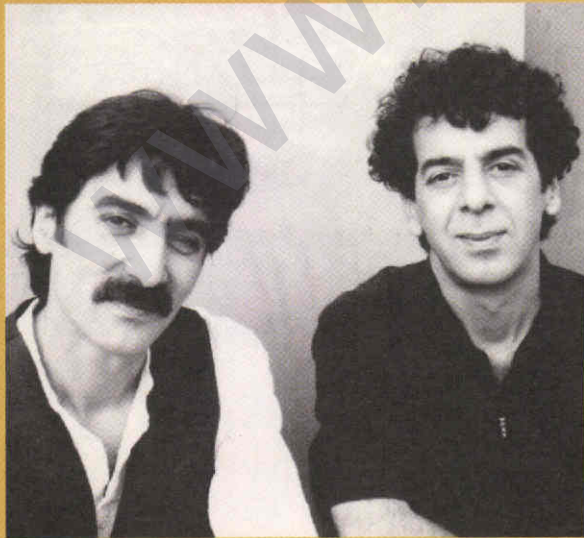
Metin ve Kemal Kahraman, sözsüz müzik, koro, tek kişilik anlatım, teatral efektler ile bir konser kimliği kazandırdıkları çalışmalarının Sunuş'unda Şahmaran'ın önemini ve çalışmalarının nedenini şöyle belirtiyorlar:

"Şahmaran masalı, insanoğlunun en temel varoluş sorularına cevap arayan derin kültür hazinelerinden biridir. Hikâye akışı ve zengin fantezilerle dolu olay örgüsünün altında, hayat nedir, ölüm nedir, ölümsüzlük nedir, ne için yaşamalı, aşk nedir gibi köklü sorulara cevap arayan bir amaç yatar. Anadolu-Mezopotamya'nın hemen hemen bütün dillerinde örnekleri görülen masalın tarih içinde hem yazılı literatürde hem de sözlü literatür üzerinden aktarılmış bir çok versiyonu tespit edilmiştir.

Şimdi burada Sayın Mustafa Düzgün tarafından derlenmiş ve 1993 yılında Behrem Yayınlarından yayımlanmış bir sözlü Zazaca versiyon esas alınmıştır. Yıllar öncesinden fark ettiğimiz ve ardına düşüğümüz bir tez olarak bu versiyonun taşıdığı küçük ama anlamlı farklarla, Şahmaran masalının anlaşılmasında özel bir perspektif sunacağına olan inancımız bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik etmiştir.

Ancak bu çalışma gerek müzikal boyutuyla gerekse de aktardığı Şahmaran versiyonuyla otantik/dokümanter bir çalışma olma iddiasında değildir. Daha çok, uzun bir araştırma/anlama sürecinin süzgecinden geçmiş bir yaklaşımla olgunlaştırılmış, bir kendi Şahmaran'ını paylaşma denemesidir."

Metin ve Kemal Kahraman'ın Şahmaran metni kitapta rengarenk. Sunuşu okumayanlar için bu bir dikkati uyanık tutma düzenlemesi. Oysa önemli bir çalışmanın belirtciymiş bu renkler:

"(...) sözlü versiyonların, bu köklü insanlık mirasının anlaşılmasında, önemli yeni ayrıntılar ve perspektifler sunacağına olan inancımız bizi özel bir yöntem izleyerek tamamen sözlü kaynaklar ve otantik anlatımlar temelinde bir kolaj metin ortaya çıkarmaya yönlendirmiştir.

Metnin kurulmasında, gerek anlatım, gerekse de olay kurgusu olarak Mursaé Silemani'nin anlattığı Zazaca versiyon esas alınmıştır. Metin içinde yeşil renkle yazılmış bu bölümler dil olarak da mümkün olduğunca birebir Zazaca'dan çeviri temelinde kurulmuştur.

Zazaca versiyonda eksik olan bazı bölümler, özel olarak da Belkiya hikayesi, başlangıcı ve "Şemsi Banu ile Cihanşah" bölümleri, Mardin-Kızıltepe'den derlemeci arkadaşımız Sayın Ceylan Tari'nin bölgenin meşhur ve emektar dengbeji sayın Hemet Éli'ye Bérti'den derlediği Kürtçe versiyon esas alınarak kurulmuştur. Metin içinde pembe renkle yazılmış bu bölümlerde de, dil ve üslup olarak Kürtçe'den birebir çeviri yapılarak otantik anlatıma sadık kalmıştır.

Metin içinde lacivert renkle yazılmış bölümler ise daha çok hikâye bağlantılarını sağlamak amacıyla, otantik kaynaklara sadık kalmarak yazılmış bize ait ifadelerden oluşmaktadır."

Şahmaran'ın başında Seyid Süleyman Şahin'den derlenmiş bir dünya yaradılışı söylencesi var. Ben bu söylenceyle ilk kez karşılaşıyorum. Dünyayı dengede tutmak için dünyanın çevresine bağlanmış bir yılan:

"Aslında bu kitapçığın girişinde merhum Süleyman Şahin ile yapılan görüşme kayıtlarına dayalı olarak yer verdiğimiz "alemler kurgusu ve yılan" metninde de görüldüğü gibi sadece yılan sembolü temelinde dahi, Şahmaran'ın inanç öğretileri ve dinler tarihinde önemli bir mana kurgusu olduğunu anlamak mümkündür.

Sultan Süleyman, Süleyman Mührü, Zümri-dü Anka, Muhammed, Hızır, Lokman Hekim gibi monoteist dinler tarihinin önemli isimleri yanında hayat-ölüm, başlangıç-bitiş, bu alem-öte alem, ilahi-aşk-fani aşk, ölümsüzlük arayışı gibi arkaik temalar ekseninde de özellikle sözlü versiyonlara dayalı olarak açığa çıkan bir çok soru vardır.

Bu soruların yol göstericiliğinde, yazılı örnekler yanında, Zazaca, Türkçe, Kürtçe, birçok sözlü versiyona, ayrıca Şahmeran ve yılan sembolü hakkında yazılmış önemli araştırma kaynaklarına dayalı olarak hazırladığımız dokümanter kitap çalışmamızı da önümüzdeki yıllarda yayımlamayı düşünüyoruz.

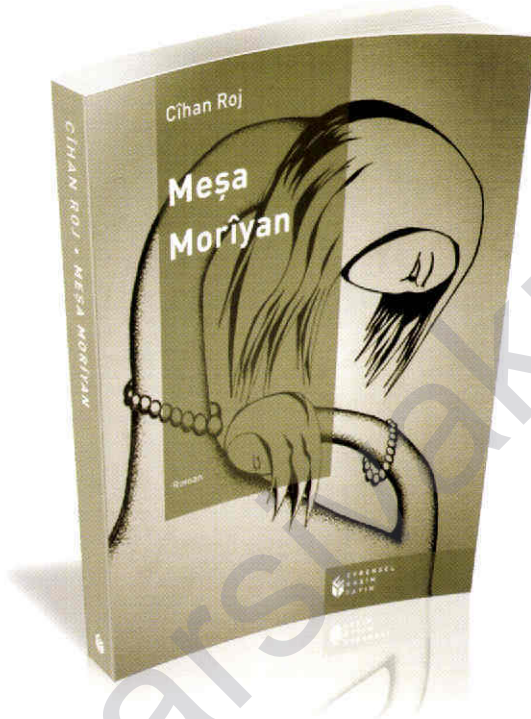
"Ben bu kitap CD'yi dinleyecek herkes için Metin ve Kemal Kahraman'ın dileğine katılıyorum:

"Şahmaran gibi önemli bir insanlık hazinesinin anlaşılmasında 2008 UNESCO raporuna göre, Anadolu'da yok olma tehlikesi içindeki diller arasında yer alan Zazacanın zengin katkısının fark edilmesi dileğiyle..." ❀

CÎHAN ROJ

MEŞA MORÎYAN

Roman

'Meşa Morîyan' tenêtî, lêgerîn û evînên kurê rewşenbîrekî kurd vedibêje. Lehengê ku naîf, ji bo pirsan dereng maye, ji metropolan vegeyriyaya ser erdê bavê xwe û mamostetî dîke. Evîndara wî maye li metropolekê. Bavê wî û bavê evîndara wî du kurdên sîyasî ne û bi çavên dijminatîyê li hev dinihêrin. Ew di halek wisa de ye bi kevîran re diaxive, hewîniya xwe bi meşa morîyan tîne. Gotegotên der barê qedera Heskîfê de, germbûna şer, dîtina peykerekî hewlên firotina peyker û tesadufên xwe didin der; qatîlê ku dixwaze wî bîkuje, rojnamegera Fransî, meseleya deq û namûsê, meseleya evîni bi zimanekî edebî di romanê dew hatine rêstin.

EVRENSEL BASIM YAYIN

TARLABAŞI BLV. KAMERHATUN MH. ALHATUN SK. NO.25 BEYOĞLU İSTANBUL
T: +90 212 255 25 46 Pbx - F: +90 212 255 25 87 - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

hincesu@hotmail.com

ISSN 1305-4775-16

9 771305 477514